

Lokalny Program

Rewitalizacji dla Gminy

Przelewice

Spis treści

1.	<i>Wstęp</i>	4
2.	<i>Przesłanki i podstawa prawna opracowania dokumentu</i>	5
3.	<i>Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi</i>	6
3.1	<i>Szczebel europejski</i>	6
3.2	<i>Szczebel krajowy</i>	7
3.3	<i>Szczebel regionalny</i>	9
3.4	<i>Szczebel lokalny</i>	11
4.	<i>Opis obszaru objętego opracowaniem</i>	14
4.1	<i>Układ osadniczy gminy</i>	16
5.	<i>Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych</i>	17
5.1	<i>Metodologia</i>	17
5.2	<i>Strefa społeczna</i>	20
5.2.1	<i>Struktura demograficzna</i>	20
5.2.2	<i>Pomoc społeczna</i>	26
5.2.3	<i>Bezpieczeństwo</i>	32
5.2.4	<i>Bezrobocie</i>	35
5.2.5	<i>Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej</i>	41
5.2.7	<i>Aktywność społeczna mieszkańców</i>	43
5.2.8	<i>Edukacja na terenie gminy</i>	45
5.2.9	<i>Frekwencja wyborcza</i>	48
5.3	<i>Strefa gospodarcza</i>	50
5.4	<i>Rolnictwo</i>	53
5.5	<i>Aspekty funkcjonalno-przestrzenne</i>	55
5.4.1	<i>Zabytki</i>	55
5.2.6	<i>Sieć drogowa</i>	57
5.5	<i>Strefa techniczna</i>	60
5.5.1	<i>Budownictwo mieszkaniowe</i>	60
5.6	<i>Strefa środowiskowa</i>	62
5.7	<i>Podsumowanie diagnozy</i>	65
6.	<i>Wyznaczenie obszaru zdegradowanego</i>	67
6.1	<i>Strefa społeczna</i>	67
6.2	<i>Strefa gospodarcza</i>	69
6.3	<i>Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa</i>	70
6.4	<i>Zasięg obszarów zdegradowanych</i>	71

6.5. Obszary zdegradowane z badania społecznym.....	73
7. Analiza SWOT.....	76
8. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	77
9. Lista projektów rewitalizacyjnych.....	78
9.1. Projekty główne	78
9.2. Projekty uzupełniające	84
10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi.....	88
11. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych.....	91
11.1 Plan finansowy LPR	92
12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji.....	95
13. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja	97
13.1. Wdrażanie i aktualizacja	97
13.2. Monitoring i ewaluacja	99

1. Wstęp

Celem programu rewitalizacji jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałania zjawiskom wykluczenia społecznego na zagrożonych patologiami obszarach. Realizacja programu rewitalizacji ma umożliwić tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju przedsiębiorczości, działalności kulturalnej i edukacyjnej. W działaniach tych brane pod uwagę są zagadnienia ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Rewitalizacja – to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób skoordynowany.

Program rewitalizacji powinien w sposób kompleksowy (łączyć sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową) i skoordynowany wyprowadzać obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść, jakość życia osób mieszkających i funkcjonujących na nich.

Stan kryzysowy – jest spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w innych sferach.

Obszar zdegradowany – obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Dotyczy to najczęściej obszarów miejskich, ale także wiejskich. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Obszar rewitalizacji - obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może

obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

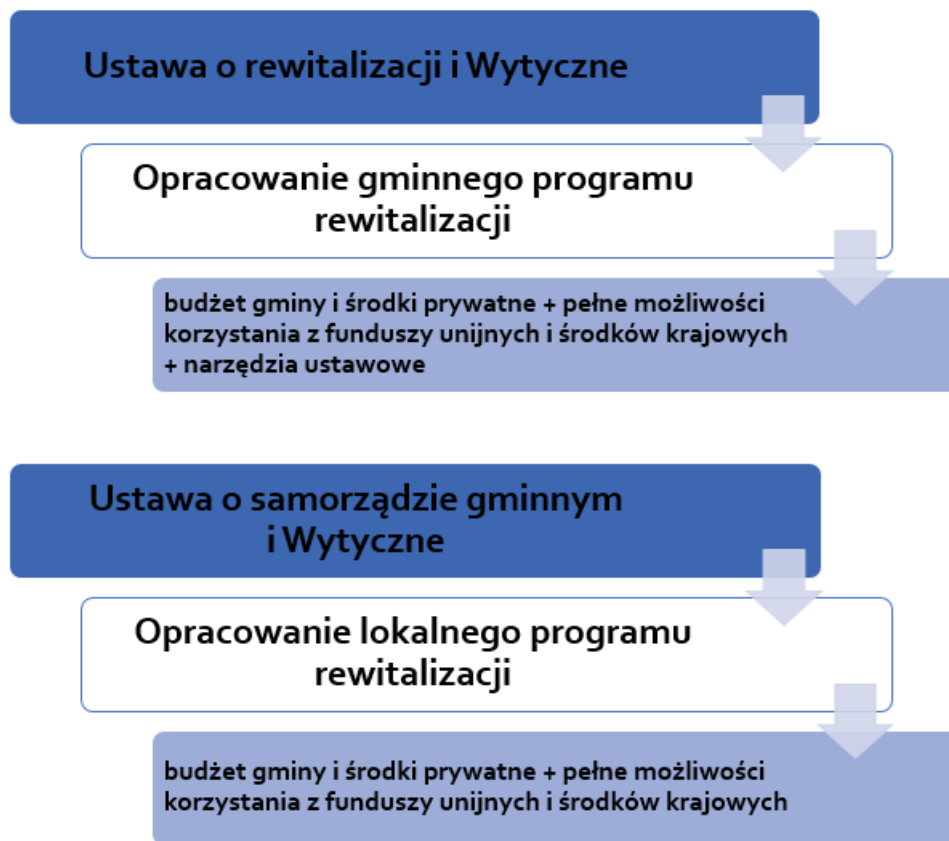
2. Przesłanki i podstawa prawna opracowania dokumentu

W perspektywie unijnej na lata 2014-2020 wprowadzono szersze i bardziej kompleksowe pojęcie rewitalizacji.

Działania rewitalizacyjne zyskały także nowe podstawy formalno-prawne. Wraz z wejściem w życie Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) doprecyzowano zakres zadań własnych gminy w obszarze działań rewitalizacyjnych. Zmiana ta nie wprowadza nowego zadania własnego gminy, obciążając ją obowiązkami dotychczas nierealizowanymi, lecz jedynie sankcjonuje i porządkuje obecnie istniejący stan faktyczny w tym zakresie.

Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji przy pomocy gminnego programu rewitalizacji. Do dnia 31 grudnia 2023 roku Ustawa o rewitalizacji dopuszcza realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych w ramach wdrażania innego programu rewitalizacji (w tym lokalnego lub miejskiego) przyjmowanego uchwałą rady gminy. W ustanowionym okresie przejściowym możliwe jest prowadzenie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprzez trzy typy programów rewitalizacji, sporządzanych w oparciu o:

- Ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777) – gminny program rewitalizacji,
- Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95) oraz Wytyczne ministerialne i Zasady regionalne – lokalny lub miejski program rewitalizacji,
- Ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym – program rewitalizacji.

Rysunek 1. Podstawy prawne opracowania programów rewitalizacji oraz finansowanie działań rewitalizacyjnych.

Źródło: Opracowanie własne.

3. Powiązanie programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi

Program Rewitalizacji odnosząc się w swych założeniach do zidentyfikowanych problemów mieszkańców na zdegradowanych obszarach wiejskich, uwzględnia kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym (stanowiąc istotny element całościowej wizji rozwoju jednostki), a także dokumentów regulujących działania w przedmiotowym obszarze na szczeblu subregionalnym, regionalnym, krajowym oraz europejskim. W związku z tym, komplementarność z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność procesu rewitalizacji.

3.1 Szczebel europejski

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Priorytet III. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Ponadto, wpływa na osiągnięcie 3 z 5 celów głównych:

CEL 1 Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75% wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20-64 lata.

CEL 4 Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% liczby osób w wieku 30-34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

CEL 5 Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mające na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

3.2 Szczebel krajowy

Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Obszar Konkurencyjności i innowacyjności gospodarki:

Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:

Cel 3 Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki;

Kapitał Ludzki:

Cel 6 Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”;

Obszar Równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski: Rozwój regionalny:

Cel 8 Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych;

Obszar Efektywności i sprawności państwa: Kapitał społeczny:

Cel 11 Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny. Sprawne i efektywne państwo, Cel 3 Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli, *kierunek interwencji:* rozwój kapitału społecznego.

Obszar strategiczny. Konkurencyjna gospodarka, Cel 4 Rozwój kapitału ludzkiego, *kierunki interwencji:* zwiększenie aktywności zawodowej oraz poprawa jakości kapitału ludzkiego.

Obszar strategiczny: Spójność społeczna i terytorialna, *Cel 1* Integracja społeczna, *kierunki interwencji:* zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej zagrożonych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Cel główny: Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.

Cel 2 Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju jest najważniejszym dokumentem strategicznym w kwestii zagospodarowania przestrzennego kraju.

Została ona stworzona w celu zapewnienia efektywnego wykorzystania jego przestrzeni. Dokument zawiera cele i kierunki działań służące takiemu planowaniu przestrzennemu, który pozwoli na wzrost społeczno-gospodarczy państwa. Lokalny Program Rewitalizacji jest zgodny z następującymi celami określonymi w dokumencie:

- Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystywanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
- Przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego.

Narodowy Program Rewitalizacji 2022

Zapisy zawarte w Narodowym Planie Rewitalizacji definiują rewitalizację jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe (integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany oraz zintegrowany przez określenie i realizację programów rewitalizacji.

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym. Lokalny Program Rewitalizacji jest zgodny z powyższym celem.

Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020

Celem opracowanych przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Wytycznych jest ujednoczenie warunków i procedur wdrażania programów operacyjnych na lata 2014-2020 w zakresie projektów realizujących cele i procesy rewitalizacji. Wytyczne określają, jak należy rozumieć pojęcie rewitalizacji w odniesieniu do działań współfinansowanych ze środków EFRR, EFS, FS w perspektywie finansowej 2014-2020, wskazują instrumenty realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz zapewniają ich spójność oraz kompleksowość.

Lokalny Program Rewitalizacji został opracowany zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020.

3.3 Szczegół regionalny

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ) powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu jednocześnie przeciwdziałając występującym w województwie problemom. Obecna Strategia stanowi aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020.

Określono cele strategiczne, które realizowane będą poprzez cele kierunkowe. Poniżej przedstawiono cele strategiczne wraz z przykładowymi celami kierunkowymi, powiązanymi z rewitalizacją.

- WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA

1.1. Wzrost innowacyjności gospodarki.

1.2. Wzrost konkurencyjności województwa w krajowym i zagranicznym ruchu turystycznym.

1.3. Wspieranie współpracy przedsiębiorstw i rozwoju przedsiębiorczości.

- WZMOCNIENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ REGIONU

2.1. Podnoszenie atrakcyjności i spójności oferty inwestycyjnej regionu oraz obsługi inwestorów.

2.2. Wzmacnianie rozwoju narzędzi wsparcia biznesu.

- 2.3. Tworzenie i rozwój stref aktywności inwestycyjnej.
- 2.4. Budowanie i promocja marki regionu.
 - ZWIĘKSZENIE PRZESTRZENNEJ KONKURENCYJNOŚCI REGIONU
- 3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych.
- 3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.
- 3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej.
 - ZACHOWANIE I OCHRONA WARTOŚCI PRZYRODNICZYCH, RACJONALNA GOSPODARKA ZASOBAMI
- 4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.
- 4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów.
- 4.3. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii.
- 4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami.
- 4.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.
- 4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych.
 - BUDOWANIE OTWARTEJ I KONKURENCYJNEJ SPOŁECZNOŚĆ
- 5.2. Zwiększanie aktywności zawodowej ludności.
- 5.4. Rozwój szkolnictwa zawodowego zgodnie z potrzebami gospodarki.
- 5.5. Budowanie społeczeństwa informacyjnego.
- 5.6. Zwiększanie dostępności i uczestnictwa w edukacji przedszkolnej.
 - WZROST TOŻSAMOŚCI I SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ REGIONU
- 6.1. Wspieranie funkcji rodziny.
- 6.2. Zwiększanie jakości i dostępności opieki zdrowotnej.
- 6.3. Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego.
- 6.4. Wzmacnianie tożsamości i integracji społeczności lokalnej.
- 6.5. Rozwijanie dorobku kulturowego jako fundamentu tożsamości regionalnej.
- 6.6. Przeciwdziałanie ubóstwu i procesom marginalizacji społecznej

3.4 Szczebel lokalny

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Przelewice na lata 2014 – 2020

Obszar strategiczny nr 1: Rodzina jako miejsce bezpieczne, zapewniające pełny i harmonijny rozwój i szczęście jej członkom

Cel nr 1: Ograniczenie bezrobocia – aktywizacja zawodowa (w tym rozwój własnej przedsiębiorczości), przerwanie zjawiska dziedziczenia bezrobocia

Działanie nr 1: Środki w budżecie gminy na pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej

Działanie nr 2: Przywileje podatkowe dla rozpoczynających działalność gospodarczą

Działanie nr 3: „Agroturystyka”, wytyczenie szlaków rowerowych, wypożyczalnia rowerów, rozszerzenie oferty dla turystów.

Działanie nr 4: Kursy aktywizacyjne, uwzględniające potrzeby i możliwości rynku pracy

Działanie nr 5: Rozwój ekonomii społecznej.

Działanie nr 6: Używanie mechanizmu prac społecznie użytecznych

Cel nr 2: Zmniejszenie poziomu patologii społecznych

Działanie nr 1: Cykliczne spotkania i warsztaty z psychologiem, policjantem, pracownikiem OSP w szkołach i świetlicach wiejskich w różnych grupach wiekowych

Działanie nr 2: Reagowanie na wszelkie sygnały o zagrożeniu rodziny patologią oraz przemocą.

Działanie nr 3: Propagowanie pozytywnego modelu rodziny, jako najbezpieczniejszego miejsca dla wychowania dzieci na różnych imprezach i uroczystościach środowiskowych

Cel nr 3: Ograniczenie zjawiska emigracji zarobkowej

Działanie nr 1: Tworzenie miejsc pracy poprzez wspieranie działań zmierzających do powstawania przedsiębiorstw, spółdzielni oraz zakładów komunalnych nastawionych na budownictwo mieszkaniowe

Działanie nr 2: Wspieranie promocji i reklamy lokalnych firm usługowych i rzemieślniczych

Działanie nr 3: Tworzenie giełdy pracy.

Cel nr 4: Wzmocnienie więzi rodzinnych

Działanie nr 1: Aktywność asystenta rodziny.

Działanie nr 2: Szkoła dla młodych rodziców.

Działanie nr 3: Propagowanie pozytywnych przykładów z życia rodzinnego.

Obszar strategiczny nr 2: Aktywni mieszkańcy, współuczestniczący w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych

Cel nr 1: Zwiększenie poziomu zaangażowania się mieszkańców w działania na rzecz lokalnej społeczności

Działanie nr 1: Stworzenie systemu obiegu informacji o wydarzeniach w lokalnych społecznościach.

Działanie nr 2: Współpraca sołectw – dzielenie się dobrymi praktykami „wizyty studyjne”.

Cel nr 2: Wzmacnianie działalności, istniejących organizacji pozarządowych i grup nieformalnych

Działanie nr 1: Organizacja specjalistycznych usług doradczych świadczonych na rzecz istniejących organizacji pozarządowych z terenu gminy.

Działanie nr 2: Wsparcia informacyjne dla NGO

Działanie nr 3: Cykliczne spotkania organizacji pozarządowych z terenu gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Przelewice do roku 2026

Wyznaczone cele strategiczne i operacyjne są następujące w ramach opracowanej Strategii:

Cel strategiczny nr 1: Rozwój gminy oparty o edukację i gospodarkę

Cele szczegółowe:

1.1 Wspieranie zasobów ludzkich i rozwój kompetencji.

1.2 Promocja przedsiębiorczości wśród mieszkańców i potencjalnych mieszkańców.

1.3 Budowa infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego.

1.4 Poszukiwanie sposobów na minimalizowanie negatywnych skutków bezrobocia.

1.5 Rozwój dostępności komunikacyjnej w Gminie Przelewice.

1.6 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej.

1.7 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury bezpieczeństwa publicznego w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym.

1.8 Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury ekologicznej i OZE.

Cel strategiczny nr 2: Rozwój kultury, sportu, dziedzictwa kulturowego, turystyki i rekreacji oparty o endogeniczne potencjały

Cele szczegółowe:

- 2.1 Rozwój infrastruktury kultury, sportu, turystyki i rekreacji.
- 2.2 Wsparcie rozwoju infrastruktury dziedzictwa kulturowego.
- 2.3 Wsparcie działań kulturalnych.

Cel strategiczny nr 3: Tworzenie warunków do rozwoju innowacyjnego rolnictwa i wysokiej jakości usług dla ludności

Cele szczegółowe:

- 3.1 Rozwój zrównoważonego – rolnictwa opartego na innowacjach,
- 3.2 Wspieranie i rozwój jakości i innowacyjności w usługach.
- 3.4 Promocja ekologicznych oraz tradycyjnych gałęzi produkcji rolnej i rolno – spożywczej.

Cel strategiczny nr 4: Ochrona środowiska i wzmacnianie funkcjonalności gminy wraz z jej rewitalizacją

Cele szczegółowe:

- 4.1 Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja przestrzeni publicznej
- 4.2 Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych oraz ochrona środowiska
- 4.3 Wspieranie rozwoju mieszkalnictwa
- 4.4 Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Przelewice na lata 2016 – 2020

Sukcesywne działania prowadzone w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej będą prowadziły do zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii na terenie Gminy, zmniejszenia zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej oraz zwiększenia świadomości energetycznej mieszkańców Gminy.

Realizacja działań ujętych w PGN wpłynie na poprawę strefy środowiskowej na terenie gminy Przelewice.

4.Opis obszaru objętego opracowaniem

Gmina wiejska Przelewice położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego w powiecie pyrzyckim i rozpościera się wokół Jeziora Płoń w dolinie rzeki Płoni na terenie dwóch krain geograficznych: Równiny Pyrzycko-Stargardzkiej i Pojezierza Myśliborskiego.

Rysunek 2. Granice administracyjne gminy Przelewice.
Źródło: www.google.pl/maps

Położenie gminy Przelewice na tle powiatu pyrzyckiego i województwa zachodniopomorskiego przedstawiono na poniższych rysunkach.

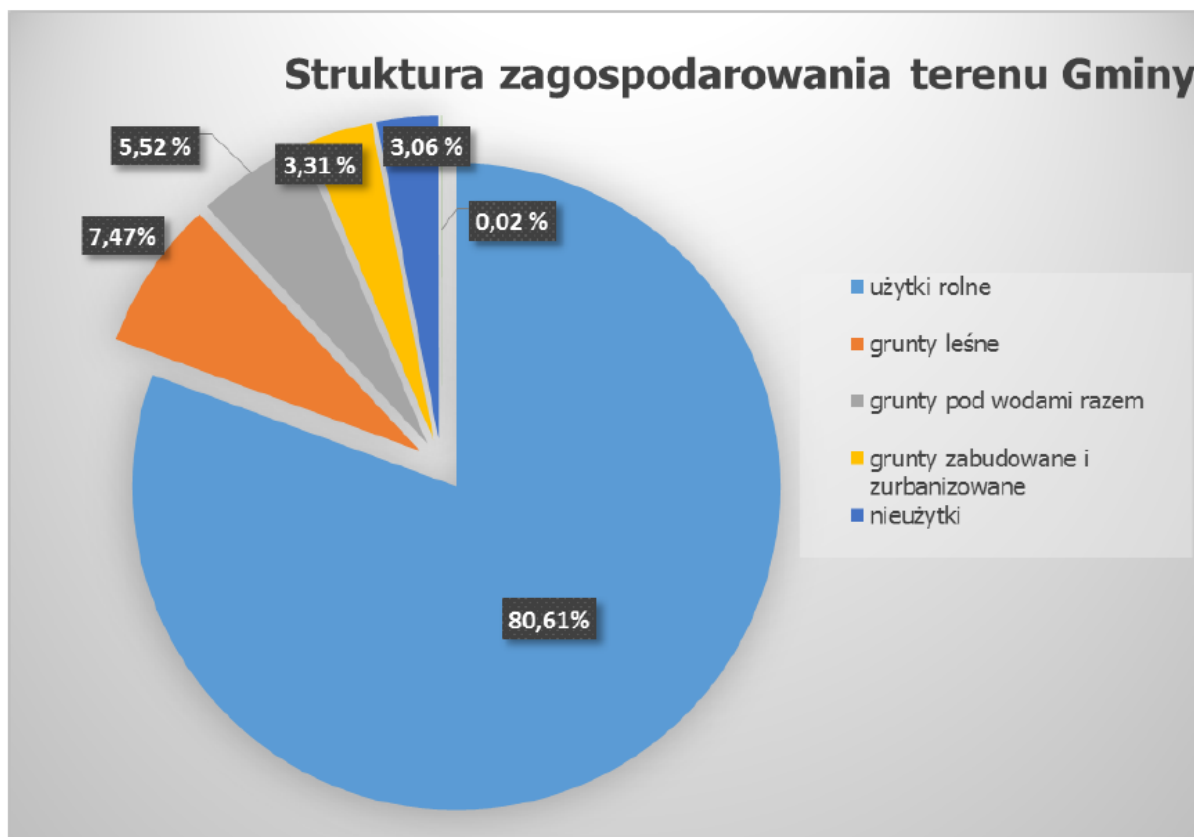

Rysunek 3. Położenie gminy Przelewice na tle powiatu pyrzyckiego.
Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Przelewice do roku 2026.

Rysunek 4. Położenie gminy Przelewice na tle województwa zachodniopomorskiego.
Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Przelewice do roku 2026.

Strukturę zagospodarowania terenu Gminy Przelewice ukazano na poniższym wykresie. Największy udział w bilansie gminy mają użytki rolne.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Przelewice.
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

4.1. Układ osadniczy gminy

Gmina Przelewice podzielona jest na 16 jednostek pomocniczych – sołectw. Wszystkie miejscowości mają charakter wiejski.

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Przelewice.

Sołectwo	Powierzchnia [km ²]
Bylice	4,00
Jesionowo	15,18
Kluki	8,79
Kłodzino	10,67
Kosin	7,55
Laskowo	11,87
Lubiatowo	7,79

Lucin	5,76
Płońsko	14,86
Przelewice	10,27
Przywodzie	14,56
Rosiny	4,44
Ślázowo	14,89
Topolek	4,86
Ukiernica	3,26
Żuków	23,2
RAZEM	161,95

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Łączna powierzchnia gminy Przelewice wynosi 161,95 km².

5. Diagnoza sytuacji i czynników kryzysowych

5.1. Metodologia

Zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju obszar zdegradowany jest to obszar, na którym zidentyfikowany został stan kryzysowy, rozumiany jako stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- gospodarczej (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw),
- środowiskowej (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska),
- przestrzenno-funkcjonalnej (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych),
- technicznej (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania

rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

Podział obszaru na jednostki

W celu uzyskania rzetelnej oceny gminy Przelewice zastosowano podział na sołectwa, który funkcjonuje na terenie gminy i został przedstawiony poniżej.

Rysunek 5. Sołectwa gminy Przelewice.
Źródło: Opracowanie własne.

Metodą, która pozwala na ocenę i selekcję obszarów gminy o najwyższym stopniu degradacji jest standaryzacja przyjętego zestawu wskaźników cząstkowych, a następnie stworzenie na ich podstawie wskaźnika sumarycznego (indeksu zbiorczego). Wskaźnik sumaryczny stanowi sumę wskaźników cząstkowych.

Wyższa wartość wskaźnika cząstkowego obrazuje stan kryzysowy na terenie sołectwa.

Pierwszym etapem wyznaczania wskaźnika cząstkowego była normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, czyli skali niemianowanej, niezwiązanej z jednostką miary.

Obliczeń dokonano wg następujących wzorów:

Standaryzacja dla stymulant – wskaźniki, dla których wyższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_{i_{xij}}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

Stymulacja dla destymulant – wskaźniki, dla których niższa wartość oznacza obszar zdegradowany:

$$wc_{ij} = \frac{\min_{i_{xij}} - x_{ij}}{\max_{i_{xij}} - \min_{i_{xij}}}$$

$$WS_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m z_{ij}$$

WS_i – wskaźnik sumaryczny dla i – tego obszaru,

w_{cij} – wartość zestandaryzowanej cechy j dla jednostki przestrzennej i ,

m – liczba cech wchodzących w skład wskaźnika syntetycznego,

j – numer wskaźnika w i – tej jednostce przestrzennej.

Obszar będzie mógł zostać uznany za obszar zdegradowany, jeśli indeks zbiorczy dla danego obszaru będzie osiągał wartości najwyższe, co jest równoznaczne z najwyższym stopniem jego degradacji

w skali gminy.

Celem wydzielenia obszarów kryzysowych w gminie uwzględniono także:

- analizę ankietowych wypowiedzi mieszkańców na temat zakresu przestrzennego i symptomów kryzysu oraz działań prowadzących do poprawy jakości życia w gminie,
- kwerendę wiedzy eksperckiej zawartej, między innymi, w dokumentach gminnych.

5.2 Strefa społeczna

Zrównoważony rozwój poszczególnych gmin uzależniony jest od sytuacji demograficznej, jak również różnego rodzaju trendów demograficznych. Są to istotne czynniki świadczące o potencjale rozwojowym i inwestycyjnym. Innymi, równie ważnymi kwestiami poruszonymi w części społecznej diagnozy są: pomoc społeczna, edukacja, kultura, opieka medyczna, sport i rekreacja oraz aktywność publiczna mieszkańców. Podjęcie działań ukierunkowanych na wzmocnienie spójności społecznej jest priorytetem z punktu widzenia rozwiązywania powszechnie występującego problemu ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.

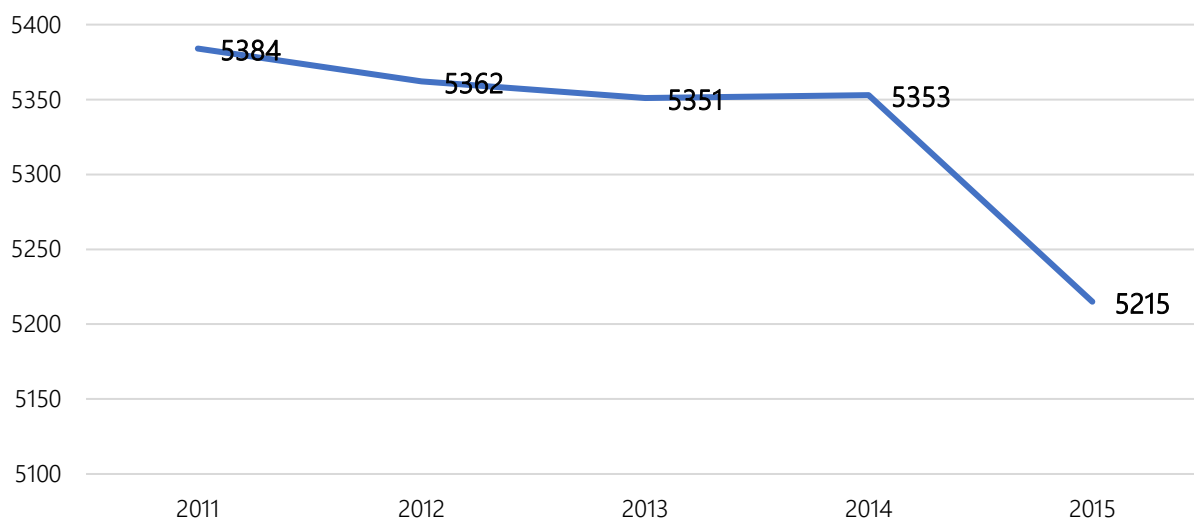
5.2.1. Struktura demograficzna

Potencjał demograficzny jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój społeczno-gospodarczy jednostki terytorialnej. Zmiany liczby ludności wpływają na zmianę liczby podatników, determinują popyt na usługi komunalne i komercyjne, a także wpływają na zjawiska przestrzenne. Zmiany populacji wywierają również duży wpływ na rynek pracy, szkolnictwo, ochronę zdrowia oraz kondycję finansową jednostki samorządu terytorialnego. Rozwój społeczno-gospodarczy gminy jest uzależniony nie tylko od liczby ludności, ale również od innych czynników, na które składają się struktura wiekowa ludności oraz zachodzące w niej procesy demograficzne.

Liczba mieszkańców

Na terenie gminy Przelewice liczba mieszkańców w ostatnich latach wykazuje wahania wartości z przewagą spadkową. W roku 2015 liczba mieszkańców wynosiła 5 215 osób.

Liczba mieszkańców Gminy Przelewice

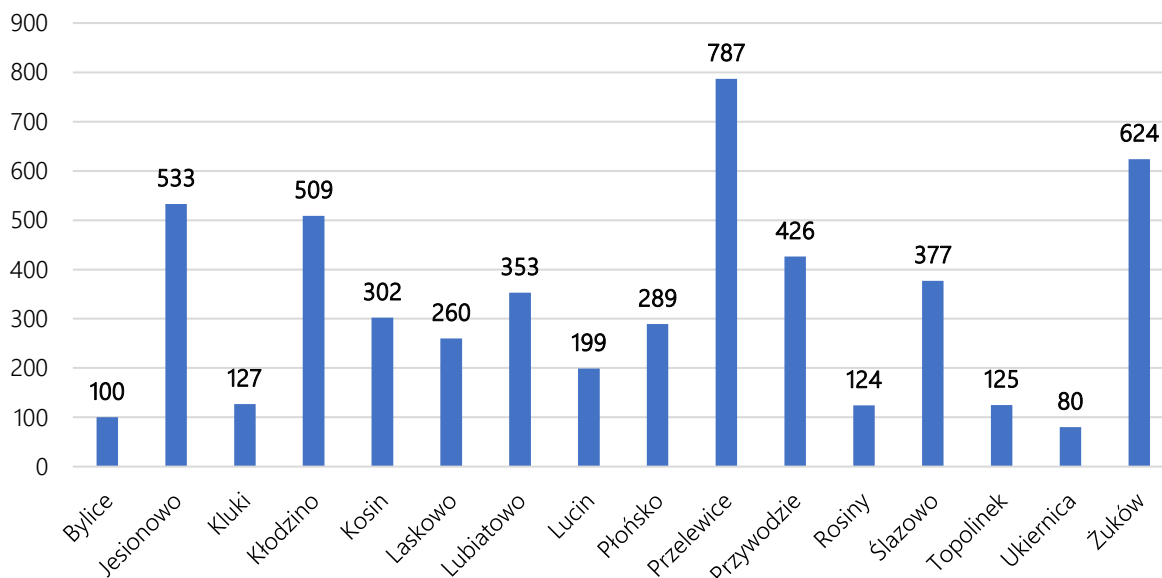
Rysunek 6. Liczba mieszkańców gminy Przelewice w latach 2011 – 2015.

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Największa koncentracja ludności zamieszkującej teren gminy Przelewice występuje na terenie sołectwa Przelewice.

Wartość liczbowa mieszkańców z podziałem na sołectwa została przedstawiona na poniższym wykresie.

Liczba mieszkańców z podziałem na sołectwa

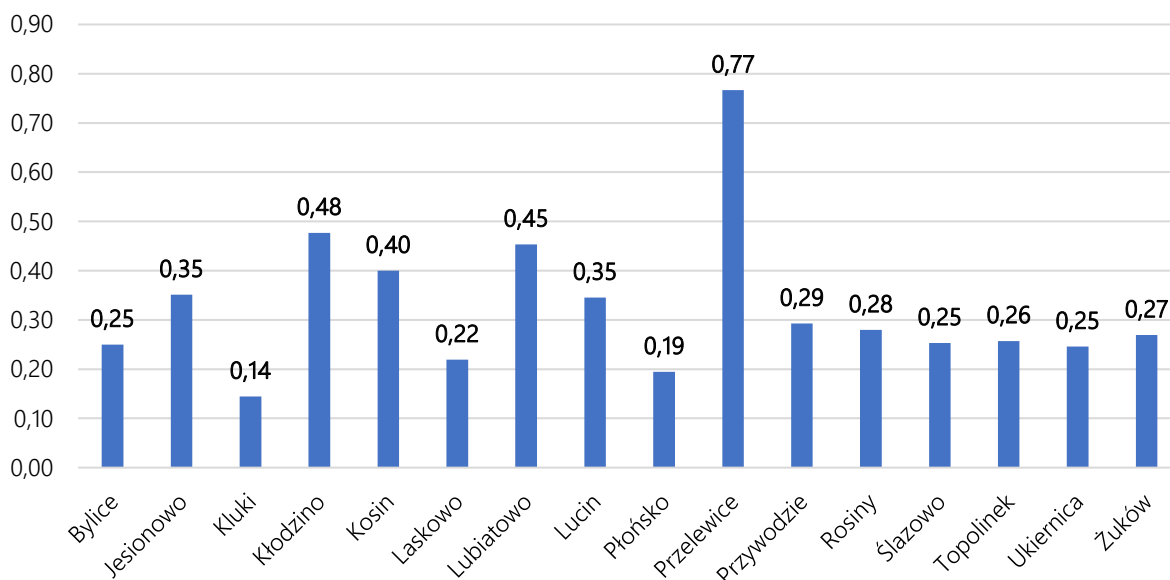
Wykres 2. Liczba mieszkańców z podziałem na sołectwa na terenie gminy Przelewice w roku 2015.

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Gęstość zaludnienia

Biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia gminy Przelewice, najwyższa wartość obserwowana jest również na terenie sołectwa Przelewice.

Gęstość zaludnienia na km² sołectwa

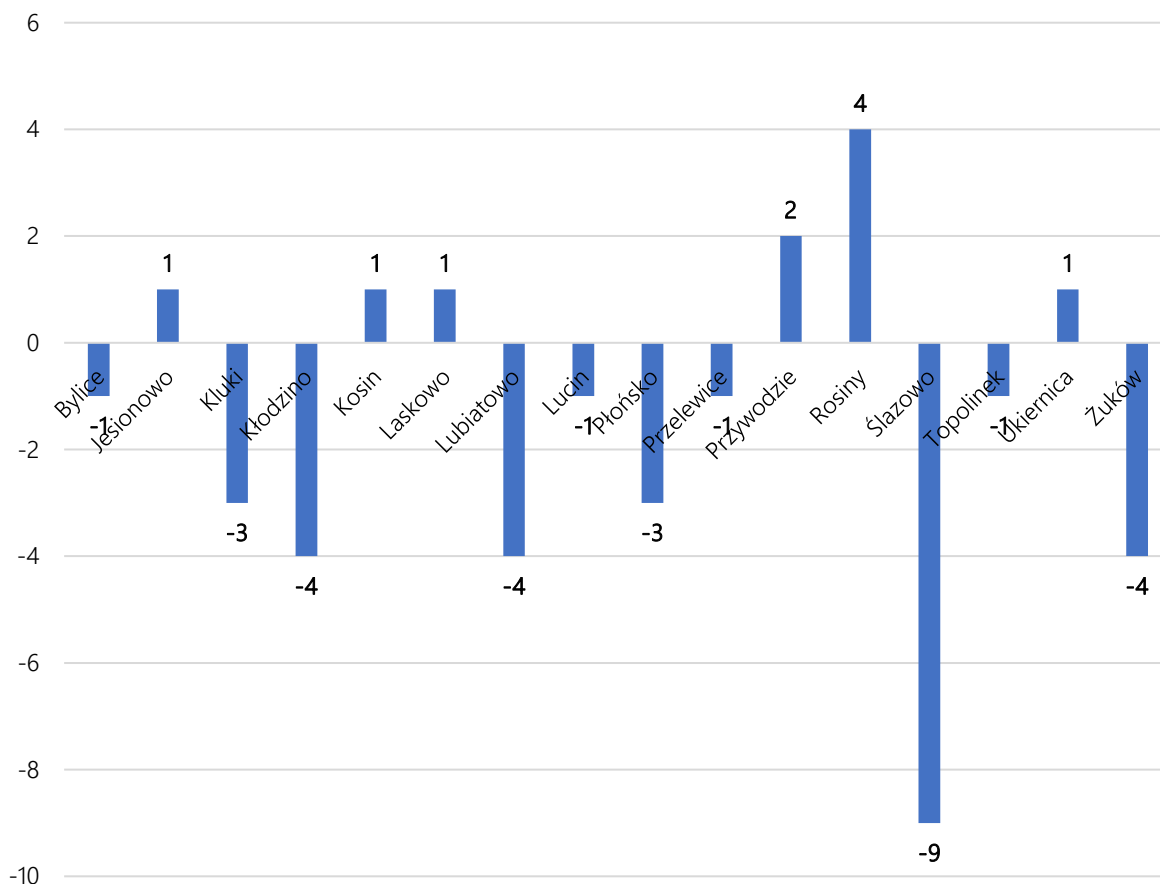
Wykres 3. Gęstość zaludnienia na km² sołectwa gminy Przelewice.

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Przyrost naturalny

Na terenie gminy Przelewice w roku 2015 jak i wcześniejszych latach odnotowywano ujemny przyrost naturalny. W roku 2015 wartość sumaryczna na terenie gminy wyniosła - 21. Wartość wskaźnika z podziałem na sołectwa przedstawiono na poniższym wykresie.

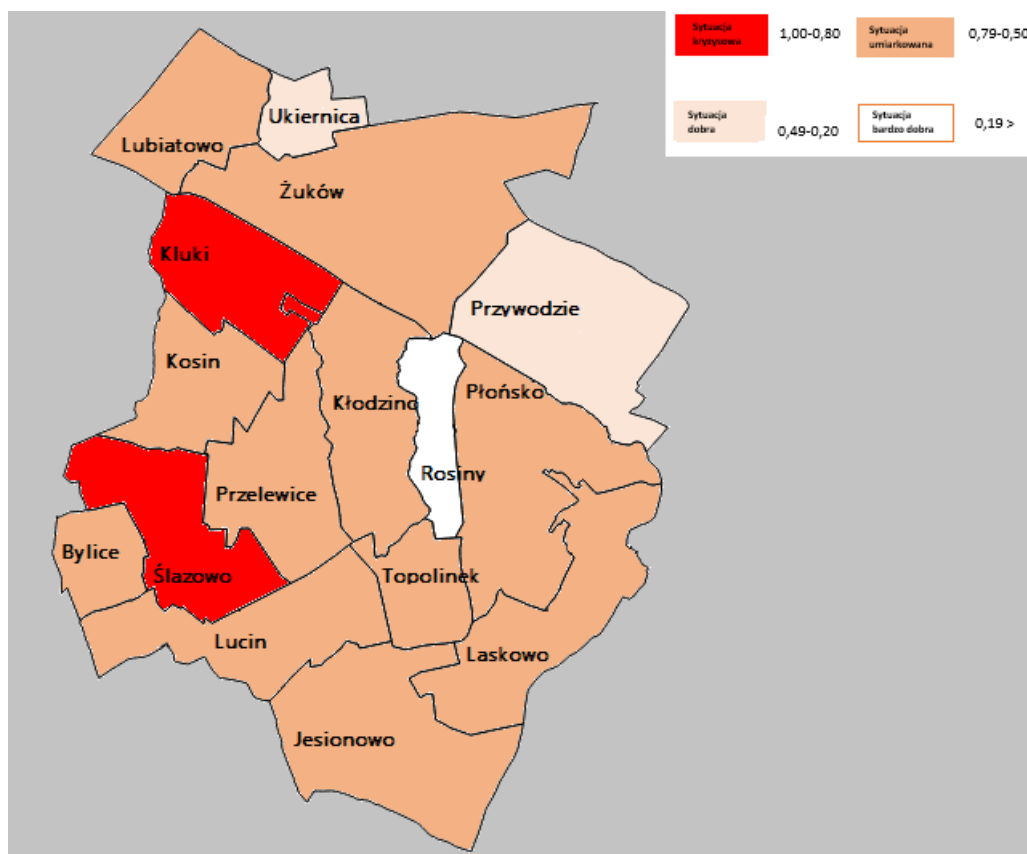
Przyrost naturalny z podziałem na sołectwa

Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy Przelewice z podziałem na sołectwa.
Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

W zdecydowanej wielkości sołectw odnotowano ujemną wartość przyrostu naturalnego, najniższa na terenie sołectwa Ślázowo.

Jako wskaźnik problemowy wskazano wartość przyrostu naturalnego na 100 mieszkańców sołectwa (im niższa wartość wskaźnika tym występuje gorsza sytuacja demograficzna na terenie danego sołectwa).

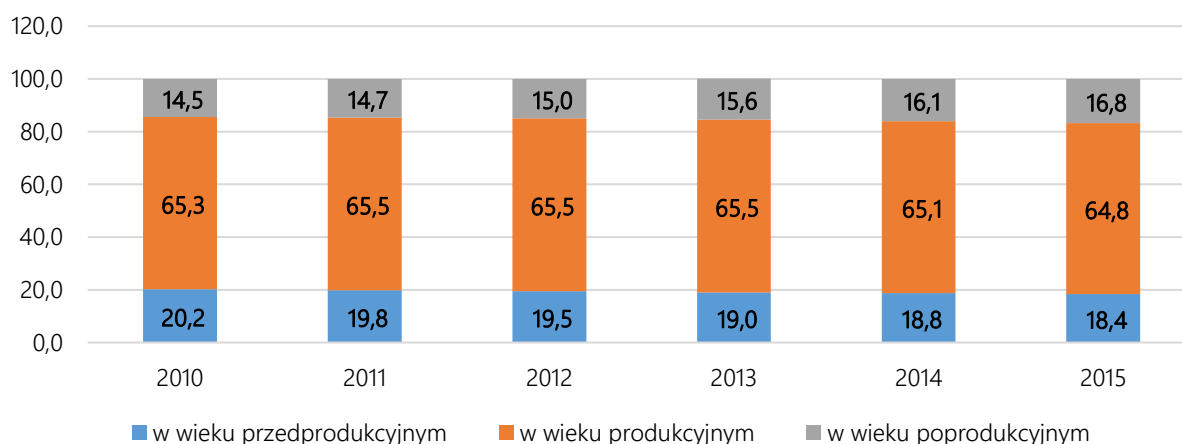
Rysunek 7. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niski przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Grupy ekonomiczne

Analizując przebieg zmian demograficznych na terenie gminy Przelewice, można zauważyć stały wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym i spadek mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.

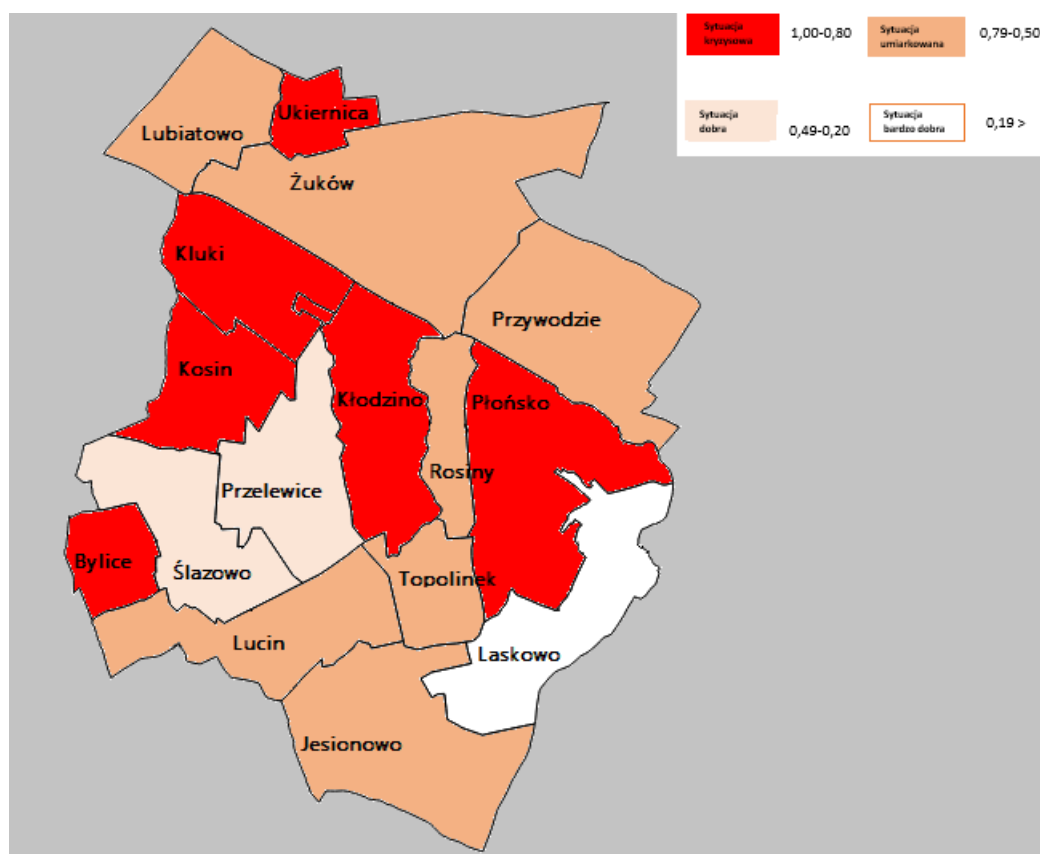
Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne

Wykres 5. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2015 na terenie gminy Przelewice.

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Szczególnie istotnymi wskaźnikami z punktu widzenia możliwości rozwojowych gmin są wskaźniki obrazujące strukturę wiekową ich mieszkańców. Najważniejszym z nich jest wskaźnik ukazujący stopień starzenia się lokalnych społeczności, którego miernikiem jest stosunek osób w wieku poprodukcyjnym (emerytalnym – kobiety po 60 roku życia i mężczyźni po 65 roku życia) do liczby osób w wieku produkcyjnym (kobiety w przedziale wiekowym 18-59 lat, mężczyźni w wieku 18-64 lat).

Rysunek 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Na podstawie wyżej przedstawionych danych można stwierdzić iż na terenie gminy występują niekorzystne trendy demograficzne:

- Liczba mieszkańców gminy z roku na rok spada,
- Wskaźniki przyrostu naturalnego wskazują ujemne wartości,
- Struktura wiekowa mieszkańców jest niekorzystna (postępujący proces starzenia się społeczeństwa gminy Przelewice).

5.2.2 Pomoc społeczna

Realizując zapisy ustawy o pomocy społecznej w Gminie Przelewice funkcjonuje Ośrodek Pomocy Społecznej, który umożliwia osobom i rodzinom w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomoc społeczna wspiera rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadania własne z zakresu pomocy społecznej wykonywane są w formie diagnozy środowiska, pomocy finansowej i rzeczowej oraz szeroko pojętej pracy socjalnej. Zadania zlecone to świadczenia rodzinne i fundusz alimentacyjny.

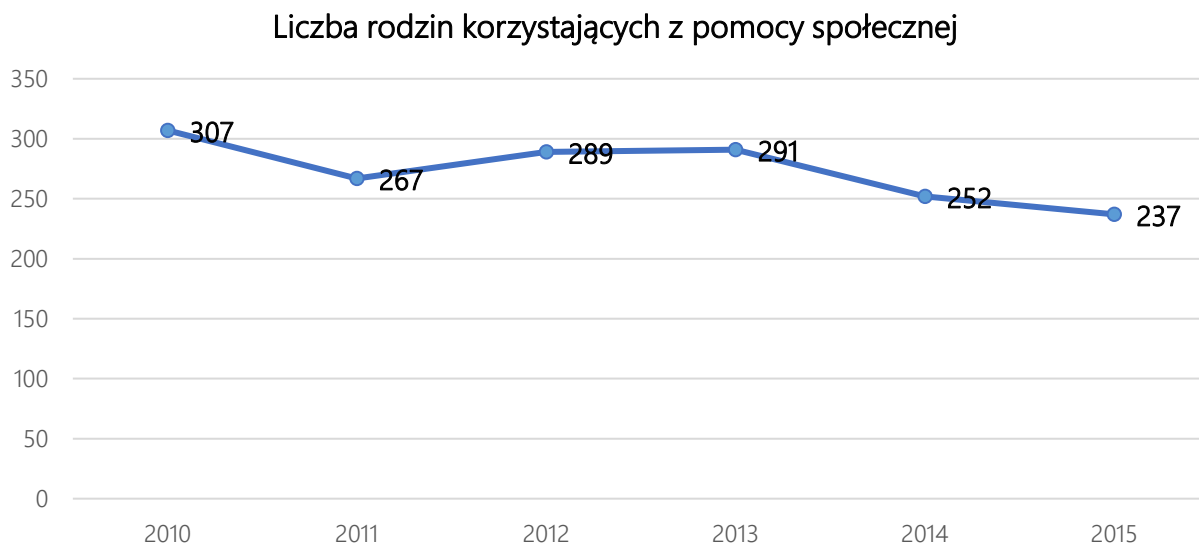
Do zadań własnych GOPSu w Przelewicach należą:

- Udzielanie schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych,
- Przyznawanie zasiłków na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego,
- Przyznawanie zasiłków na świadczenia zdrowotne, szczególnie osobom bezdomnym,
- Sprawienie pogrzebu,
- Kierowanie do domu pomocy społecznej i podnoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy,
- Świadczenie usług opiekuńczych,
- Przyznawanie i wypłacanie stypendiów oraz zasiłków szkolnych,
- Przyznawanie i wypłacanie dodatków mieszkaniowych,
- Przyznawanie i wypłacanie dodatków energetycznych,
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie poprzez działalność zespołu Interdyscyplinarnego.

W roku 2015 wydano ogółem 1507 decyzji administracyjnych dotyczących świadczeń z pomocy społecznej, 178 na stypendia i zasiłki szkolne, 9 decyzji przyznających ubezpieczenie ze środków publicznych, 97 na dodatki mieszkaniowe, 5 dotyczących dodatku energetycznego oraz 896 ze świadczeń rodzinnych.

Do końca 2015 roku 13 rodzin złożyło wnioski o przyznanie Karty Dużej Rodziny, którym wydano łącznie 68 kart.

Liczba przyznanych świadczeń przez GOPS w Przelewicach w ostatnich latach nieznacznie spada, ale utrzymuje się na podobnym poziomie, co przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2010 – 2015.
Źródło: GOPS w Przelewicach.

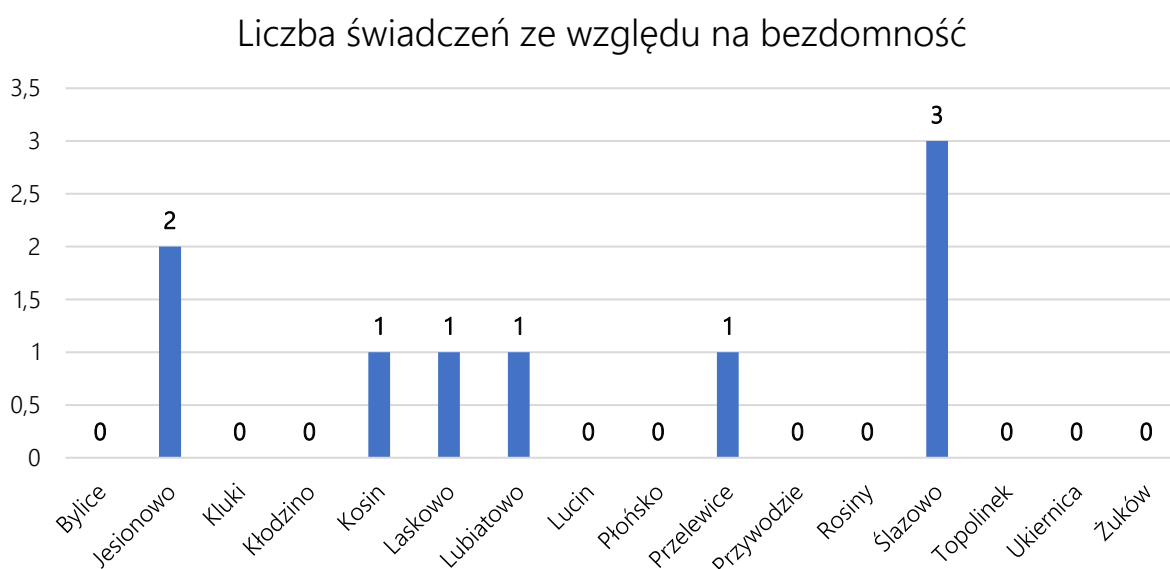
Największym problemem społecznym na terenie gminy, co potwierdzają dane przekazane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest ubóstwo.

Wykres 7. Powody przyznania świadczeń społecznych rodzinom na terenie gminy Przelewice w roku 2015.
Źródło: GOPS w Przelewicach.

Bezdomność

Problem bezdomności jest zjawiskiem szerokim i skomplikowanym. Podstawową kwestią, jaką należy poruszyć, jest postrzeganie osób bezdomnych przez ogół społeczeństwa. We współczesnym społeczeństwie wygląd jest niezwykle istotny – wiąże się z tożsamością, określaniem siebie, a tymczasem wygląd bezdomnych często wyklucza ich udział w życiu społecznym. Widoczne jest nawet zjawisko ograniczania bezdomnym dostępu do przestrzeni publicznej, gdyż są nieprzyjemnym i przykrym widokiem, więc mają być wyeliminowani z publicznego widoku.

Wykres 8. Liczba świadczeń ze względu na bezdomność w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.

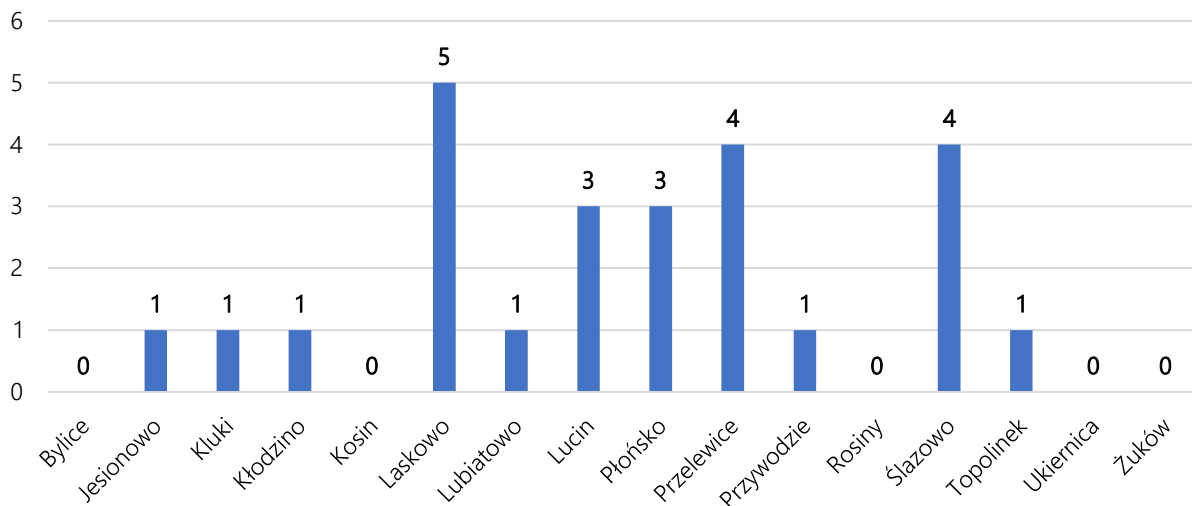
Źródło: GOPS w Przelewicach.

Alkoholizm

Problemy alkoholowe, określane również jako choroba alkoholowa, są obecnie najbardziej niezależną socjodemograficznie cechą, która pojawia się bez względu na wykształcenie, płeć, wiek czy też stan cywilny osoby uzależnionej. Poważnym problemem współwystępującym z chorobą alkoholową jest problem patologii społecznej, w tym przestępstwa i wykroczenia popełnione przez osoby nietrzeźwe. Przyczyną alkoholizmu jest szereg czynników, zarówno natury biologicznej, psychologicznej jak i społecznej. Zaburzeniami, które wraz z alkoholizmem występuje

najczęściej jest depresja, przy czym wyniki badań wskazują, że rzadko jest ona przyczyną alkoholizmu, o wiele częściej można ją wskazać jako jej skutek.

Liczba świadczeń ze względu na alkoholizm

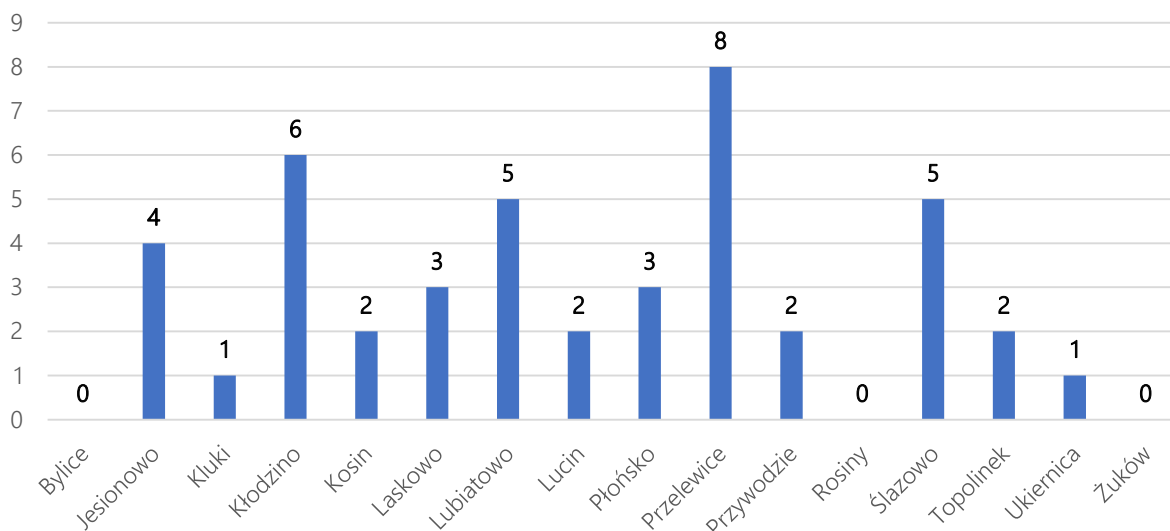

Wykres 9. Liczba świadczeń ze względu na alkoholizm w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.
Źródło: GOPS w Przelewicach.

Niepełnosprawność

Zjawiskiem społecznym, które jest istotne dla odpowiedniego zaplanowania działań rewitalizacyjnych i którego nagromadzenie można zbadać, analizując dane o powodach przyznania pomocy społecznej, jest niepełnosprawność. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do prac 51, co w konsekwencji prowadzi do wykluczenia społecznego.

Liczba świadczeń ze względu na niepełnosprawność

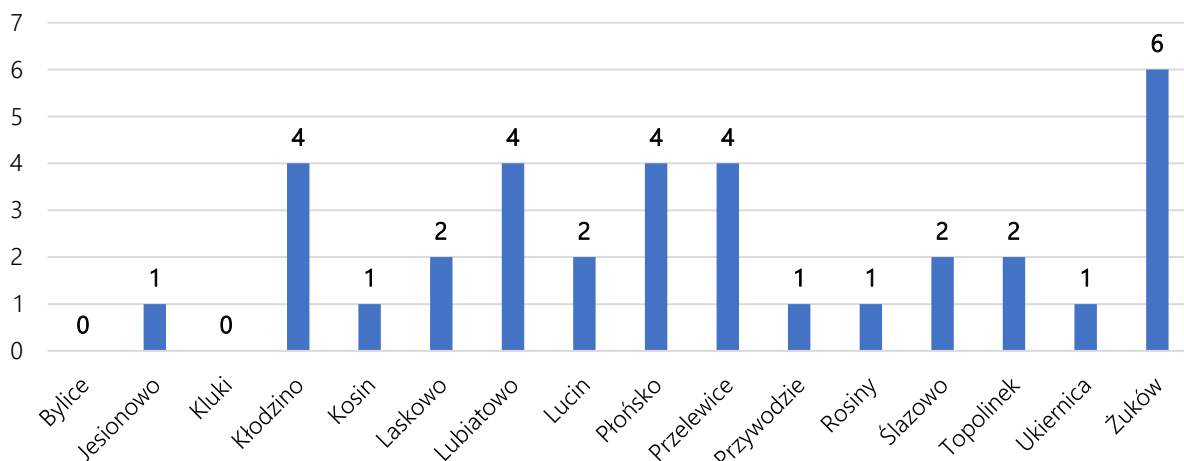
Wykres 10. Liczba świadczeń ze względu na niepełnosprawność w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelevice.

Źródło: GOPS w Przelewicach.

Długotrwała choroba

Długotrwała choroba może w konsekwencji prowadzić do niepełnosprawności, a same problemy zdrowotne bardzo często nasilają się wraz z wiekiem. Mając więc na uwadze zachodzące zmiany demograficzne, a w szczególności wydłużanie się czasu trwania życia, spadek dzietności, jak również zmianę modelu rodziny, spodziewać się można wzrostu udziału świadczeń z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Osoby chorujące przewlekłe często wymagają opieki długoterminowej – lekarskiej, pielęgniarstwa i rehabilitacji.

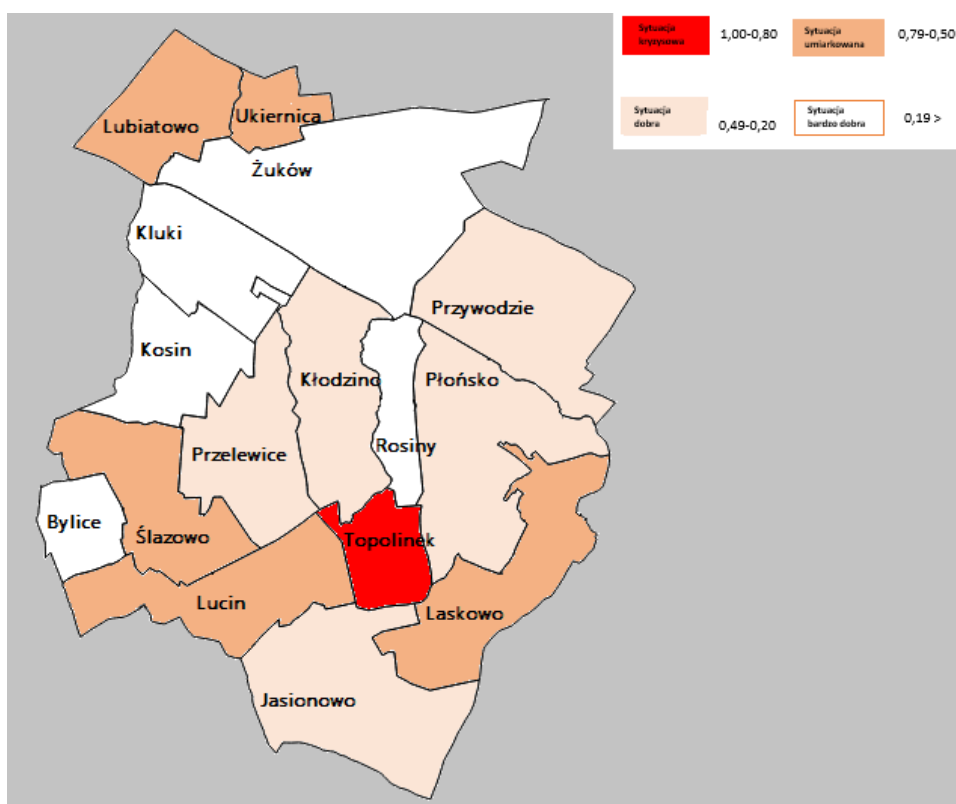
Liczba świadczeń ze względu na długotrwałą chorobę

Wykres 11. Liczba świadczeń ze względu na długotrwałą chorobę poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.

Źródło: GOPS w Przelewicach.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę świadczeń udzielonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej z podziałem na sołectwa. Największa liczba świadczeń została przyznana na terenie sołectwa Topoleńki.

Rysunek 9. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Mieszkania socjalne

Lokalny samorząd wdraża działania w zakresie zapewnienia wynajmu lokali komunalnych mieszkańcom, w tym osobom ubogim. Głównym źródłem lokali przeznaczonych pod wynajem jest odzysk od najemcy. Zagadnienia związane z wynajmem lokali mieszkalnych z zasobów gminy regulują odpowiednie przepisy, w których istotną przesłanką jest sytuacja materialna, społeczna oraz zdrowotna osoby ubiegającej się o wynajem.

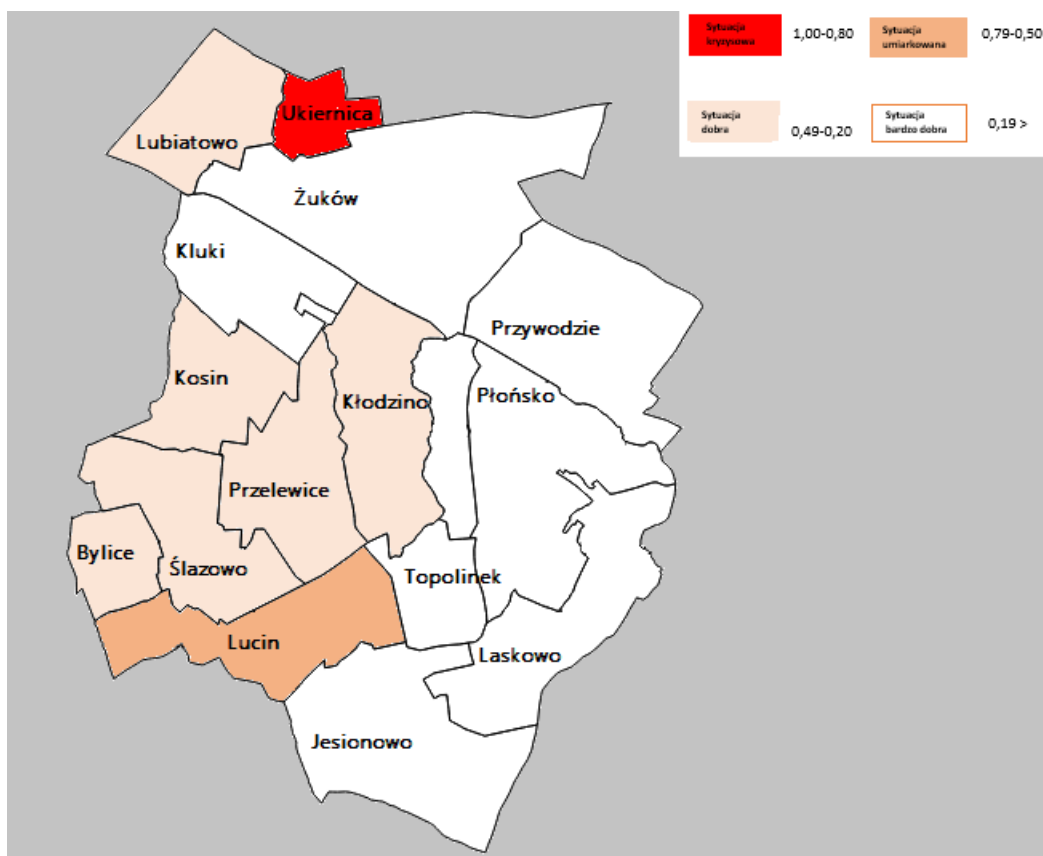
Na terenie gminy Przelewice brak jest mieszkań socjalnych co jest istotnym problemem społecznym.

5.2.3. Bezpieczeństwo

Jakość życia mieszkańców związana jest nierozdzielnie z poczuciem ich osobistego bezpieczeństwa. Dlatego ważne i nieodzowne są działania zmierzające do ciągłego doskonalenia i poprawy istniejącego stanu bezpieczeństwa publicznego.

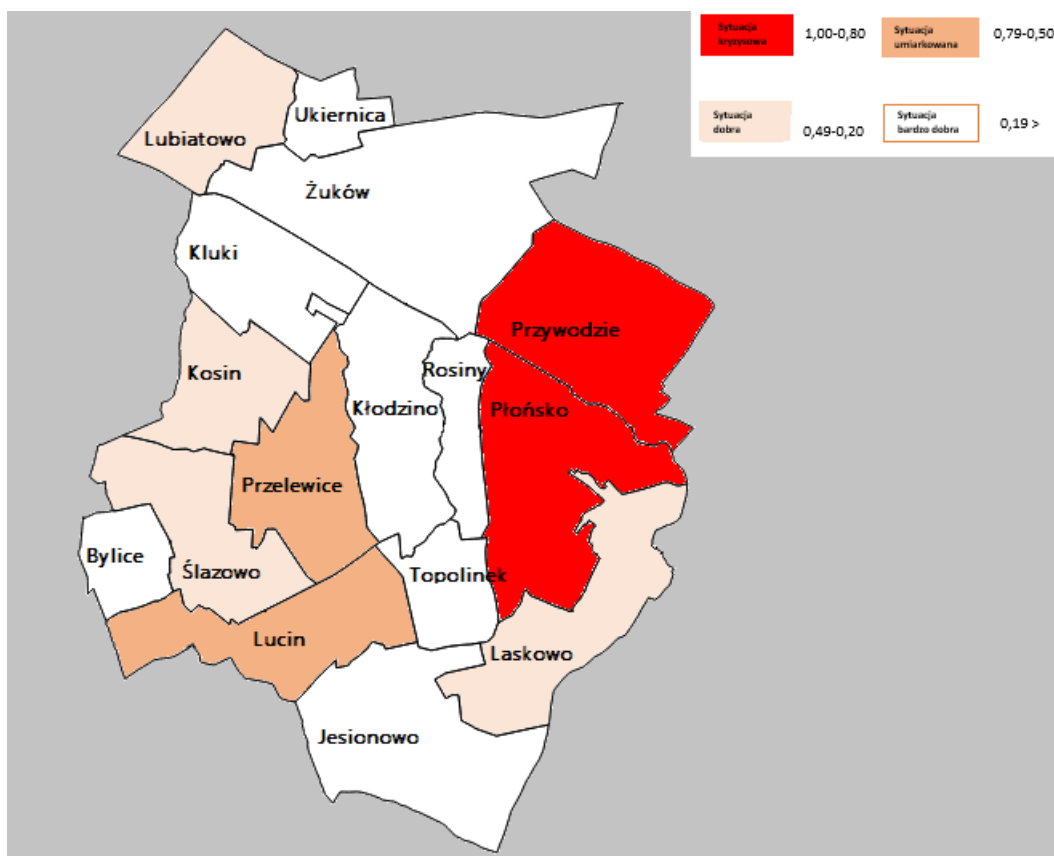
W sprawach ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w postępowaniu administracyjnym, w sprawach związanych z wykonywaniem zadań i kompetencji Policji, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, na terenie powiatu pyrzyckiego, do którego administracyjnie należy gmina Przelewice organem właściwym jest Komenda Powiatowa Policji w Pyrzycach.

W gminie Przelewice w roku 2015 odnotowano 25 przestępstw i 108 wykroczeń. Najwięcej przestępstw w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa popełniono na terenie sołectwa Ukiernica.

Rysunek 10. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).
Źródło: Opracowanie własne.

Sołectwem, na terenie którego odnotowano największą liczbę popełnionych wykroczeń jest sołectwo Przywodzie.

Rysunek 11. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

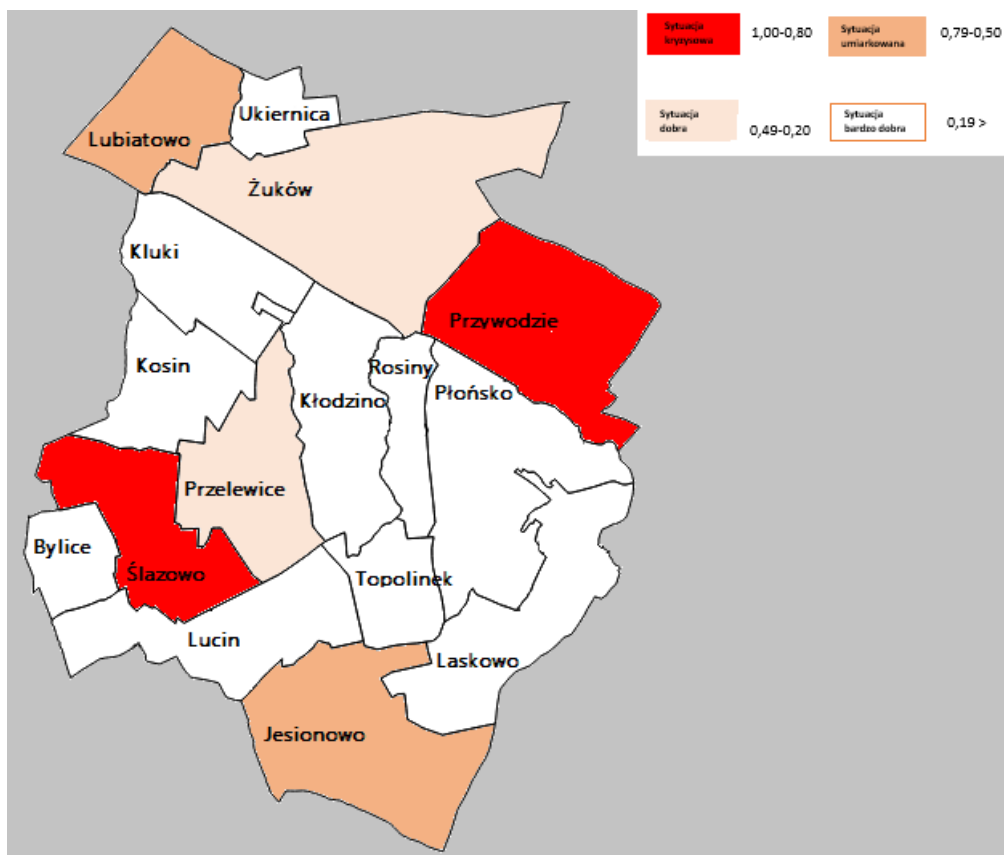
Niebieskie karty

Kolejnym problemem społecznym, który poddano diagnozie jest przemoc w rodzinie. Działania rewitalizacyjne mają na celu ograniczanie, eliminowanie oraz przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym, tego problemu, dlatego też wykazanie skali zjawiska jest istotnym wskaźnikiem.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę przyznanych niebieskich kart na terenie gminy Przelewice. W roku 2015 przyznano łącznie 10 niebieskich kart. Dane na ten temat pozyskano z Komendy Powiatowej Policji w Pyrzycach.

„Niebieska Karta” może zostać założona przez Policję, Ośrodek Pomocy Społecznej, jak i Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Wypełnienie „Niebieskiej Karty” nie jest jednak równoznaczne ze złożeniem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Nie stanowi podstawy do wszczęcia postępowania karnego. Jednak w przypadku złożenia zawiadomienia i wszczęcia postępowania może ona zostać wykorzystana jako dowód procesowy. Dokumentacja „Niebieskie Karty” jest dla policji informacją, że w danej rodzinie dochodzi do przemocy. Dzielnicowy ma

obowiązek nie później niż w ciągu 7 dni skontaktować się z daną rodziną. Jest zobligowany do rozpoznania sytuacji i jej systematycznego monitorowania, a także do udzielania pomocy w trakcie comiesięcznych wizyt. Również dla komisji rozwiązywania problemów alkoholowych Karta jest zapisem informacji powziętych przez przedstawicieli tych służb podczas wykonywania swoich obowiązków.

Rysunek 12. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).
Źródło: Opracowanie własne.

Największa liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa zostało przyznanych na terenie sołectw Ślazowo i Przywodzie.

5.2.4. Bezrobocie

Bezrobocie należy do najpoważniejszych problemów współczesnej gospodarki. Wpływa ono bowiem na wiele sfer życia, zarówno ekonomiczną, społeczną, socjologiczną jak i psychologiczną. Najsilniej jednak bezrobocie dotyka samych bezrobotnych i wpływa negatywnie na zjawiska społeczne występujące na terenie gminy.

Bezrobocie jest dotkliwie nie tylko dla osób pozostających bez pracy, lecz także dla ich rodzin. W funkcjonowaniu rodzin dotkniętych bezrobociem dochodzi do poważnych zakłóceń. Negatywne zmiany mogą dotyczyć wszystkich funkcji rodziny. Negatywny wpływ bezrobocia na więź małżeńską niesie ze sobą niebezpieczeństwo osłabienia związków uczuciowych i zaburzenia ról małżeńskich i rodzicielskich. Utrata pracy zawodowej wpływa najczęściej na powstawanie napięć i konfliktów w rodzinie. Z drugiej strony, ograniczenie możliwości materialnego zabezpieczenia rodziny prowadzi do ograniczenia stopnia zaspokojenia podstawowych potrzeb. Bezrobocie rodziców nie stwarza poczucia bezpieczeństwa u dzieci i negatywnie wpływa na ich dalszą edukację. Często prowadzi do rozpadu rodziny i może być zagrożeniem przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowych a w konsekwencji dziedziczenia statusu bezrobotnego. Problem bezrobocia zwłaszcza długotrwałego wymaga stosowania odpowiednich form oddziaływania.

Główną przyczyną wysokiego bezrobocia na terenie gminy to likwidacja PGR i spółdzielni, które zatrudniały około 65 % mieszkańców w wieku produkcyjnym. Utworzone spółki rolnicze oraz większe gospodarstwa rolne nie dały możliwości wykorzystania popegeerowskiego potencjału ludzkiego. Część osób rozpoczęła działalność na własny rachunek, część znalazła pracę w leżących opodal miastach. Pozostali, jako bezrobotni, trafili do urzędu pracy. Na terenie Gminy powstało kilka nowych firm, których działalność ma zasięg ogólnopolski czy międzynarodowy. Firmy te jednak, z uwagi na wielkość zatrudnienia, nie mają większego wpływu na sytuację gospodarczą Gminy.

Jak widać w poniższej tabeli Gmina Przelewice w porównaniu do innych gmin powiatu pyrzyckiego posiada najwyższą stopę bezrobocia, pomimo faktu, że liczba zarejestrowanych bezrobotnych z roku na rok spada. Wpływ na to mogą mieć powstające podmioty gospodarcze oraz możliwość znalezienia zatrudnienia w pobliskich strefach gospodarczych zlokalizowanych w Pyrzycach oraz Stargardzie.

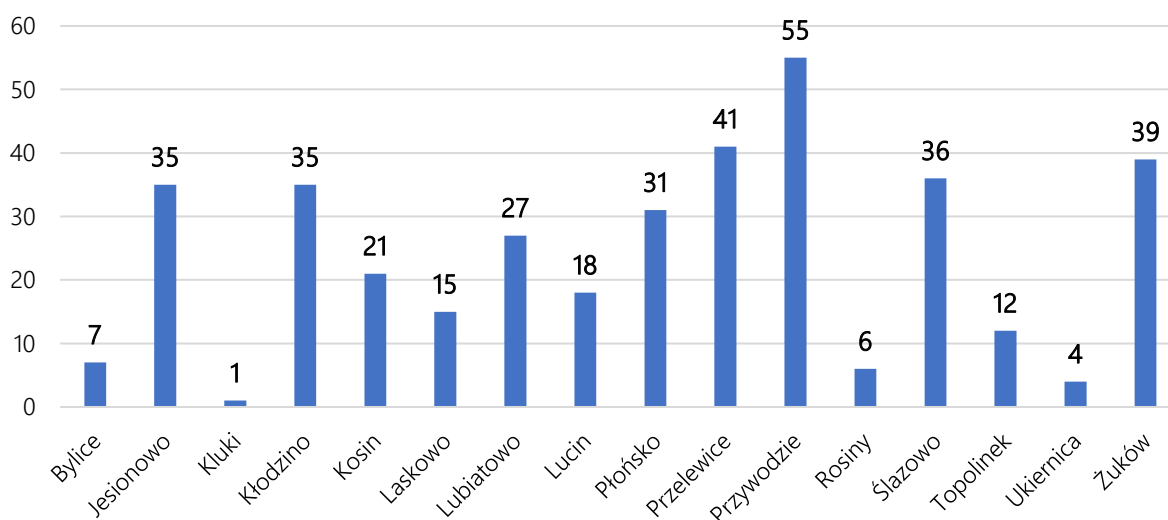
Tabela 2. Bezrobocie na terenie powiatu pyrzyckiego – stan na 31.12.2016 r.

Lp.	Miasto / Gmina	Ogółem		zamieszkali na wsi		% udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
		razem	kobiety	ogółem	kobiety	
1	Gmina Bielice	129	83	129	83	6,3
2	Gmina Kozielice	145	78	145	78	8,8
3	Gmina Przelewice	370	222	370	222	10,8
4	Miasto i Gmina Pyrzyce	818	447	336	198	6,6
5	Gmina Warnice	154	100	154	100	6,6
6	Miasto i Gmina Lipiany	395	211	122	76	10,5
Powiat pyrzycki		2011	1141	1256	757	7,9
Województwo Zachodniopomorskie		65842	36439	28992	16729	6,1

Źródło: dane z WUP w Szczecinie.

Analizując gminę w podziale na sołectwa największa liczba bezrobotnych zamieszkuje sołectwo Przywodzie.

Bezrobotni z podziałem na sołectwa

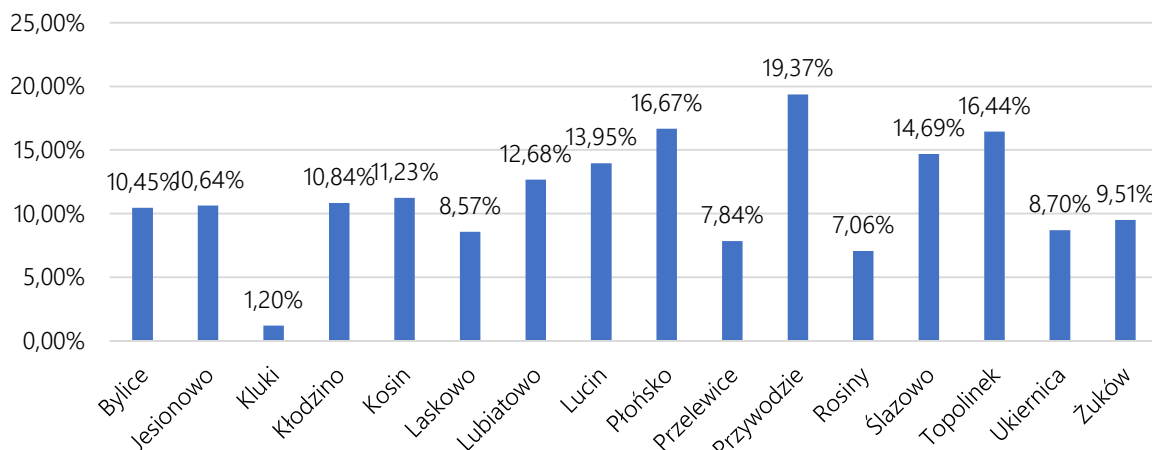

Wykres 12. Bezrobotni z podziałem na sołectwa w roku 2015.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pyrzycach.

Analizując liczbę bezrobotnych z podziałem na sołectwa w odniesieniu do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (stopa bezrobocia), największa liczba została odnotowana na terenie sołectwa Przywodzie.

Stopa bezrobocia rejestrowanego

Wykres 13. Stopa bezrobocia rejestrowanego z podziałem na sołectwa w roku 2015.

Źródło: Opracowanie własne.

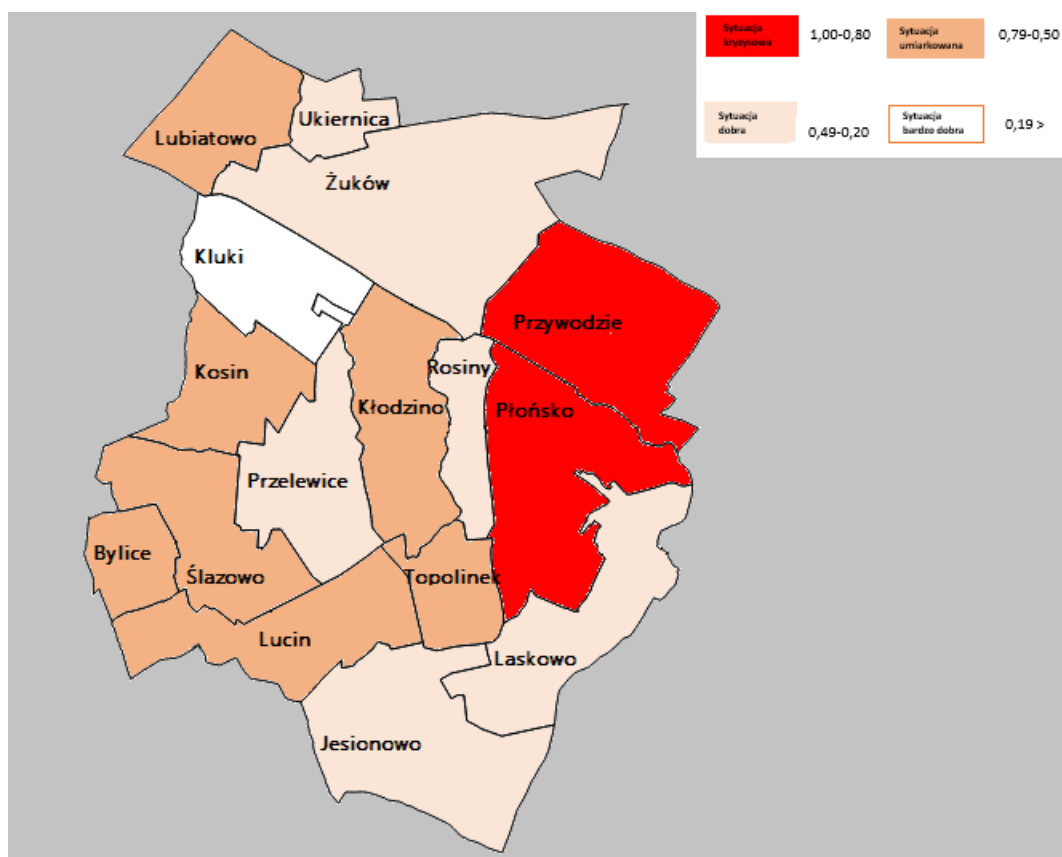
W poniższej tabeli przedstawiono wykształcenie zarejestrowanych osób bezrobotnych. Największa liczba bezrobotnych mieszkańców posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. Osobom takim ciężiej jest dostosować się do zmieniającego się rynku pracy. Najmniejsza liczba bezrobotnych to osoby z wykształceniem wyższym, które mają największe szanse na znalezienie pracy.

Tabela 3. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych - rok 2015.

Poziom wykształcenia osób bezrobotnych - rok 2015					
Sołectwo	Wyższe	Policealne i średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Gimnazjalne i poniżej
Bylice	1	1	0	2	3
Jesionowo	3	5	6	7	4
Kluki	0	1	0	0	0
Kłodzino	2	8	7	14	2
Kosin	1	10	1	4	2
Laskowo	1	2	2	3	1
Lubiatowo	0	4	1	14	1
Lucin	0	2	0	7	1
Płońsko	1	2	2	9	2
Przelewice	4	7	7	16	2
Przywodzie	0	12	7	13	4
Rosiny	1	0	1	2	0
Ślázowo	4	6	2	11	2
Topolinek	0	4	2	5	2
Ukiernica	0	0	0	2	1
Żuków	3	5	3	10	1
RAZEM	21	69	41	119	28

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pyrzycach.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę osób bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa.

Rysunek 13. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

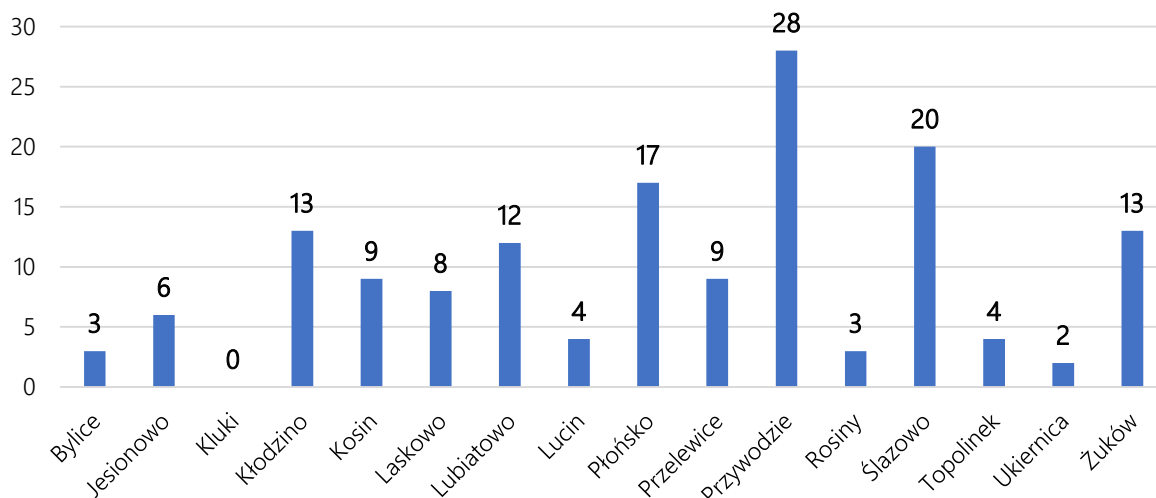
Źródło: Opracowanie własne.

Poważnym problemem w Gminie jest natomiast zjawisko bezrobocia niezarejestrowanego, tzw. ukrytego, co związane jest między innymi z posiadaniem gospodarstw rolnych poniżej 2 ha przeliczeniowych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, właściciele takich gospodarstw mogą zarejestrować się jako osoby bezrobotne, lecz tego nie robią.

Na poniższym wykresie przedstawiono liczbę mieszkańców długotrwale bezrobotnych (powyżej 2 lat) z podziałem na sołectwa.

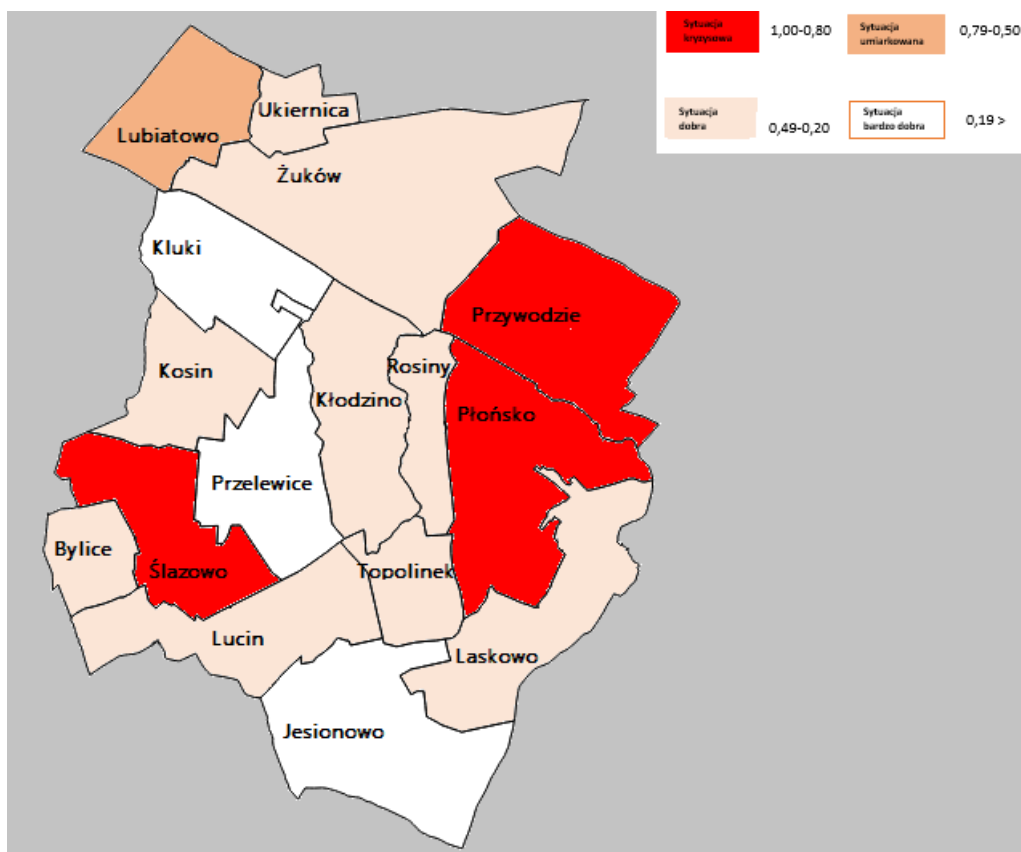
Liczba mieszkańców długotrwale bezrobotnych

Wykres 14. Liczba mieszkańców długotrwale bezrobotnych z podziałem na sołectwa.

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Pyrzycach.

Jako wskaźnik problemowy wskazano także liczbę osób pozostających bez pracy powyżej dwóch lat na 100 mieszkańców sołectwa. Osobom takim najciężej jest się dostosować do stale zmieniającego się rynku pracy. Największa liczba mieszkańców długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa zamieszkują sołectwa Przywodzie, Ślázowo i Płońsko.

Rysunek 14. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Wzrost liczby podmiotów gospodarczych nie wpływa na spadek bezrobocia na terenie gminy. Przypuszczać należy, że szereg podmiotów gospodarczych zawiesza bądź kończy działalność, powodując wzrost bezrobocia, a statystyka nie nadąża z ujawnianiem tego faktu, bo większość firm to firmy jednoosobowe. Ponadto wiele z podmiotów gospodarczych funkcjonujących w Gminie zarejestrowanych jest w innych gminach lub województwach a przez to dostępne statystyki nie są w stanie wykazać bieżącego stanu takich podmiotów.

5.2.5. Dostęp do kultury, sportu, edukacji i opieki lekarskiej

Wysoki poziom dostępności kultury, edukacji i ośrodków pierwszej pomocy jest jednym z podstawowych wyznaczników rozwoju jednostek samorządu terytorialnego, skierowanego na obywateli.

Edukacja

Gmina Przelewice realizuje swoje zadania w zakresie oświaty w 4 publicznych placówkach oświatowych tj. Gimnazjum Publicznym w Przelewicach oraz w 3 szkołach podstawowych

w miejscowościach: Kłodzino, Jesionowo i Żuków. Ponadto na terenie Gminy funkcjonują także Przedszkola w formie oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych w Kłodzinie, Jesionowie i Żukowie oraz Punkt Przedszkolny w Kłodzinie.

Młodzież po ukończeniu gimnazjum kształci się poza terenem Gminy głównie w szkołach średnich w Szczecinie oraz w mieście powiatowym Pyrzyce.

Stan bazy oświatowej na terenie Gminy na dzień dzisiejszy w pełni zabezpiecza jej potrzeby i ocenić można go jako ogólnie zadowalający. Organem prowadzącym dla powyższych placówek jest Gmina Przelewice.

Opieką przedszkolną objęte są dzieci 5-cio letnie oraz większość dzieci 3 i 4-letnich z Gminy Przelewice.

Na obszarze Gminy funkcjonuje także jedno niepubliczne przedszkole „Bratek” w Laskowie prowadzone przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Bratek”. Jest to przedszkole przede wszystkim dla dzieci z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego oraz orzeczeniami o potrzebie wczesnego wspomagania.

Kultura i sport

Sfera działalności kulturowej w gminie funkcjonuje na wysokim poziomie, bowiem w Gminie Przelewice stworzone zostało w roku 2012 Gminne Centrum Kultury.

Gminne Centrum Kultury podejmuje inicjatywy w kierunku stwarzania warunków dla amatorskich ruchów artystycznych, kół i klubów zainteresowań, sekcji i zespołów. Tego typu działania dają szansę na skupienie wokół siebie energii środowisk twórczych, stowarzyszeń i innych kreatywnych osób. Daje ono także szansę lokalnej tańca. Rozwój instytucji kultury bezpośrednio przyczyni się do zwiększania atrakcyjności turystycznej gminy Przelewice. Edukacja kulturalna oraz upowszechnianie kultury wśród mieszkańców Gminy Przelewice polega na udziale w przedsięwzięciach kulturalnych organizowanych przez instytucje zarządzane przez Gminne Centrum Kultury. Są one organizowane cyklicznie, bądź też okolicznościowo. Dzięki nim uczestnicy mogą być nie tylko obserwatorami, ale także współtwórcami życia artystycznego poprzez uczestnictwo w uroczystościach, konkursach, koncertach, wieczorkach tanecznych, jak również poprzez udział w różnorodnych formach zajęć stałych i warsztatowych.

Uczestnictwo w zajęciach przyczynia się do zdobywania nowych doświadczeń, umiejętności oraz wpływa na rozwój osobowości uczestników poprzez własną inwencję i zaangażowanie.

Centrum prowadzi działalność kulturalną w zakresie tworzenia, upowszechniania i ochrony dóbr kultury oraz rozwijania i utrwalania zainteresowań kulturalnych mieszkańców Gminy Przelewice.

Przykładowo w ramach swej działalności jest inicjatorem różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania poprzez sztukę, prowadzenie zajęć artystycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych, tworzenie i upowszechnianie scenicznych programów artystycznych. Podejmuje też działania w kierunku stwarzania warunków dla amatorskich ruchów artystycznych, kół i klubów zainteresowań, sekcji i zespołów. Daje ono także szansę lokalnej społeczności na poszerzenie umiejętności poprzez kursy rękodzielnictwa, nauki gry na instrumentach czy kursy tańca.

Jednostką kulturalną w Gminie Przelewice jest także Gminna Biblioteka Publiczna w Przelewicach obecnie funkcjonująca jako samodzielna jednostka organizacyjna Gminy. Posiada 3 filie biblioteczne w: Karsku, Kłodzinie, Jesionowie oraz obsługuje 4 punkty biblioteczne w: Przywodziu, Ukiernicy, Lubiatowie i Laskowie. 11 kwietnia 2017 roku Gminna Biblioteka Publiczna zmieniła nazwę na Biblioteka - Gminne Centrum Kultury w Przelewicach "Ogród Kultury" i rozszerzyła swoją działalność o centrum kultury i świetlice wiejskie funkcjonujące na obszarach wsi: Przelewice, Żukowo, Kłodzino, Przywodzie, Jesionowo, Ślázowo, Płońsko, Lubiatowo, Kosin, Lucin, Topolinek, Kluki, Ukiernica, Rosiny i Laskowo.

W zakresie sportu na terenie Gminy funkcjonują:

- 2 sale sportowe – sale gimnastyczne (Szkoła Podstawowa w Kłodzinie, Jesionowie),
- 1 hala sportowa – Gimnazjum Publiczne w Przelewicach,
- Stadion sportowy w m. Przelewice.

Ośrodki zdrowia

Na terenie gminy znajduje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Przelewicach. Zakład świadczy następujące usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej: badanie i porada lekarska, leczenie zachowawcze i zabiegowe, opieka nad kobietą ciężarną i jej poradą, położeniem oraz nad noworodkiem, szczepienia ochronne i inne działania zapobiegawcze, badania diagnostyczne, pielęgnacja chorych, prowadzenie działalności profilaktycznej i promocji zdrowia.

5.2.7. Aktywność społeczna mieszkańców

Organizacje pozarządowe sprzyjają włączeniu w życie społeczne osób lub grup zagrożonych marginalizacją (np. długotrwale bezrobotnych czy niepełnosprawnych). W ten sposób sprzyjają rozwojowi ich zaufania do instytucji demokratycznych i uczyć współpracy.

Organizacje podejmują również działania, które zmierzają do podnoszenia standardu życia grup o niskim statusie ekonomicznym lub społecznym. Dzięki temu ludzie mało zarabiający mają dostęp do dóbr i usług, które inaczej byłyby poza ich zasięgiem.

Do organizacji pozarządowych na terenie gminy Przelewice można zaliczyć:

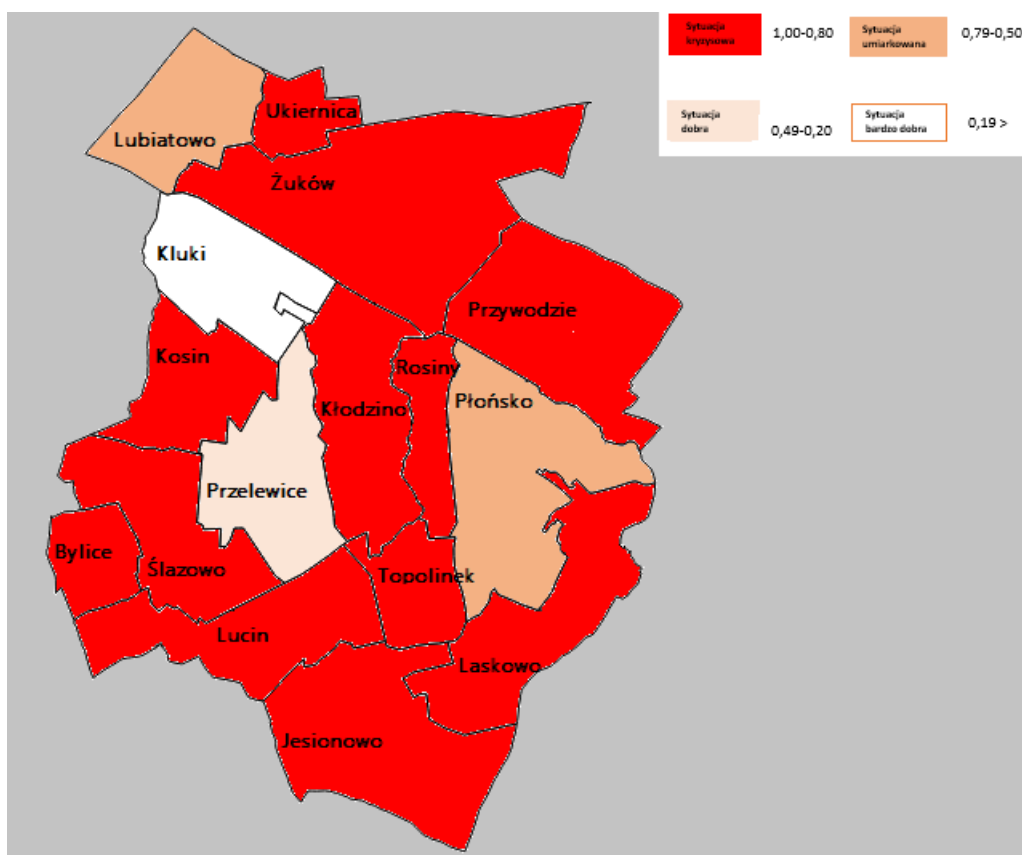
- Stowarzyszenie Komunalne Centrum Edukacji Ekologicznej AGENDA 21 Euroregion Pomerania w Przelewicach,
- Przelewickie Stowarzyszenie Edukacyjne „Wyrównajmy szanse”, z siedzibą w Gimnazjum im. OZP w Przelewicach,
- Stowarzyszenie „Bo jak nie my to kto” z siedzibą w Przelewicach,
- Stowarzyszenie „Lubiatowo i My” z siedzibą w Lubiatowie,
- Ludowy Klub Sportowy „Wicher”, z siedzibą w Przelewicach, 74-210 Przelewice,
- Ludowy Zespół Sportowy „Błyskawica”, z siedzibą w Klukach,
- Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk”, z siedzibą przy Gimnazjum im. OZP w Przelewicach,
- Uczniowski Klub Sportowy „Soccer Przelewice”, z siedzibą przy Gimnazjum im. OZP w Przelewicach,
- Stowarzyszenie „Rosiny - to my”, z siedzibą w Rosinach 8,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Przelewice, z siedzibą w Przelewicach,
- Stowarzyszenie „Aktywne Przelewice” z siedzibą w Przelewicach,
- Koło Gospodyń Wiejskich, z siedzibą w Przelewicach,
- Koło Gospodyń Wiejskich, z siedzibą w Klukach.

Ponadto na terenie gminy Przelewice funkcjonują Ochotnicze Straże Pożarne w Przelewicach, Jesionowie, Klukach, Lubiatowie i Płońsku.

Dodatkowo na terenie gminy funkcjonuje:

- Klub Szachowy „Lasker” w Przelewicach,
- Gminne Koło Pszczelarza w Przelewicach
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Terenowy w Pyrzycach – Koło w Przelewicach,
- Koło Łowieckie „Szarak” – Obwód Łowiecki w Płońsku.

Jako wskaźnik problemowy wskazano liczbę organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa (im mniej organizacji pozarządowych tym większy wskaźnik degradacji).

Wykres 15. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

W gminie prowadzona jest działalność kulturalna w niewielkim stopniu. Do imprez cyklicznych na terenie gminy Przelevice organizowanych corocznie należą:

- Przelewickie Dni Folwarku,
- Dożynki Gminne.

W związku z niską liczbą imprez kulturalnych organizowanych cyklicznie wskaźnik ten nie będzie brany pod uwagę podczas wyznaczania obszarów zdegradowanych na terenie gminy.

5.2.8. Edukacja na terenie gminy

Liczba uczniów w jednostkach oświatowych w Gminie Przelevice w ostatnich latach wahała się. W Przedszkolu zauważalny był skok z 78 dzieci w roku 2011 do 104 w roku 2013. W kolejnych latach wartości te spadały (do 94 w roku 2014), by znowu w roku 2015 wzrosnąć. W przypadku

szkół podstawowych i szkoły gimnazjalnej od roku 2012 do teraz następował spadek dzieci. Zjawiskowo takie może świadczyć o tym, że zmniejsza się liczba dzieci w wieku przedprodukcyjnym w Gminie, co widać także w danych demograficznych, ale zwiększa się natomiast odsetek dzieci, rodziców z wyżu demograficznego lat 80, które w chwili obecnej uczęszczają do Przedszkoli oraz SP. Ponadto zauważyć należy, iż zwiększająca się liczba dzieci wynikać może także z faktu, że w ostatnich latach dzieci w wieku 6 lat musiały obowiązkowo rozpocząć naukę w szkołach.

Tabela 4. Liczba uczniów w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.

Placówki	Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
Przedszkola w Gminie Przelewice						
Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Jana Brzechwy w Kłodzinie	Liczba dzieci	41	40	46	41	31
Punkt Przedszkolny w Przelewicach przy Szkole Podstawowej im. Jana Brzechwy w Kłodzinie	Liczba dzieci	-	-	25	25	46
Oddział przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Jesionowie	Liczba dzieci	13	11	14	14	13
Oddział przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Żukowie	Liczba dzieci	24	23	19	14	14
Łącznie		78	74	104	94	104
Wykaz szkół podstawowych i gimnazjalnych						
Gimnazjum im. Olimpijczyków Ziemi Przelewickiej w Przelewicach	Liczba uczniów	188	187	170	174	143
Szkoła Podstawowa im. Jana Brzechwy w Kłodzinie	Liczba uczniów	155	149	148	149	163
Publiczna Szkoła Podstawowa Jesionowo	Liczba uczniów	69	68	68	66	61
Publiczna Szkoła Podstawowa Żuków	Liczba uczniów	102	98	100	94	96
Razem		514	502	486	483	463

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Poziom edukacji na terenie gminy Przelewice oceniono na podstawie wyników egzaminów szóstoklasistów, które przedstawiono w poniższych tabelach. Wyniki przedstawiono w ujęciu porównawczym w odniesieniu do powiatu, województwa, okręgu i kraju.

Tabela 5. Wyniki sprawdzianu klas VI – część pierwsza w roku 2015.

Średni wynik	Liczba uczniów zdających	Średni wynik szkoły %	Średni wynik gminy %	Średni wynik powiatu %	Średni wynik województwa %	Średni wynik okręgu %	Średni wynik kraju %
PSP Jesionowo	12	64,92	64,65	63,94	64,95	64,94	67
SP Kłodzino	12	62,25					
PSP Żuków	11	67					

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Tabela 6. Wyniki sprawdzianu klas VI – część druga – język angielski w roku 2015.

Średni wynik	Liczba uczniów zdających	Średni wynik szkoły %	Średni wynik gminy %	Średni wynik powiatu %	Średni wynik województwa %	Średni wynik okręgu %	Średni wynik kraju %
PSP Jesionowo	12	69,67	73,95	71,41	76,67	76,71	78
SP Kłodzino	11	78,64					

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Tabela 7. Wyniki sprawdzianu klas VI – część druga – język niemiecki w roku 2015.

Średni wynik	Liczba uczniów zdających	Średni wynik szkoły %	Średni wynik gminy %	Średni wynik powiatu %	Średni wynik województwa %	Średni wynik okręgu %	Średni wynik kraju %
PSP Jesionowo	12	70,58	70,58	70,11	69,28	69,16	70

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Porównując wyniki uzyskane na terenie gminy Pyrzyce z wynikami w innych gminach powiatu pyrzyckiego, można stwierdzić iż mieszczą się one w górnej granicy uzyskanych wyników na terenie powiatu.

Tabela 8. Średnie wyniki % sprawdzianu w układzie terytorialnym – powiat pyrzycki.

Gmina	Część pierwsza	Część pierwsza – język polski	Część pierwsza – matematyka	Część druga – język angielski	Część druga – język niemiecki
Bielice	61,50	73,32	49,12	67,50	-
Kozielice	51,75	69,98	39,00	69,22	-
Lipiany	69,43	74,50	64,09	84,07	66,88
Przelewice	64,65	73,23	55,57	73,95	70,58
Pyrzyce	65,76	70,09	61,24	70,02	71,80
Warnice	65,67	69,21	61,96	-	68,78

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Oceniając szkolnictwo w Gminie Przelewice warto pod uwagę wziąć także współczynnik skolaryzacji.

Współczynnik skolaryzacji jest jednym z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji w danej Gminie. Stopa skolaryzacji to odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym, według podziału na

odpowiednie etapy kształcenia. Dla szkół podstawowych przewidziano przedział wiekowy od 7 do 13 lat a dla szkół gimnazjalnych przedział od 13 do 16 lat. Współczynnik jest najlepszy, kiedy osiąga wartość 100 %, co świadczy o 100 % udziale korzystania z usług edukacyjnych na terenie Gminy Przelewice. Wartości te od roku 2011 spadają, co świadczy, że dzieci dojeżdżają do szkół także poza teren swojego zamieszkania.

Tabela 9. Wskaźnik skolaryzacji netto i brutto w latach 2011-2015.

SKOLARYZACJA		2011	2012	2013	2014	2015
współczynnik skolaryzacji brutto (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)						
szkoły podstawowe	%	102,19	101,61	100,00	90,22	83,12
gimnazja	%	90,38	91,67	92,90	97,75	91,67
współczynnik skolaryzacji netto						
szkoły podstawowe	%	92,16	92,58	92,09	89,93	80,00
gimnazja	%	87,98	85,78	85,25	89,89	83,33

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Przelewice do roku 2026.

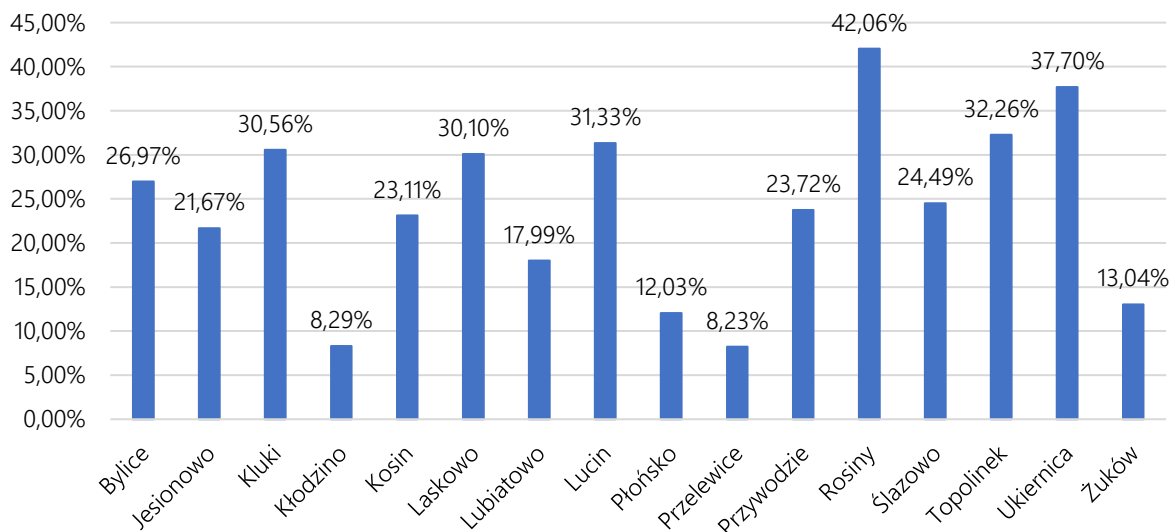
W związku z powyższymi danymi można stwierdzić iż na terenie gminy Przelewice poziom edukacji jest na wysokim poziomie.

5.2.9. Frekwencja wyborcza

Jedną z podstawowych form uczestnictwa obywateli w życiu publicznym jest głosowanie w wyborach (dostępne dla każdego uprawnionego).

W celu weryfikacji udziału mieszkańców w życiu publicznym opracowano analizę na podstawie protokołów wyborów na sołtysa w roku 2015. Analiza w poszczególnych sołectwach pozwoliła wskazać obszary Gminy, w których aktywność mieszkańców w życiu publicznym była najniższa.

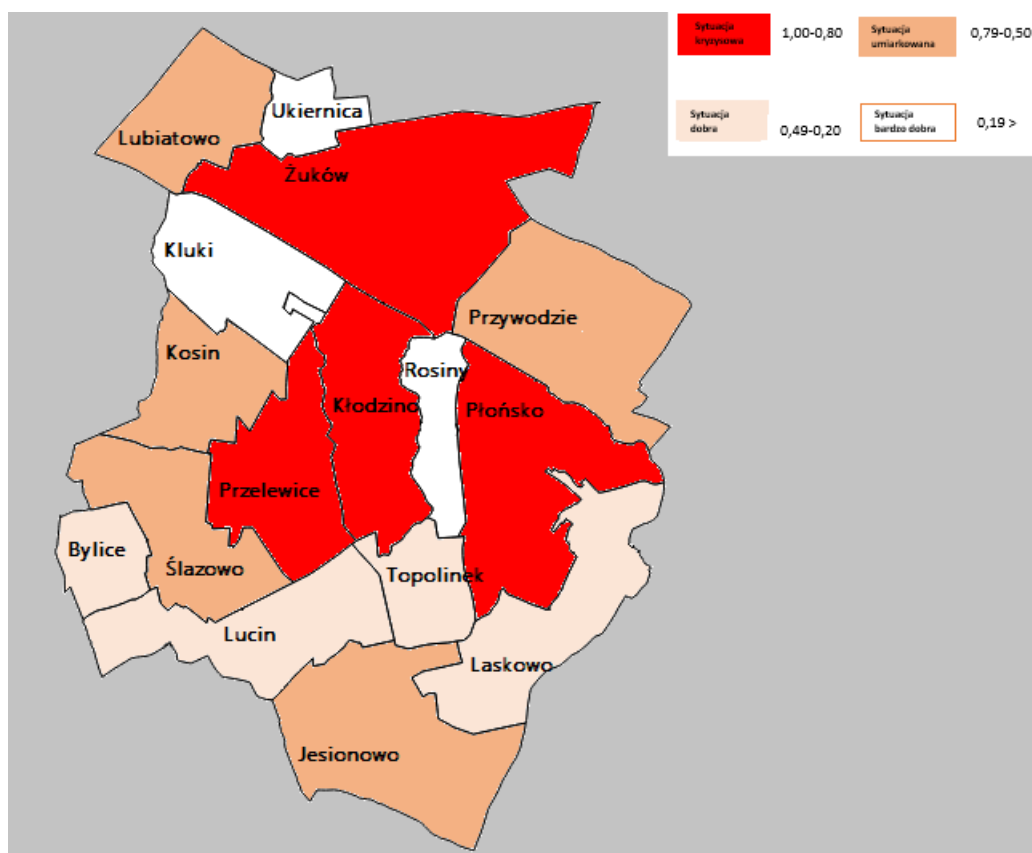
Frekwencja wyborcza na zebraniu wyborczym w sołectwach

Wykres 16. Frekwencja wyborcza na zebraniu wyborczym w sołectwach.

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Najwyższa frekwencja wyborcza odnotwana została na terenie sołectwa Rosiny, zaś najniższa na terenie sołectw Kłodzino i Przelewice.

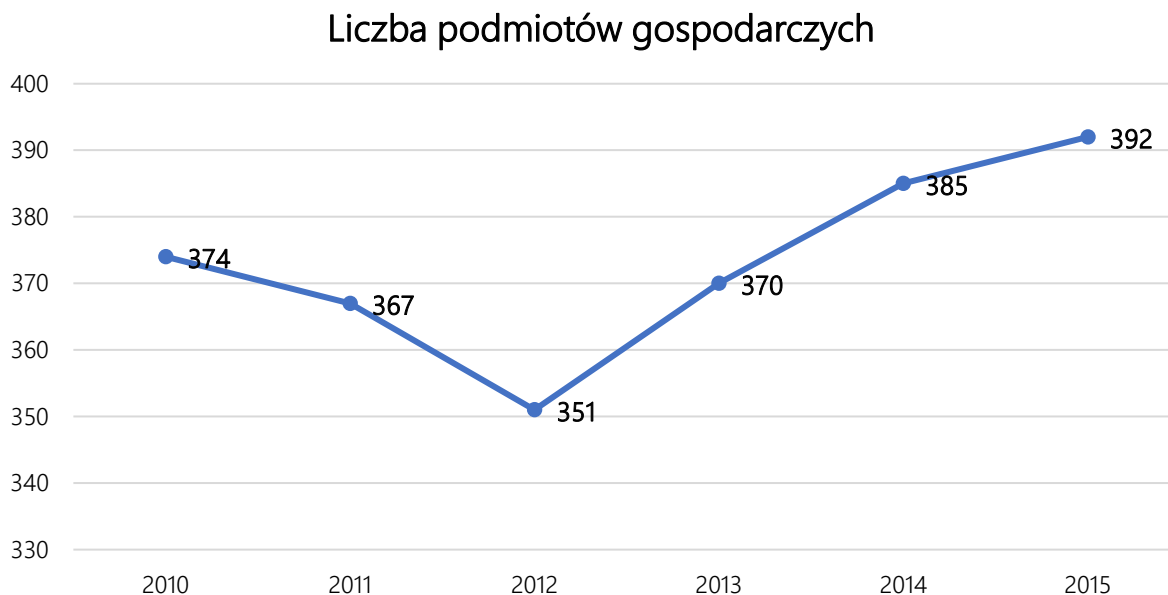

Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – frekwencja wyborcza [%].

Źródło: Opracowanie własne.

5.3. Strefa gospodarcza

Liczba podmiotów gospodarczych w ostatnich latach nieznacznie wzrasta (od roku 2012). W roku 2015 na terenie gminy Przelewice zarejestrowanych było 392 podmiotów gospodarczych.

Wykres 17. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Przelewice w latach 2010 – 2015.
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Specyfikę gospodarczą gminy charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Przelewice.

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	
OGÓŁEM	392
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	39
B. Górnictwo i wydobywanie	1
C. Przetwórstwo przemysłowe	37
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2
E. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1
F. Budownictwo	94
G. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	71
H. Transport i gospodarka magazynowa	33
I. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	6
J. Informacja i komunikacja	5
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	9
L. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	3

M. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	17
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	11
O. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	7
P. Edukacja	9
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	12
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7
S. Pozostała działalność usługowa w tym sekcja T. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	27

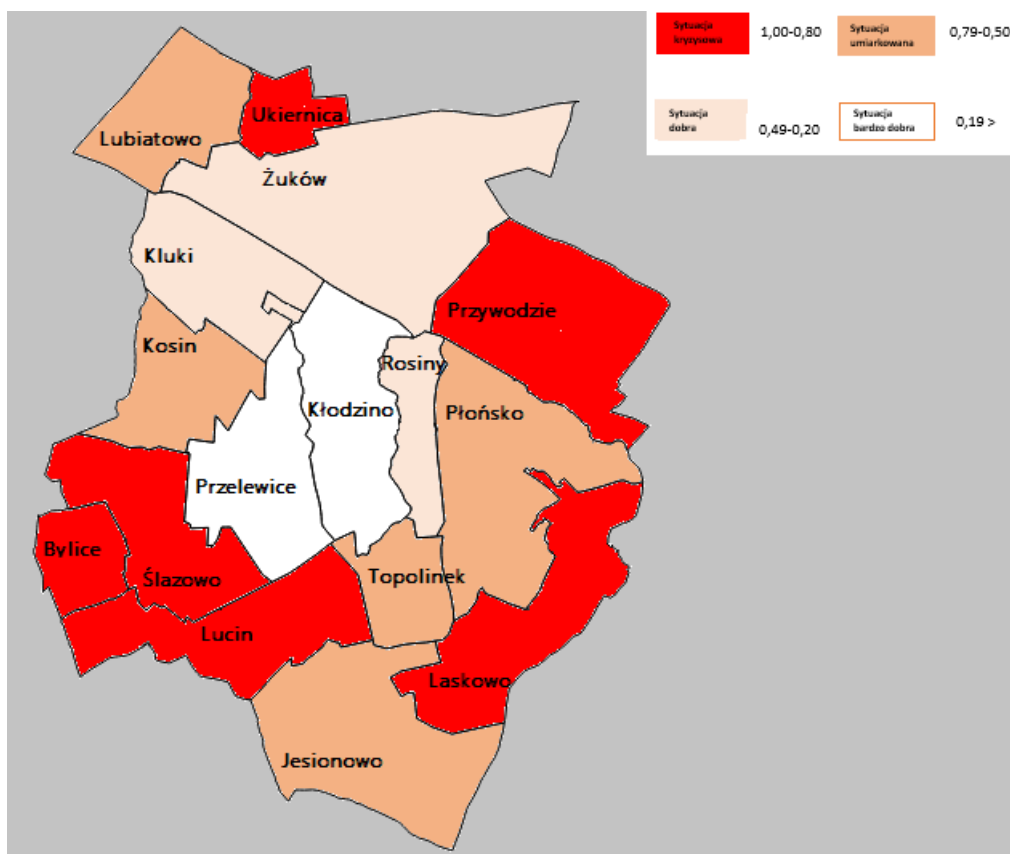
Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Postępując się Polską Klasyfikacją Działalności, zauważyć można, iż najwięcej podmiotów gospodarczych jest zarejestrowanych w sektorach handlu i drobnych usług, także tych związanych z budownictwem i przetwórstwem przemysłowym – razem ok. 202 firmy. Struktura taka ma swoje uzasadnienie w stosunkowo niskich nakładach związanych z rozpoczęciem prowadzenia działalności w wymienionych sektorach i szybkim uzyskiwaniem przychodów.

Działami dużego zainteresowania są także przetwórstwo przemysłowe oraz rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Zarejestrowanych firm w tych branżach jest niemalże 20 % spośród wszystkich firm z obszaru Gminy Przelewice.

Podstawowym miernikiem rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości mieszkańców danego obszaru jest wskaźnik obrazujący liczbę podmiotów gospodarczych przypadających na każde 100 mieszkańców danego sołectwa.

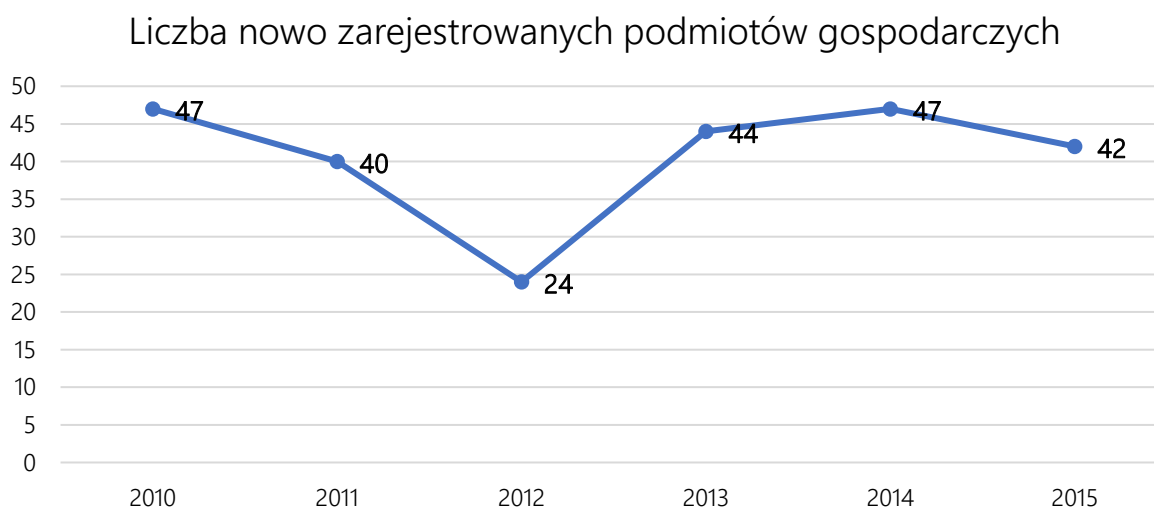
Najwyższym nasyceniem podmiotów gospodarczych cechuje się centrum gminy – sołectwo Przelewice.

Rysunek 16. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w poszczególnych latach przedstawiono na poniższym wykresie.

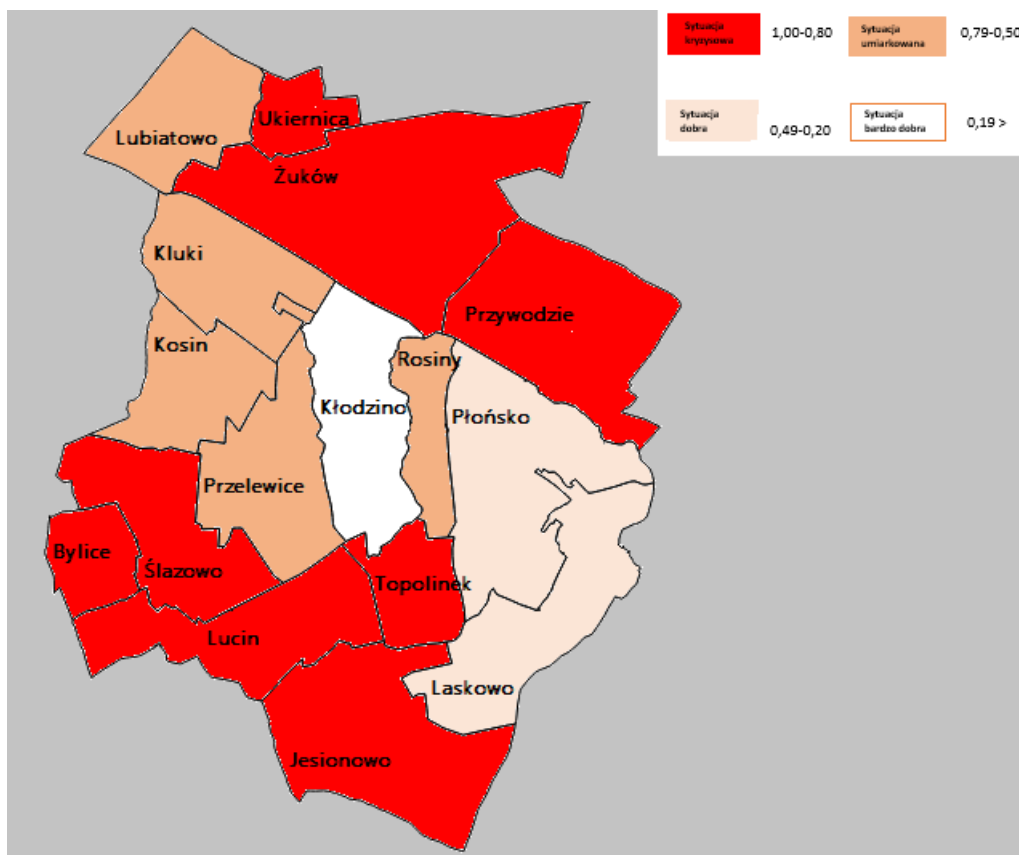

Wykres 18. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Przelewice w latach 2010 – 2015.

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

W ramach analizy sfery gospodarczej przeanalizowano liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Przelewice w roku 2015. Łącznie w roku 2015 zarejestrowanych zostało 42 nowych podmiotów gospodarczych.

Największa liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w roku 2015 w przeliczeniu na 100 mieszkańców sołectwa miała miejsce na terenie sołectwa Kłodzino.

Rysunek 17. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Gmina Przelewice to obszar o rozwiniętej funkcji rolniczo-leśnej z atrakcyjnymi krajobrazowo i przyrodniczo terenami, stwarzającymi możliwości turystycznego ich wykorzystania. Mieszkańcy preferują stabilne zatrudnienie na etacie, aniżeli własne poszukiwanie pozycji na rynku dóbr i usług w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, na własny rachunek. Jeżeli już się decydują na własną działalność, to dominującą pozycję zajmuje handel i usługi.

5.4. Rolnictwo

Najważniejszym sektorem gospodarki lokalnej w Gminie Przelewice jest rolnictwo. Stanowi ono źródło utrzymania dużej części ludności. Użytki rolne zajmują około 13.059 hektarów, co stanowi 80,61 % całej powierzchni gminy.

Wzrostowi efektywności produkcji rolnej nie sprzyja utrzymujące się rozdrobnienie gospodarstw rolnych. Wśród 413 gospodarstw rolnych prawie 33% (136) posiada powierzchnię większą niż 10 hektarów, co pozwala na osiągnięcie zysków z efektów skali produkcji rolnej. Można przypuszczać, że gospodarstwa poniżej 5 hektarów, których jest na terenie gminy aż 240, w znacznej części nie stanowią głównego źródła utrzymania ich właścicieli.

Tabela 11. Liczba gospodarstw rolnych wg wielkości.

Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych	Jednostka miary	2010
gospodarstwa rolne ogółem		
ogółem	-	413
do 1 ha włącznie	-	182
1 - 5 ha	-	58
5 - 10 ha	-	37
10 -15 ha	-	27
15 ha i więcej	-	109

Źródło danych: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych z GUS –BDL.

Średnia powierzchnia gruntów w gospodarstwie rolnym w gminie kształtuje się na poziomie około 5 ha, co w polskich warunkach jest wynikiem poniżej średniej krajowej, wynoszącej 10,49 ha oraz zdecydowanie poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej w roku 2015 w zachodniopomorskim – 30,00 ha. Na tym tle struktura powierzchniowa gospodarstw na obszarze Gminy Przelewice prezentuje się słabo i może być przyczyną problemów związanych z efektywnością produkcji rolnej.

Charakter gminy jest w dużej części rolniczy, występują dobre ziemie zbożowe i warzywne, a także istnieje możliwość produkcji żywności ekologicznie czystej. Produkcja rolna jest zróżnicowana. Hoduje się tu przede wszystkim drób i trzodę chlewną a także bydło oraz na mniejszą skalę konie. Przeważa uprawa pszenicy ozimej, żyta, rzepaku a także upraw przemysłowych oraz w niewielkim stopniu jęczmienia oraz pszenżyta. Swą przyszłość Gmina wiąże z rozbudową przedsiębiorstw sektora agroturystycznego i rolno-spożywczego związanego z tą branżą mając nadzieję na dynamiczny rozwój w tych kierunkach.

Mając na uwadze fakt, iż na terenie gminy Przelewice występują gleby bardzo dobrej jakości, mieszkańcy gminy nie wykorzystują kompletnie potencjału związanego z rolnictwem, który może być szansą rozwoju i zmniejszenia bezrobocia na terenie gminy.

5.5. Aspekty funkcjonalno-przestrzenne

5.4.1. Zabytki

Na obszarze Gminy Przelewice identyfikuje się na dzień dzisiejszy kilka ciekawych obiektów zabytkowych, które odpowiednio zagospodarowane mogą na nowo stać się „perełkami” wartymi odwiedzenia (zabudowania folwarczne w Przelewicach. Dodatkowo te obiekty, które zachowały się do dnia dzisiejszego stanowią istotne dziedzictwo kulturowe Gminy i regionu, w związku z czym wymagają ciągłej pielęgnacji i opieki.

Liczbę zabytków z podziałem na sołectwa przedstawiono na poniższym wykresie. Największa liczba zabytków znajduje się na terenie sołectw Przelewice i Lubiатовo.

Wykres 19. Liczba zabytków na terenie gminy z podziałem na sołectwa.

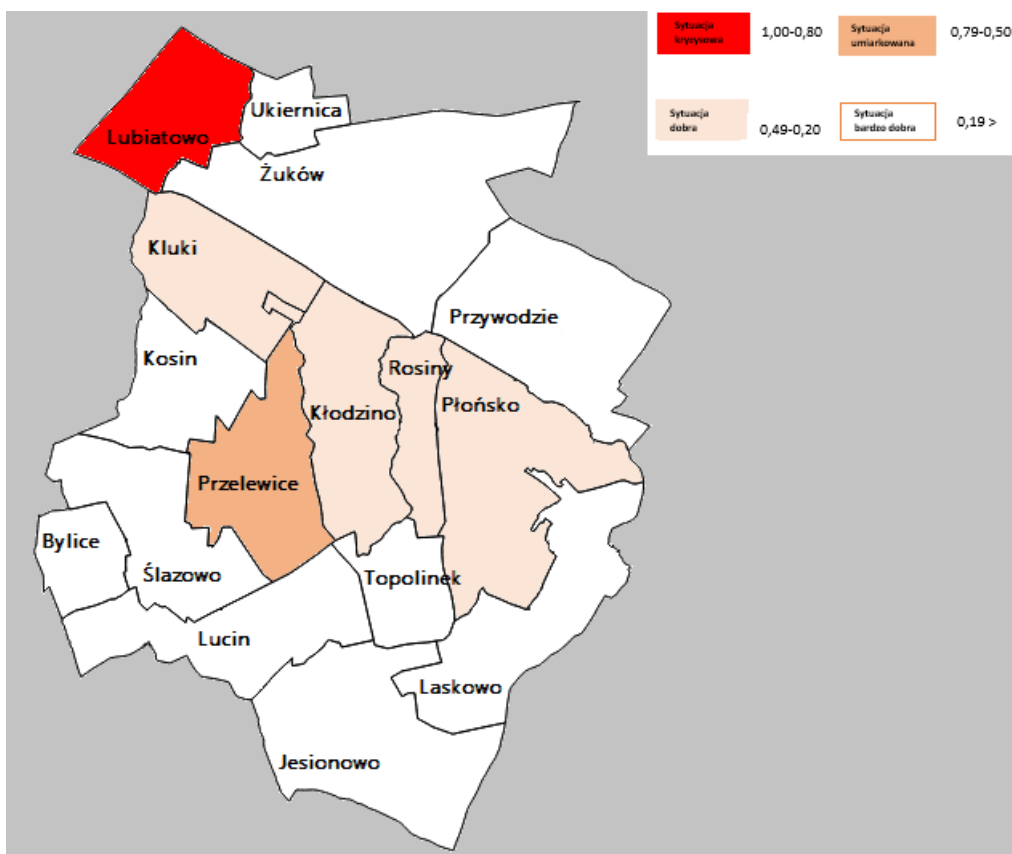
Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Tabela 12. Wykaz zabytków na terenie gminy Przelewice.

Lp.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	NR REJESTRU
1.	Gardziec	kościół M B Różańcowej	457
2.	Jesionowo	kościół pomocniczy parafii pw. Chrystusa Króla	125
3.	Karsko	pałac	1194
4.	Kluki	kościół św. Teresy od Dzieciątka Jezus	532
5.	Kluki	dwór (budynek nr 21)	95
6.	Kłodzino	kościół św. Antoniego z Padwy	174
7.	Kłodzino	pałac	1203
8.	Kłodzino	park dworski	1203
9.	Kosin	kościół (do skreślenia z rej.)	182
10.	Laskowo	park dworski	1199
11.	Laskowo	pałac	1200
12.	Laskowo	kościół NSPJ	128
13.	Lubiatowo	gołębnik (w zespole folwarcznym "B")	1204
14.	Lubiatowo	pałac	1193
15.	Lubiatowo	kościół MB Nieustającej Pomocy	459
16.	Płońsko	cmentarz przykościelny	1175
17.	Płońsko	kościół (w odbudowie)	461
18.	Płońsko	dwór	1197
19.	Płońsko	park dworski	1198
20.	Przelewice	pałac	792
21.	Przelewice	kościół MB Królowej Polski	145
22.	Przelewice	dwór	551
23.	Przelewice	park dworski (ogród dendrologiczny)	791
24.	Przelewice	zespół zabudowy folwarcznej	103
25.	Przelewice	aleja kasztanowcowa Przelewice-Ślázowo	1222
26.	Przywodzie	kościół Zwiastowania NMP	462
27.	Rosiny	kościół św. Michała Archanioła	146
28.	Ślázowo	aleja kasztanowcowa Przelewice-Ślázowo	1222
29.	Żuków	kościół Św.Trójcy	533
30.	Żuków	pałac	1195

Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęty wskaźnik, który jako obszary bardziej problemowe wykazuje te, na których występuje wyższy stopień zagęszczenia zabytkami na km² sołectwa. Wiąże się to między innymi z wydatkowaniem większych środków finansowych na prace, które muszą być prowadzone pod nadzorem konserwatorskim na terenie obiektów.

Rysunek 18. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zabytków na 1 km² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

5.2.6 Sieć drogowa

Na terenie Gminy Przelewice istnieje dość dobrze rozbudowana sieć dróg. Jednakże ich stan techniczny nie jest w pełni zadowalający. Głównymi szlakami przechodzącymi przez teren gminy są: droga wojewódzka nr 122 relacji Pyrzyce-Piasecznik, dalej drogi w kierunkach: Szczecina i Gorzowa Wlkp. oraz drogi powiatowe: nr 1778Z droga relacji Przelewice – granica pow. Pełczyce, dalej w kierunku Choszczna, nr 1571Z relacji Lubiatowo-Obryta, dalej droga w kierunku Stargardu Szczecińskiego, nr 1572Z relacji Brzesko-Bylice-Lipiany, dalej w kierunku Lipian, nr 1577Z droga relacji Lubiatowo – Jesionowo (do granicy powiatu), dalej droga nr 1575Z w kierunku Barlinka.

Na terenie gminy nie istnieje system komunikacji wewnętrznej. A system komunikacji zewnętrznej tworzą prywatni przewoźnicy, którzy realizują zadania w zakresie transportu zbiorowego.

Tabela 13. Zestawienie dróg w Gminie Przelewice.

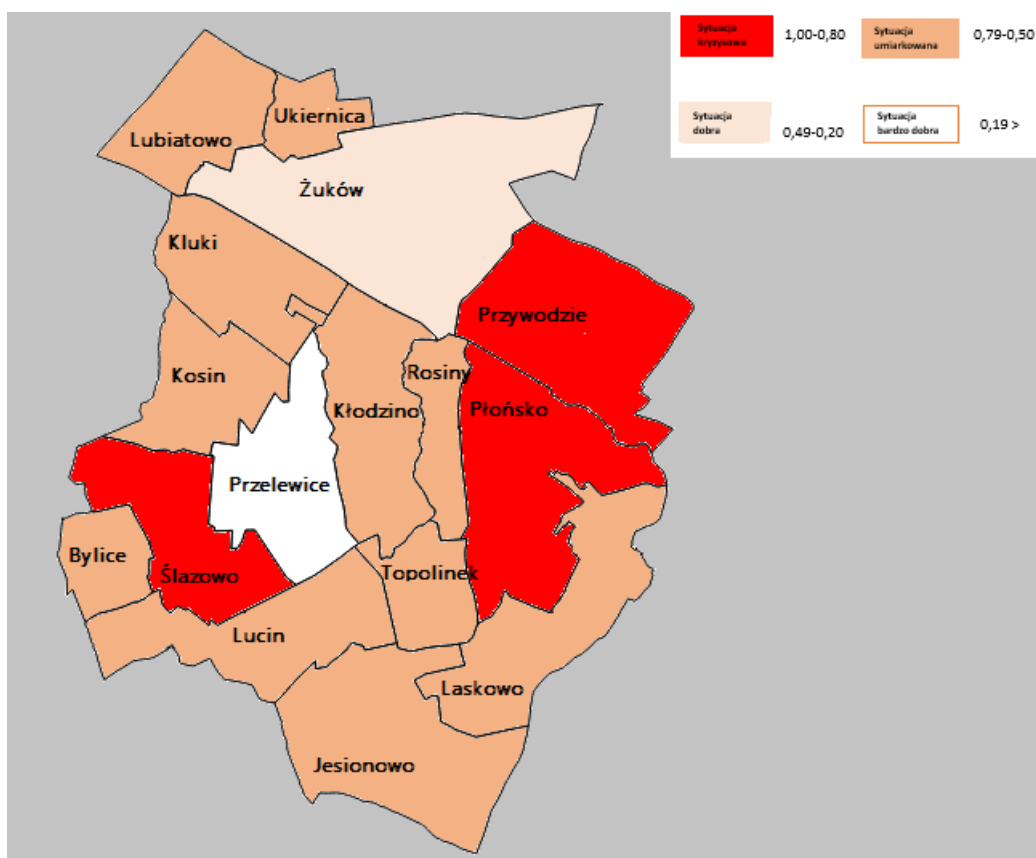
Nr drogi	Opis odcinka	
	Nazwa	Przebieg w powiecie
Droga wojewódzka		
122	Krajnik Dolny – Piasecznik	Pyrzyce-Piasecznik
Drogi powiatowe		
1571Z	Obryta - Lubiatowo	
1572Z	Brzesko – Bylice - Lipiany	
1574Z	Ślázowo - Kluki	
1575Z	Jesionowo – gr. pow. (Mostkowo)	
1576Z	Lubiatowo -gr. pow. (Jesionowo)	
1577Z	Oćwieka - Kosin	
1578Z	Ukiernica - Płonsko	
1579Z	Kłodzino – Topolek - Jesionowo	
1778Z	Przelewice – gr. pow. (Pelczyce)	
1580Z	Płonsko – Laskowo - Jesionowo	
1582Z	Rosiny - Topolek	
1585Z	Myślíborki - Przelewice	
1586Z	Gardziec – Wołodowo - granica powiatu /Laskówko/	
1587Z	Topolek - Lucin	
1779Z	/skrz. z dr. woj. nr 122 – Pomietów/ gr. pow. - Przywodzie	
Drogi gminne		
634001Z	Kosin - granica gminy (Brzesko)	
634002Z	Rosiny - Czartowo	
634003Z	Laskowo - Topolek	
634004Z	Droga powiatowa 1579Z - Radlice - droga powiatowa 1580Z	
634005Z	Droga powiatowa 1580Z - Rutnica - Jesionowo	
Rodzaj drogi	Długość ogółem	W tym utwardzone
drogi wojewódzkie (droga nr 122 przebiegająca przez miejscowości z terenu gminy, tj. Lubiatowo i Ukiernica)	10.327	10.327
drogi powiatowe	87.800	77.400
drogi gminne	16.000	11.000

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Przelewice do roku 2026.

Stan drogi wojewódzkiej ocenia się na poziomie średnim, a powiatowych na poziomie niezadowolającym. Niepokojącym zjawiskiem są występujące coraz liczniej uszkodzenia i deformacje nawierzchni. Drogi gminne wymagają większych nakładów finansowych na wyprofilowanie i utwardzenie nawierzchni. W 2012 r. poprawiono stan techniczny drogi wewnętrznej – dz. nr 170/27 obr. Kłodzino wraz ze zjazdami na drogi publiczne – dz. nr 173 i 164 obr. Kłodzino. Zadanie swym zakresem obejmowało przebudowę i remont drogi wewnętrznej

polegający na ułożeniu nowej nawierzchni asfaltowej, wraz z jednostronnym chodnikiem oraz udrożnieniem kanalizacji deszczowej znajdującej się w drodze. Ponadto wykonano także remont i przebudowa drogi wewnętrznej – dz. nr 57 obr. Myśliborki. Zadanie swym zakresem obejmowało przebudowę i remont drogi wewnętrznej polegające na ułożeniu nawierzchni z kostki brukowej. Natomiast w 2013 r. przebudowano na nawierzchnie asfaltową drogę wewnętrzną w obr. Żuków łączącą się z drogą powiatową nr 1578Z.

Jako wskaźnik problemowy wskazano % udział dróg wymagających remontu w stosunku do dróg gminnych.

Rysunek 19. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na % udział dróg wymagających remontu w stosunku do dróg gminnych (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).
Źródło: Opracowanie własne.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna Gminy charakteryzuje się poważnymi zjawiskami kryzysowymi: słabą dostępnością komunikacyjną oraz występowaniem na obszarach wiejskich przestrzeni i infrastruktury po byłych PGR-ach. Powodują one utrwalenie innych problemów, w tym przede wszystkim związanych z ubóstwem i bezrobociem, brak dostępu do rynków pracy, usług

publicznych, w tym edukacyjnych są jedną z przyczyn problemów w sferze społecznej i gospodarczej.

Wyżej wymienione zjawiska problemowe były poruszane w trakcie konsultacji społecznych.

5.5. Strefa techniczna

5.5.1. Budownictwo mieszkaniowe

Sytuacja mieszkaniowa w gminie nie odbiega zasadniczo od gmin sąsiadujących, jeśli chodzi o standard i wyposażenie. Głównym rodzajem budownictwa jest budownictwo indywidualne. Zasoby mieszkaniowe gminy stanowią zarówno budynki jedno jak i wielorodzinne. Budynki jednorodzinne to przede wszystkim własność prywatna, natomiast budownictwo wielorodzinne – to głównie zasób spółdzielni mieszkaniowej. W ogólnej strukturze osadnictwa na terenie gminy przeważa zabudowa jednorodzinna.

Sytuację mieszkaniową w gminie charakteryzuje niewielki roczny przyrost ilości mieszkań.

W gminie ok. 84% budynków pochodzi sprzed 1986 r., kiedy to w radykalny sposób obniżono dopuszczalne straty ciepła w nowobudowanych budynkach. Budownictwo sprzed 1945 r. stanowi ok. 45 % wszystkich zasobów mieszkaniowych.

Można zaobserwować tendencję przekształcania się form własności mieszkań. Obecnie dominującą formą własności jest własność prywatna. Wśród nowobudowanych budynków dominuje budownictwo indywidualne, mieszkaniowe.

Ruch budowlany z roku na rok powiększa się, czego powodem jest rosnąca cena gruntów i materiałów budowlanych. Brak uzbrojonych terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe dodatkowo hamuje jego rozwój na terenie gminy. Ocenia się, że ok. 90 % budownictwa mieszkaniowego w gminie ma charakter wyłącznie odtworzeniowy, a istniejące budynki są rozbudowywane i modernizowane. Charakter architektoniczny budynków mieszkalnych nie wyróżnia się cechami budownictwa regionalnego i jest najczęściej w formie budownictwa wiejskiego, choć dostępność nowych rozwiązań architektonicznych powoduje z roku na rok poprawę atrakcyjności wyglądu budynków oraz zastosowanych rozwiązań.

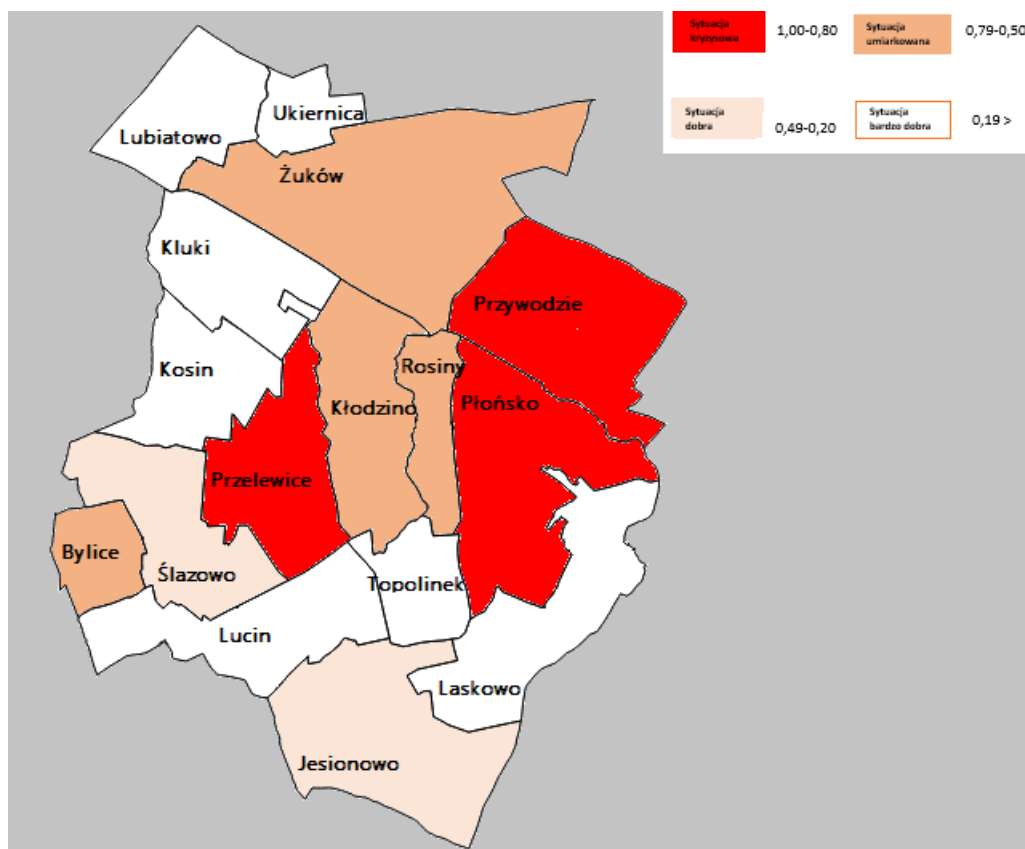
Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.

Zasoby mieszkaniowe ogółem		2011	2012	2013	2014	2015
mieszkania	-	1549	1550	1554	1556	1558
izby	-	5876	5883	5905	5916	5928
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2	110948	111081	111552	111822	112104
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkań	m2	71,6	71,7	71,8	71,9	72,0
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m2	20,6	20,7	20,8	20,9	21,2
mieszkania na 1000 mieszkańców	-	287,7	289,1	290,4	290,7	294,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS.

Z powyższych danych wynika, że liczba mieszkań w Gminie Przelewice w ciągu ostatnich lat właściwie nie zmieniła się. Wynika to z faktu, braku na rynku lokalnym developerów chcących inwestować w Gminie w celach mieszkaniowych.

Największa liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989 znajduje się na terenie sołectw Przywodzie, Przelewice oraz Płońsko.

Rysunek 20. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków.

Źródło: Opracowanie własne.

5.6. Strefa środowiskowa

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Na terenie gminy Przelewice stosunkowo dobrze jest rozwinięta sieć wodociągowa. Poniżej przedstawiono tabelę obrazującą zmiany jakie zachodziły w sferze wodociągowania Gminy w ostatnich latach.

Tabela 15. Wodociągi w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.

Sieć wodociągowa	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014	2015
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	58,2	58,2	58,2	58,2	58,2
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	%	97,4	97,4	97,4	97,4	97,4
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	694	698	698	703	705
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam3	131,8	134,5	113,8	117,1	150,0
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	5242	5222	5211	5214	5156
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m3	24,5	25,0	21,2	21,9	28,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Zasięg obsługi Gminy siecią kanalizacyjną jest nieco niższy od sieci wodociągowej, bowiem wynosi 47,9 km i obsługuje 71,2 % ludności Gminy. Wiele gospodarstw ma jednak nieuporządkowaną gospodarkę ściekową.

W najbliższych latach planuje się w Gminie budowę sieci kanalizacyjnej. Najbardziej optymalnym sposobem na rozwiązanie niniejszego problemu wydaje się budowa przydomowych oczyszczalni, bądź oczyszczalni zbiorczych dla całych miejscowości. Poniżej przedstawiono tabelę obrazującą zmiany w ostatnim 5-leciu w zakresie objętym niniejszym obszarem.

Tabela 16. Kanalizacja sanitarna w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.

Kanalizacja sanitarna	Jednostka miary	2011	2012	2013	2014	2015
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	20,3	47,9	47,9	47,9	47,9
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	%	69,8	69,8	69,8	71,2	71,2
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	441	441	441	469	470
ścieki odprowadzone	dam3	69	69	77	80	112
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	3760	3745	3737	3810	3769

Źródło: Bank Danych Lokalnych.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna jest jednakowo rozwinięta na terenie wszystkich sołectw na terenie gminy Przelewice.

Stan powietrza na terenie gminy

Na podstawie opracowań dotyczących ochrony powietrza na terenie gminy wskazano gminę Przelewice jako obszar narażony na przekroczenie B(a)P. Powodem tego jest spalanie węgla i drewna w paleniskach domowych, czyli niska emisja.

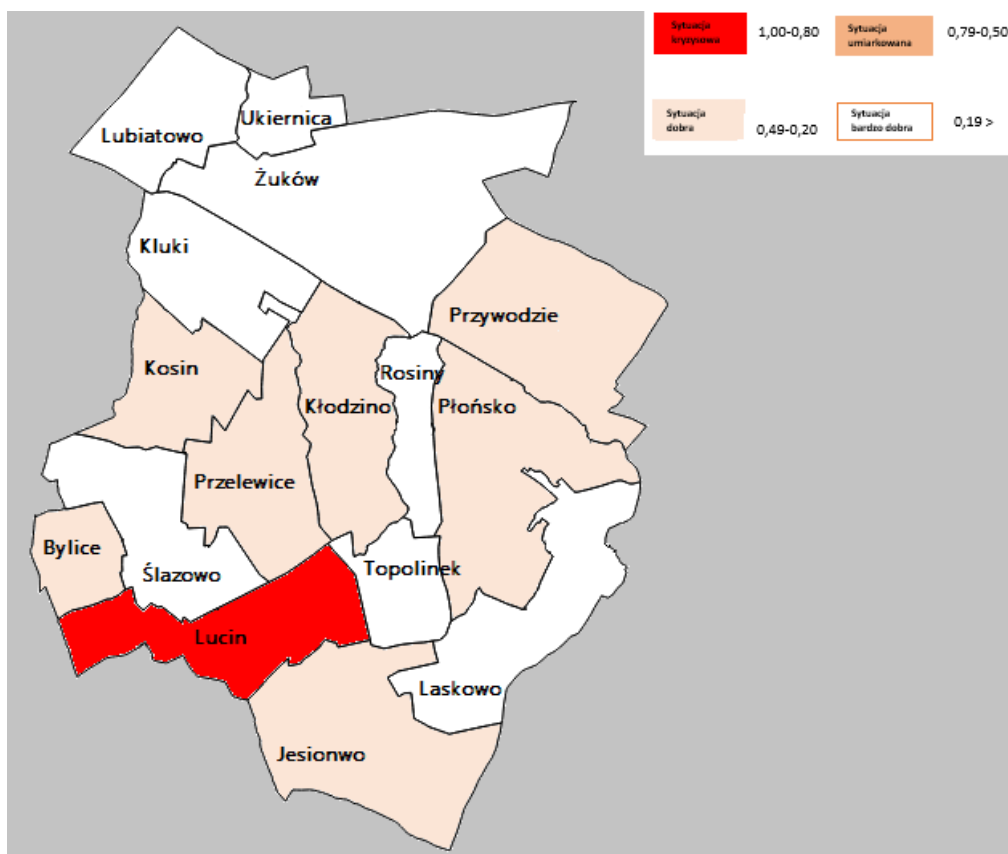
Aż 74 % energii końcowej w sektorze mieszkaniowym pochodzi z węgla. Spalanie paliw stałych odbywa się często w niskosprawnych piecach i kotłach. Tylko 1 % obiektów mieszkalnych posiada instalacje OZE.

Do emitorów zanieczyszczeń powietrza zlokalizowanych na terenie gminy zaliczyć należy przede wszystkim piece i pionowe kominowe gospodarstw domowych, kotłownie węglowe oraz zanieczyszczenia komunikacyjne.

Niska emisja na terenie gminy występuje na całym obszarze jednostki terytorialnej, także na wyznaczonym obszarze rewitalizacji.

Wyroby azbestowe

Stopień degradacji budynków mieszkalnych analizowano za pomocą liczby budynków, które zawierają wyroby azbestowe na 1 km². Obecność azbestu na budynkach wpływa na ich nieatrakcyjność oraz negatywnie oddziałuje na środowisko. Największa ilość wyrobów azbestowych w przeliczeniu 1 km² sołectwa znajduje się na terenie sołectwa Lucin.

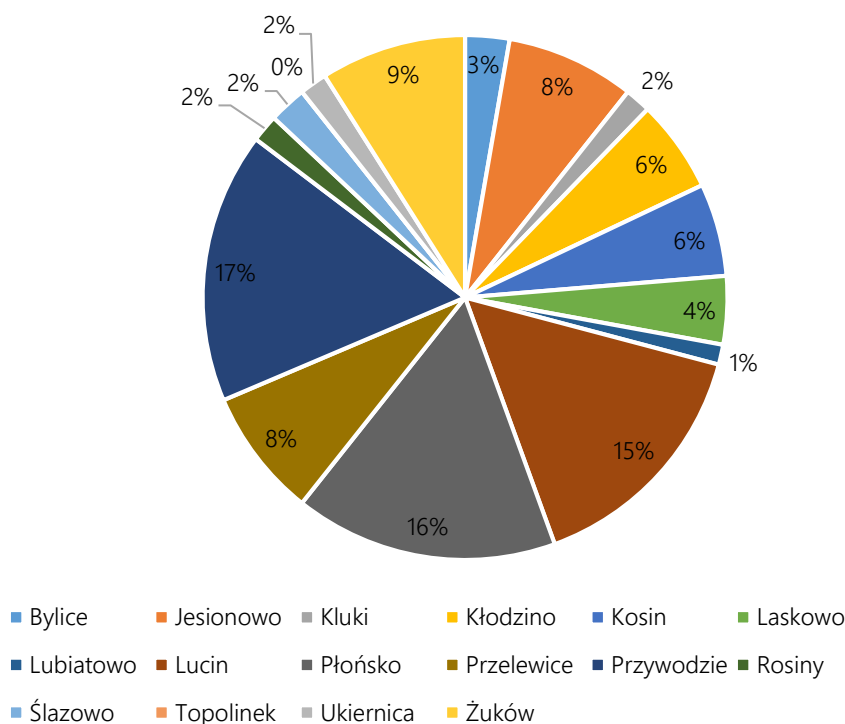

Rysunek 21. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę budynków zawierających azbest na 1 km² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).

Źródło: Opracowanie własne.

Największy procent wyrobów azbestowych znajduje się na terenie sołectwa Lucin, Płońsko i Przywodzie, co przedstawia poniższy wykres.

Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa

Wykres 20. Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa.
Źródło: Urząd Gminy Przelewice.

5.7. Podsumowanie diagnozy

Z przeprowadzonej analiz wskaźnikowej wysunięto następujące wnioski:

- Liczba ludności gminy Przelewice w ostatnich latach zaczyna spadać. Można zauważyć wyraźnie początki procesu starzenia się społeczeństwa, co w dłuższym okresie może spowodować nasilenie się wielu niekorzystnych zjawisk, w tym związanych ze zmniejszającą się liczbą pracowników, większymi nakładami na opiekę społeczną oraz zdrowotną. Ponadto w ostatnich latach występuje ujemny przyrost naturalny.
- Największym problemem w gminie jest bezrobocie. W większości jest to bezrobocie długotrwałe, którego wskaźnik jest dwukrotnie wyższy niż w województwie. Podstawową przyczyną bezrobocia na terenie gminy jest ograniczona liczba miejsc pracy u miejscowych pracodawców. Ponadto niskie kwalifikacje, brak wykształcenia, wyuczona bezradność (często „dziedziczona”) sprzyjają zwiększaniu się tego zjawiska. Stan

bezrobocia w gminie powiększył się na skutek upadku Państwowych Gospodarstw Rolnych.

- Z przeprowadzonych badań należy także wskazać małe zainteresowanie mieszkańców działaniami podejmowanymi w gminie. Podjęte próby włączenia mieszkańców w przygotowanie LPR pokazały niski poziom kapitału społecznego i znikomą aktywność obywatelską.

Być może niska aktywność społeczna i obywatelska wiąże się z pożądaną w czasach funkcjonowania PGR-ów biernością, podporządkowaniem i odtwórczym wykonywaniem pracy wskazanej przez kierownictwo, a społeczne konsekwencje likwidacji PGR obejmują przede wszystkim brak nowych wzorców zachowań społecznych i zawodowych dla ich byłych pracowników. Zbudowanie społeczeństwa obywatelskiego i upodmiotowienie mieszkańców, aby stali się interesariuszami w realizacji działań na rzecz lokalnych społeczności, to proces, który powinien być zaplanowany na lata.

- Sfera przestrzenno-funkcjonalna gminy charakteryzuje się poważnymi zjawiskami kryzysowymi: słabą dostępnością komunikacyjną oraz występowaniem na obszarach wiejskich przestrzeni i infrastruktury po byłych PGR-ach. Powodują one utrwalenie innych problemów, w tym przede wszystkim związanych z ubóstwem i bezrobociem, brak dostępu do rynków pracy, usług publicznych, w tym edukacyjnych są jedną z przyczyn problemów w sferze społecznej i gospodarczej.
- Niepokojącym zjawiskiem na terenie gminy są występujące coraz liczniej uszkodzenia i deformacje nawierzchni dróg. Drogi gminne wymagają większych nakładów finansowych na wyprofilowanie i utwardzenie nawierzchni.
- Na terenie gminy stan budynków mieszkalnych jest bardzo zły i na przestrzeni lat nie ulega poprawie. W gminie ok. 84% budynków pochodzi sprzed 1986 r., kiedy to w radykalny sposób obniżono dopuszczalne straty ciepła w nowobudowanych budynkach. Budownictwo sprzed 1945 r. stanowi ok. 45 % wszystkich zasobów mieszkaniowych.
- Sfera gospodarcza gminy charakteryzuje się poważnymi zjawiskami kryzysowymi takimi jak: niskie kwalifikacje osób bezrobotnych, niska przedsiębiorczość, wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Zjawiska te występują w większości analizowanych jednostek. Biorąc pod uwagę zjawisko starzenia się społeczeństwa, dużą liczbę osób bezrobotnych i świadczeniobiorców OPS oraz niski poziom edukacji –problemy gospodarcze dodatkowo pogłębiają problemy w Gminie.

- Mając na uwadze fakt, iż na terenie gminy Przelewice występują gleby bardzo dobrej jakości, mieszkańcy gminy nie wykorzystują kompletnie potencjału związanego z rolnictwem, który może być szansą rozwoju i zmniejszenia bezrobocia na terenie gminy.
- W Gminie Przelewice najpoważniejszym problemem w sferze środowiskowej jest występowanie wyrobów azbestowych na obiektach budowlanych.

6. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego

6.1. Strefa społeczna

Diagnoza zjawisk społecznych jest pierwszym etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Przelewice. Wyznaczono 11 wskaźników, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

Tabela 17. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery społecznej.

Sfera Społeczna												
Sołectwo	1.1 Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym	1.2 Przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa	1.3 Liczba przyznanych świadczeń społecznych	1.4 Liczba popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców	Liczba przyznanych wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa	1.5 Liczba przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa	1.6 Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa	1.7 Długotrwale bezrobotni (powyżej 24 miesięcy) na 100 mieszkańców	1.8 Dostęp do placówek sportowych, oświatowych, kulturalnych i ochrony zdrowia na 100 mieszkańców	1.9 Liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa	1.10 Frekwencja wyborcza	Wskaźnik sumaryczny
Bylice	0,95	0,75	0,08	0,40	0,19	0,00	0,51	0,46	1,00	1,00	0,45	5,79
Jesionowo	0,75	0,54	0,21	0,15	0,14	0,71	0,48	0,17	0,70	0,92	0,60	5,37
Klukki	0,85	1,00	0,04	0,00	0,15	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,34	3,38
Kłodzino	0,87	0,71	0,20	0,31	0,00	0,00	0,50	0,39	0,69	1,00	1,00	5,67
Kosin	1,00	0,52	0,08	0,26	0,37	0,00	0,51	0,45	1,00	1,00	0,56	5,75
Laskowo	0,00	0,51	0,59	0,00	0,21	0,00	0,41	0,47	0,69	1,00	0,35	4,23
Lubiatowo	0,56	0,78	0,38	0,23	0,31	0,53	0,57	0,52	0,77	0,76	0,71	6,12
Lucin	0,79	0,66	0,41	0,60	0,65	0,00	0,68	0,31	0,60	1,00	0,32	6,02
Płońsko	0,83	0,76	0,32	0,14	0,90	0,00	0,82	0,89	1,00	0,71	0,89	7,26
Przelewice	0,49	0,60	0,18	0,20	0,66	0,48	0,36	0,17	0,29	0,30	1,00	4,73
Przywodzie	0,67	0,49	0,06	0,00	1,00	0,88	1,00	1,00	1,00	1,00	0,54	7,64
Rosiny	0,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,33	0,37	1,00	1,00	0,00	3,35
Ślázowo	0,24	1,00	0,52	0,21	0,44	1,00	0,72	0,81	0,79	1,00	0,52	7,25
Topolek	0,73	0,72	1,00	0,00	0,00	0,00	0,73	0,49	0,36	1,00	0,29	5,32
Ukiernica	0,95	0,35	0,35	1,00	0,00	0,00	0,35	0,38	0,00	1,00	0,13	4,51
Żuków	0,63	0,69	0,04	0,13	0,18	0,30	0,45	0,32	0,49	1,00	0,86	5,09

Źródło: Opracowanie własne.

6.2. Strefa gospodarcza

Diagnoza zjawisk gospodarczych była drugim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Przelewice. Wyznaczono 2 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie gospodarczej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa,
- Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.

Tabela 18. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery gospodarczej.

Sfera gospodarcza			
Sołectwo	Liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa	Wskaźnik sumaryczny
Bylice	0,86	0,61	1,47
Jesionowo	0,66	0,93	1,59
Kluki	0,42	0,69	1,11
Kłodzino	0,17	0,00	0,17
Kosin	0,77	0,61	1,38
Laskowo	0,87	0,40	1,27
Lubiatowo	0,76	0,67	1,43
Lucin	0,81	0,80	1,61
Płońsko	0,59	0,59	1,18
Przelewice	0,00	0,65	0,65
Przywodzie	0,80	0,91	1,71
Rosiny	0,41	0,68	1,09
Ślazowo	0,86	1,00	1,86
Topolek	0,71	1,00	1,71
Ukiernica	1,00	0,51	1,51
Żuków	0,49	0,81	1,30

Źródło: Opracowanie własne.

6.3. Strefa techniczna, przestrzenno – funkcjonalna i środowiskowa

Diagnoza zjawisk technicznych, przestrzenno – funkcjonalnych i środowiskowych była trzecim etapem prowadzącym do wyznaczenia obszaru zdegradowanego na terenie gminy Przelewice. Wyznaczono 4 wskaźniki, które poddano analizie w wymiarze terytorialnym w oparciu o dane ilościowe aktualne na rok 2015. Poniżej zaprezentowana tabela wskazuje zakres wartości wskaźników częściowych dla poszczególnych wartości oraz wyznaczony wskaźnik sumaryczny dla każdego sołectwa.

W diagnozie technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej wyznaczone zostały następujące wskaźniki:

- Liczba zabytków na km² sołectwa,
- Powierzchnia wyrobów azbestowych na km² sołectwa,
- Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków na terenie sołectwa,
- % udział dróg wymagających remontu w stosunku do dróg gminnych.

Tabela 19. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej.

Sfera funkcjonalno-przestrzenna, techniczna i środowiskowa					
Sołectwo	Liczba zabytków na km ² sołectwa	% udział dróg wymagających remontu w stosunku do dróg gminnych	Powierzchnia wyrobów azbestowych na km ² sołectwa	Liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków na terenie sołectwa	Wskaźnik sumaryczny
Bylice	0,00	0,58	0,26	0,56	1,40
Jesionowo	0,09	0,53	0,20	0,23	1,05
Klukki	0,30	0,52	0,07	0,00	0,89
Kłodzino	0,37	0,55	0,20	0,74	1,86
Kosin	0,17	0,75	0,28	0,11	1,31
Laskowo	0,00	0,67	0,13	0,11	0,91
Lubiatowo	1,00	0,64	0,06	0,10	1,80
Lucin	0,00	0,62	1,00	0,04	1,66
Płońsko	0,44	0,92	0,41	0,87	2,64
Przelewice	0,76	0,00	0,29	0,81	1,86
Przywodzie	0,09	1,00	0,43	1,00	2,52
Rosiny	0,29	0,71	0,14	0,62	1,76
Ślázowo	0,09	0,96	0,06	0,36	1,47
Topolek	0,00	0,58	0,00	0,04	0,62
Ukiernica	0,00	0,75	0,19	0,10	1,04
Żuków	0,17	0,45	0,15	0,57	1,34

Źródło: Opracowanie własne.

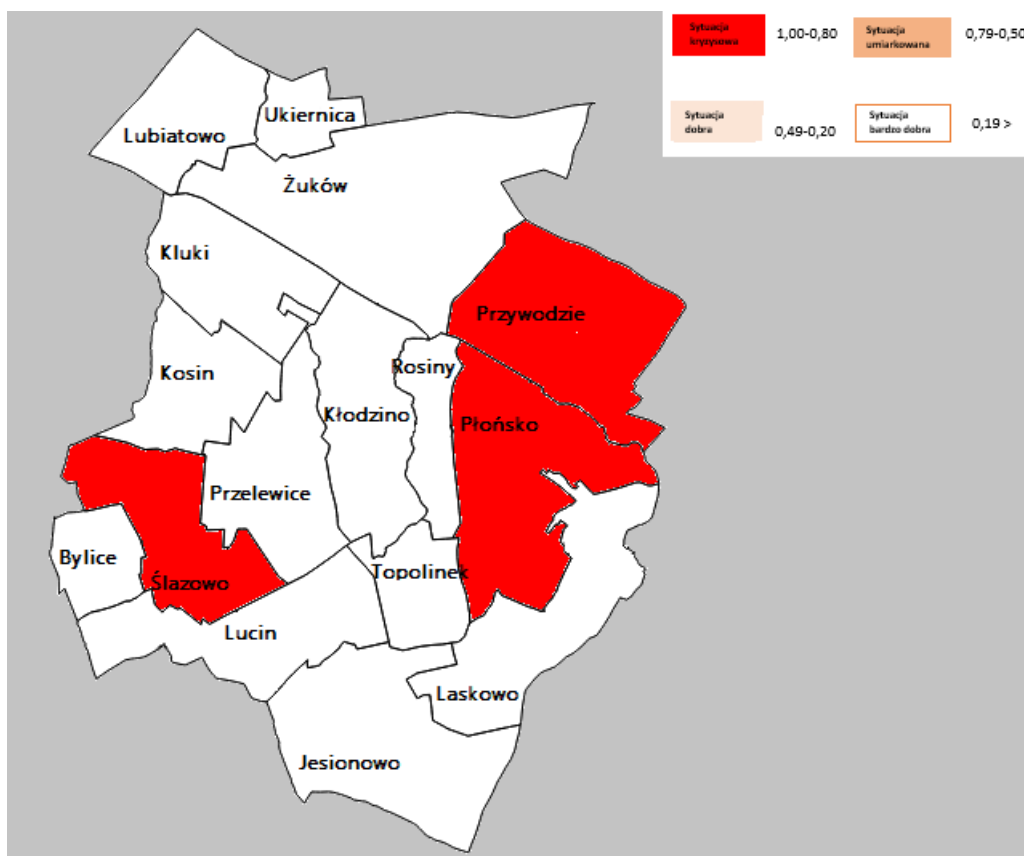
6.4. Zasięg obszarów zdegradowanych

Kluczowym etapem przeprowadzonej analizy było wskazanie obszarów zdegradowanych, które po pierwsze wykazują największą liczbę negatywnych aspektów społecznych oraz dodatkowo w pozostałych analizowanych sferach wykazują także kumulację cech (dotyczącej strefy gospodarczej bądź strefy technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej).

Tabela 20. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Przelewice.

Sołectwo	Wskaźnik sumaryczny dla sfery społecznej	Wskaźnik sumaryczny dla sfery gospodarczej	Wskaźnik sumaryczny dla sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej	Wskaźnik syntetyczny
Bylice	5,79	1,47	1,40	8,66
Jesionowo	5,37	1,59	1,05	8,01
Kluki	3,38	1,11	0,89	5,38
Kłodzino	5,67	0,17	1,86	7,70
Kosin	5,75	0,38	1,31	7,44
Laskowo	4,23	1,27	0,91	6,41
Lubiatowo	6,12	1,43	1,80	9,35
Lucin	6,02	1,61	1,66	9,29
Płońsko	7,26	1,18	2,64	11,08
Przelewice	4,73	0,65	1,86	7,24
Przywodzie	7,64	1,71	2,52	11,87
Rosiny	3,35	1,09	1,76	6,20
Ślazowo	7,25	1,86	1,47	10,58
Topolek	5,32	1,71	0,62	7,65
Ukiernica	4,51	1,51	1,04	7,06
Żuków	5,09	1,3	1,34	7,73

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 22. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji.
Źródło: Opracowanie własne.

Sołectwo Płońsko

- Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym przypadająca na liczbę mieszkańców w wieku poprodukcyjnym na terenie sołectwa (problem starzejącego się społeczeństwa).
- Wysoka liczba popełnionych wykroczeń (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców),
- Bardzo wysoki udział bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Bardzo wysoki udział długotrwale bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Niska frekwencja wyborca (brak uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym),
- Wysoki udział dróg gminnych wymagających remontu,
- Zły stan budownictwa mieszkaniowego,
- Ankietyzowani mieszkańcy wskazali potrzebę rewitalizacji sołectwa Płońsko.

Sołectwo Przywodzie

- Najwyższa liczba odnotowanych wykroczeń w porównaniu do pozostałych sołectw (brak poczucia bezpieczeństwa mieszkańców).
- Największa liczba bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Największy udział długotrwale bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Niski dostęp do placówek oświatowych, kulturalnych i ochrony zdrowia.
- Niska liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa.
- Wysoki udział dróg gminnych wymagających remontu,
- Zły stan budownictwa mieszkaniowego,
- Wywiady pogłębione wskazały na potrzebę rewitalizacji sołectwa Przywodzie.

Sołectwo Ślazowo

- Najniższy przyrost naturalny.
- Wysoka liczba przyznanych niebieskich kart.
- Niska liczba organizacji społecznych na 100 mieszkańców sołectwa.
- Wysoki udział długotrwale bezrobotnych na terenie sołectwa (bezrobocie wiąże się z rozwojem innych patologii społecznych).
- Niska liczba podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa.
- Najniższy liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (brak rozwoju przedsiębiorczości).

6.5. Obszary zdegradowane z badania społecznym

W ramach opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Przelewice przeprowadzono warsztaty rewitalizacyjne. Był to moment szerokiego zaprezentowania idei rewitalizacji, osadzenia

w kontekście strategicznym procesów rozwojowych gminy, a także pokazania dobrych i złych praktyk działań rewitalizacyjnych.

W części warsztatowej skupiono się na pogłębionym diagnozowaniu przyczyn powstawania problemów w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej oraz próbie osadzania poszczególnych zjawisk w konkretnych, wskazanych sołectwach gminy Przelewice.

W trakcie realizacji warsztatów uczestnicy wypełniali ankiety, w których wskazywali na obszary które najbardziej kwalifikują się jako obszary zdegradowane.

Ankieta była także dostępna na stronie internetowej Urzędu Gminy Przelewice.

Do obszarów o największym stopniu degradacji na podstawie odpowiedzi z ankiet wskazano (można było wskazać maksymalnie 3 sołectwa):

- Sołectwo Przywodzie (73 % ankietowanych)
- Sołectwo Płońsko (42 % ankietowanych),
- Sołectwo Ślázowo (31 % ankietowanych).

Przeprowadzana ankietyzacja miała swoje odzwierciedlenie w przeprowadzonej diagnozie.

Na pytanie *Jakie są Pana(i) zdaniem główne problemy Gminy Przelewice ? Prosimy o zaznaczenie najwyżej trzech najistotniejszych problemów* zdecydowanie największa liczba ankietowanych wskazała na:

- Bezrobocie (60 % ankietowanych)
- Patologie społeczne – alkoholizm, narkomania przemoc (44 % ankietowanych).

Interesariusze wskazali także w odpowiedziach na niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz wadliwą infrastrukturę publiczną.

Na pytanie *Jakie działania podejmowane w Gminie Przelewice poprawiłyby jakość życia Pana(i) lub Pańskiej rodziny? Prosimy zaznaczyć nie więcej niż trzy najistotniejsze działania* największa liczba ankietowanych wskazała na:

- Poprawa służby zdrowia (24% ankietowanych),
- Wygodne i funkcjonalne chodniki i poprawa stanu technicznego dróg (57% ankietowanych),
- Poprawa oświetlenia ulicznego, (27% ankietowanych),
- Lepsza oferta spędzania czasu wolnego dla dzieci i dorosłych (43 % ankietowanych).

Na pytanie *Jakie problemy społeczne w Gminie Przelewice należy rozwiązać w pierwszej kolejności? Proszę wskazać odpowiednie pola (maksymalnie 3)* największa liczba ankietowanych wskazała na:

- Bezrobocie i za mała pomoc w znalezieniu pracy (87 % ankietowanych),
- Bieda i za mała pomoc i wsparcie rodzin z problemami (56 % ankietowanych),
- Niewystarczający poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu publicznym (72 % ankietowanych).

Na pytanie *Jakie problemy ekonomiczne w Gminie Przelewice należy rozwiązać w pierwszej kolejności? Proszę wskazać odpowiednie pola (maksymalnie 3)* największa liczba ankietowanych wskazała na:

- Brak miejsc pracy (87 % ankietowanych),
- Brak lub zbyt mała ilość połączeń komunikacyjnych z innymi ośrodkami (39 % ankietowanych).

Podsumowując, wyniki przeprowadzonej ankietyzacji pokrywają się z przeprowadzoną diagnozą wskaźnikową. Największym problemem, który został także poruszony w trakcie wywiadów pogłębionych jest bezrobocie. Na terenie gminy Przelewice obserwowane jest także zjawisko ukrytego bezrobocia.

Drugim istotnym problemem, wskazywanym zarówno podczas wywiadów pogłębionych jak ankietyzacji był niski poziom uczestnictwa mieszkańców w życiu gminy.

Problemy te są podstawą do występowania i pogłębiania się kolejnych problemów związanych z patologiami społecznymi, w szczególności alkoholizmem.

7. Analiza SWOT

Analiza SWOT dla obszaru rewitalizacji na terenie gminy Przelewice określa mocne i słabe strony obszaru objętego opracowaniem oraz szanse i zagrożenia przed jakimi stoją władze i mieszkańcy gminy Przelewice.

- wysoki poziom bezpieczeństwa
- wysoko wykwalifikowana kadra pedagogiczna
- dobra oferta Gminnego Centrum Kultury
- duża liczba organizacja pozarządowych
- dostępność instytucji kulturalnych
- Profesjonalna kadra pomocy społecznych
- dostępność usług przedszkolnych

- ujemny przyrost naturalny
- starzenie się społeczeństwa
- brak mieszkań socjalnych
- wysokie bezrobocie i zjawisko jego dziedziczenia
- brak dostatecznej specjalistycznej opieki Medycznej
- problem ubóstwa
- zjawisko emigracji zarobkowej
- niskie zainteresowanie mieszkańców sprawami gminy

- Dostępność środków finansowych UE na rozwój, w tym na rewitalizację obszarów kryzysowych
- wdrażanie nowoczesnych strategii pomocowych i podniesienie poziomu świadomości społecznej,
- rozwój przedsiębiorczości
- rozwój funkcji turystycznej na terenie gminy
- aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców
- zmniejszanie się patologii społecznych
- wykorzystywanie walorów naturalnych, środowiskowych, kulturowych i historycznych do kształtowania tożsamości regionalnej oraz patriotyzmu lokalnego
- rozwój rolnictwa, w szczególności ekologicznego

- pogłębianie się ubóstwa innych patologii społecznych
- pogłębianie się bezrobocia
- długotrwałe uzależnienie rodzin od pomocy społecznej
- wyludnienie obszaru gminy
- brak działań w zakresie rozwoju turystyki na terenie gminy
- brak rozwoju przedsiębiorczości

8. Wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Określona wizja obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji stanowi wyraz aspiracji władz samorządowych, mieszkańców i pozostałych interesariuszy rewitalizacji, obrazujący docelowy stan obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji.

Dzięki analizie wewnętrznych potencjałów, zewnętrznych uwarunkowań oraz wyzwań i potrzeb rozwojowych, które zidentyfikowane zostały na podstawie analizy sytuacji gminy i obszarów rewitalizacji oraz partycypacji społecznej możliwe było sformułowania wizji obszaru rewitalizacji gminy Przelewice.

Obszar rewitalizacji obszarem zapewniającym możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego, sprzyjającym aktywizacji i integracji społeczeństwa, w pełni wykorzystującym walory przyrodnicze, stwarzające mieszkańcom dogodne warunki życia poprzez pobudzenie przedsiębiorczości

Osiągnięcie przyjętej wizji obszaru może być możliwe dzięki realizacji celów rewitalizacji i przypisanych im kierunków działań. Ich zakres wynika bezpośrednio z przeprowadzonej diagnozy stanu obszarów kryzysowych gminy oraz z postulatów dotyczących oczekiwanych zmian podnoszonych przez mieszkańców w trakcie przeprowadzanych konsultacji społecznych.

1. Cele rewitalizacji – Strefa społeczna

- 1.1. Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi.
- 1.2. Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy.
- 1.3. Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

2. Cele rewitalizacji – Strefa gospodarcza

- 2.1. Stworzenie zachęt do podjęcia działalności gospodarczej przez mieszkańców gminy.
- 2.2. Wsparcie rolnictwa na obszarze rewitalizacji.

3. Cele rewitalizacji – Strefa przestrzenno-funkcjonalna i techniczna

- 3.1. Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.
- 3.2. Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej.

4. Cele rewitalizacji – Strefa środowiskowa

- 4.1. Ograniczenie zjawiska niskiej emisji i rozwój odnawialnych źródeł energii.
- 4.2. Usuwanie wyrobów azbestowych.

9. Lista projektów rewitalizacyjnych

W trakcie otwartego naboru oraz propozycji własnych gminy określono zestaw projektów rewitalizacyjnych, które warunkują prawidłowe wdrożenie zaplanowanych w ramach programu rewitalizacji celów rewitalizacji. W dłuższej perspektywie ich realizacja, poprzez stopniowe wyprowadzanie obszaru zdegradowanego z sytuacji kryzysowej, ma pomóc w osiągnięciu zamierzonej wizji rewitalizacji, pożądanego obrazu obszaru rewitalizacji gminy Przelewice.

9.1. Projekty główne

W celu osiągnięcia przedstawionej powyżej wizji, a także celów rewitalizacji obszarów gminy w oparciu o identyfikację potrzeb społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a także możliwości inwestycyjnych, przedstawiono listę projektów głównych przewidzianych do realizacji w perspektywie czasowej 2017-2023.

Projekt nr 1 (główny)	
Nazwa Projektu	Adaptacja budynku na świetlicę wiejską z punktem bibliotecznym
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	<p>Inwestycja zakłada modernizację istniejącego budynku gminnego w ramach, którego zostanie wykonana: wymiana okien, pokrycia dachowego, remont wewnątrz budynku, docieplenie, wymiana instalacji wodno-kanalizacyjnej.</p> <p>Budynek zostanie zaadaptowany na nową funkcję społeczną.</p> <p>Budynek zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.</p>
Lokalizacja projektu	Sołectwo Przywodzie Działki o nr ewid. ...
Planowany koszt	1 500 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	<p>1.2.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy.</p> <p>1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).</p> <p>3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.</p>
Prognozowane rezultaty	<p>Na terenie obszaru rewitalizacji brak jest instytucji o funkcji kulturalnej. W dostosowanym obiekcie mogłyby być prowadzone działania przyczyniające się do integracji społecznej mieszkańców, którym grozi wykluczenie społeczne oraz liczne warsztaty, które pobudziłyby przedsiębiorczość na obszarze rewitalizacji (sołectwo Przewodzie jest obszarem, na którym występuje znaczny problem związany z bezrobociem).</p> <p>Dodatkowo stworzone zostanie zaplecze dla punktu bibliotecznego (obecnie funkcję punktu bibliotecznego pełni prywatne mieszkanie na obszarze rewitalizacji).</p>
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	<p>Liczba osób korzystających z budynku [liczba osób/rok]</p> <p>Liczba zorganizowanych działań/warsztatów na rzecz integracji społecznej i pobudzenia przedsiębiorczości [liczba warsztatów/rok]</p> <p>Zakres wykonanych prac [audyt powykonawczy inwestycji]</p>

Projekt nr 2 (główny)	
Nazwa Projektu	Modernizacja i doposażenie świetlicy na cele społeczne
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	Inwestycja zakłada modernizację w zakresie przebudowy, pomieszczeń, wymiany okien oraz pokrycia dachowego, docieplenia ścian, wymiany instalacji wodno-kanalizacyjnej. Budynek zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Płońsko Działki o nr ewid. ...
Planowany koszt	2 000 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.2.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy. 3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.
Prognozowane rezultaty	Na terenie sołectwa Płońsko brak jest obiektu pełniącego obecnie funkcję świetlicy (budynek dawnej świetlicy nie nadaje się do użytku). Zmodernizowany obiekt stworzy miejsce do integracji społecznej mieszkańców całego sołectwa.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba dzieci korzystających z żłobka [na podstawie list obecności] Zakres wykonanych prac [audyt powykonawczy inwestycji]

Projekt nr 3 (główny)	
Nazwa Projektu	Adaptacja budynku po kotłowni na świetlicę
Obszar wsparcia	Społeczny, przestrzenno – funkcjonalny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	Inwestycja zakłada modernizację i odpowiednie wyposażenie budynku gminnego po byłej kotłowni na świetlicę wiejską. Budynek zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Lokalizacja projektu	Sołectwo Ślázowo Działki o nr ewid. ...

Planowany koszt	800 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu). 3.1.Zagospodarowanie zdegradowanych budynków użyteczności publicznej i ich adaptacja pod nowe funkcje publiczne.
Prognozowane rezultaty	Na obszarze rewitalizacji brak jest miejsc umożliwiających integrację społeczną. Zaadaptowany budynek umożliwi stworzenie tego miejsca. Ponadto poprawie ulegnie sfera przestrzenno – funkcjonalna obszaru rewitalizacji.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Zakres wykonanych prac [audyt powykonawczy inwestycji]

Projekt nr 4 (główny)	
Nazwa Projektu	Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy)
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	Projekt polega na kompleksowym wsparciu seniorów zamieszkujących obszar rewitalizacji. Będzie miał charakter cyklicznych działań w rodzaju: spotkania z kulturą (wyjścia/wyjazdy do instytucji kultury), działania prozdrowotne (spotkania z dietetykami, lekarzami), działania integracyjne i aktywizujące (spotkania, zajęcia sportowe dla seniorów). Działania będą realizowane na terenie zaadaptowanej świetlicy na terenie sołectwa Ślázowo, która w godzinach od 7 do 15 będzie pełnił funkcję Dziennego Pobytu Seniora.
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	200 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.1.Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. 1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

Prognozowane rezultaty	Projekt ma celu integrację osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba osób biorących udział w zajęciach społecznych [na podstawie list obecności]

Projekt nr 4 (główny)	
Nazwa Projektu	Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy)
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	Projekt polega na kompleksowym wsparciu seniorów zamieszkujących obszar rewitalizacji. Będzie miał charakter cyklicznych działań w rodzaju: spotkania z kulturą (wyjścia/wyjazdy do instytucji kultury), działania prozdrowotne (spotkania z dietetykami, lekarzami), działania integracyjne i aktywizujące (spotkania, zajęcia sportowe dla seniorów). Działania będą realizowane na terenie zaadaptowanej świetlicy na terenie sołectwa Ślazowo, która w godzinach od 7 do 15 będzie pełnić funkcję Dziennego Pobytu Seniora.
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	200 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.1.Poprawa opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. 1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).
Prognozowane rezultaty	Projekt ma celu integrację osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba osób biorących udział w zajęciach społecznych [na podstawie list obecności]

Projekt nr 5 (główny)	
Nazwa Projektu	Integracja społeczna na rzecz aktywizacji zawodowej na rewitalizowanym obszarze
Obszar wsparcia	Społeczny

Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	<p>Wsparciem zostaną objęte osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Zaplanowano m.in. działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indywidualne i grupowe poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne, doradztwo zawodowe); - Warsztaty prowadzenia gospodarstwa domowego (gospodarowania budżetem, zdrowego odżywiania się, rolę aktywnego spędzania czasu) ; - Trening kompetencji interpersonalnych; - Sfinansowanie zatrudnienia konsultanta ds. Osób Niepełnosprawnych; - Kurs komputerowy dla uczestników w zakresie podstawowym (ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności poszukiwania pracy, przygotowywania aplikacji dla pracodawców). <p>Zajęcia będą organizowane na terenie zaadaptowanej świetlicy na terenie sołectwa Przywodzie.</p>
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	200 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.2.Zmniejszenie poziomu bezrobocia na terenie gminy. 1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).
Prognozowane rezultaty	Projekt ma na celu zmniejszenie poziomu bezrobocia, szczególnie długotrwałego, który jest znacznym problemem na terenie obszaru rewitalizacji i całej gminy.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba osób biorących udział w zajęciach społecznych [na podstawie list obecności]

Projekt nr 6 (główny)	
Nazwa Projektu	Integracja społeczna wszystkich grup społecznych
Obszar wsparcia	Społeczny
Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Gmina Przelewice
Opis Projektu	Projekt ma na celu integrację społeczną osób ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, działania interwencyjne i profilaktyczne, animacja działań społecznych i zagospodarowanie otoczenia. Planuje się działania w zakresie aktywnej integracji oraz aktywizujące lokalną społeczność – działania o charakterze

	<p>wspomagającym i towarzyszącym. Animowanie aktywności społeczności lokalnej, organizowanie działań wspierających więzi sąsiedzkie i ukierunkowanych na zwiększenie społecznej aktywności młodzieży, kobiet i seniorów.</p> <p>W ramach projektu planuje się organizację imprez i spotkań integracyjnych oraz wycieczek.</p> <p>Spotkania integracyjne organizowane będą na terenie zaadaptowanych świetlic.</p>
Lokalizacja projektu	Cały obszar rewitalizacji
Planowany koszt	200 000,00
Termin realizacji	2017-2023
Powiązanie projektu z celami rewitalizacji	1.3.Stworzenie miejsc umożliwiających integrację społeczną (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).
Prognozowane rezultaty	Projekt ma na celu integrację społeczną mieszkańców obszaru rewitalizacji.
Wskaźniki monitorowania realizacji projektu	Liczba osób biorących udział w zajęciach społecznych [na podstawie list obecności]

9.2. Projekty uzupełniające

Projekty uzupełniające dopełniają prowadzoną politykę rewitalizacji. Niwelując problemy o charakterze społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym i środowiskowym stanowią ważny czynnik prowadzonej odnowy obszaru rewitalizacji gminy Przelevice.

Tabela 21. Lista projektów uzupełniających na obszarze rewitalizacji.

Lp.	Tytuł projektu i zakres projektu	Termin realizacji	Typ projektu, S-społeczny PF – przestrzenno-funkcyjny	Szacunkowa kwota	Lokalizacja na obszarze rewitalizacji	Nazwa wnioskodawcy i podmiotu realizującego	Powiązanie z celami rewitalizacji	Sposób ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji
Projekt 1	<p>Termomodernizacja budynków będących w zarządzie Gminy wraz z montażem odnawialnych źródeł energii</p> <p>Projekt zakłada termomodernizację budynków znajdujących się na obszarze rewitalizacji. Celem jest to poprawienie cech technicznych budynków w celu zmniejszenia zużycia energii dla potrzeb ogrzewania, wentylacji i przygotowania ciepłej wody użytkowej. W ramach projektu będą realizowane działania mające na celu ocieplenie zewnętrznych przegród budowlanych (ścian, dachu, stropodachu, stropu nad piwnicą) wymiana okien na okna szczelne, o niższej wartości współczynnika przenikania oraz wprowadzenie automatyki pogodowej oraz urządzeń regulacyjnych.</p> <p>W ramach projektu zostaną uwzględnione odnawialne źródła energii.</p>	2017-2023	PF	1 000 000,00	Cały obszar rewitalizacji	Gmina Przelewice, zarządcy budynków	4.1.Ograniczenie zjawiska niskiej emisji i rozwój odnawialnych źródeł energii.	Liczba instalacji OZE [szt.]

Projekt 2	Usuwanie wyrobów azbestowych z terenu gminy	2017-2023	PF	1 000 000,00	Cały obszar rewitalizacji	Gmina Przelewice, zarządcy budynków	4.2. Usuwanie wyrobów azbestowych.	Powierzchnia utylizowanego azbestu [m ²]
Projekt 3	Przebudowa dróg gminnych wraz budową chodników i oświetlenia ulicznego Projekt zakłada przebudowę dróg na obszarze rewitalizacji oraz budowę nowych odcinków chodników i oświetlenia ulicznego.	2017-2023	PF	3 000 000,00	Cały obszar rewitalizacji	Gmina Przelewice	3.2. Poprawa dostępności obszaru zdegradowanego oraz infrastruktury komunikacyjnej.	Długość zmodernizowanych dróg [km], liczba nowych opraw oświetleniowych [szt.]
Projekt 4	Organizacja promocji lokalnych produktów rolniczych Projekt zakłada organizację promocji lokalnych produktów rolnych z terenu gminy.	2017-2023	PF	500 000,00	Cały obszar rewitalizacji	Gmina Przelewice	2.2. Wsparcie rolnictwa na obszarze rewitalizacji.	Liczba zorganizowanych akcji związanych z promocją lokalnych produktów
Projekt 5	Wsparcie rolnictwa na obszarze rewitalizacji i gminy Gmina Przelewice należy do gmin na terenie której występują gleby najwyższej jakości. Niestety potencjał rolniczy nie jest wykorzystany. Inwestycja zakłada realizację działań mających na celu wsparcie rolników i infrastruktury rolniczej.	2017-2023	PF	2 000 000,00	Cały obszar rewitalizacji	Gmina Przelewice	2.2. Wsparcie rolnictwa na obszarze rewitalizacji.	Liczba inwestycji w zakresie wsparcia rolnictwa [szt.]

Źródło: Opracowanie własne.

10. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 program rewitalizacji charakteryzuje się komplementarnością w kilku płaszczyznach:

Komplementarność przestrzenna

Komplementarność przestrzenna projektów rewitalizacyjnych oznacza, że przy ich wyznaczaniu wzięto pod uwagę miejsce planowanej realizacji – czy jest ono zlokalizowane w granicach obszaru rewitalizacji, a także czy jego realizacja wzmocni oddziaływanie innych działań, zapewniając kompleksowe wzmocnienie realizacji danego celu na całym obszarze wskazanym do rewitalizacji.

Komplementarność przestrzenna w LPR opiera się przede wszystkim na wyborze przedsięwzięć, które będą realizowane na obszarze rewitalizacji na terenie sołectw Płońsko, Przywodzie oraz Ślazowo. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i na tej podstawie określenie obszaru rewitalizacji oparte zostało o analizę wskaźnikową oraz przeprowadzone konsultacje społeczne. Wszystkie podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne realizowane będą na wyznaczonym obszarze rewitalizacji na terenie sołectw Płońsko, Przywodzie oraz Ślazowo i są z nim ściśle powiązane.

Jednocześnie stanowią odpowiedź na problemy zdiagnozowane na ww. obszarze. Dzięki realizacji zakładanych przedsięwzięć, pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze objętym LPR, ponieważ wiele z nich dotyczy miejsc lub obiektów użyteczności publicznej.

Realizacja przedsięwzięć będzie zapobiegać przenoszeniu się problemów (m.in. społecznych, gospodarczych, technicznych) na pozostałe obszary gminy Przelewice. Wszystkie przedsięwzięcia wskazane w LPR będą realizowane w takim zakresie, aby wzajemnie się dopełniać.

Komplementarność problemowa

Celem wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest przede wszystkim poprawa jakości życia. Ponadto bardzo wiele zdefiniowanych projektów ma charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych) – co ukazano w liście projektów podstawowych i uzupełniających w punkcie „obszar wsparcia”.

Tabela 22. Komplementarność problemowa projektów rewitalizacji.

Projekt komplementarny		
Projekt społeczny	Zintegrowany projekt infrastrukturalny	Sposób powiązania
Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy)	Adaptacja budynku po kotłowni na świetlicę	Świetlica na terenie sołectwa Przywodzie zostanie dostosowana do planowanych działań społecznych szczególnie dla seniorów. Obiekt zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Integracja społeczna na rzecz aktywizacji zawodowej na rewitalizowanym obszarze	Adaptacja budynku na świetlicę wiejską z punktem bibliotecznym	Odpowiednio zaadaptowany budynek stworzy miejsce na realizację działań związanych z aktywizacją zawodową mieszkańców obszaru rewitalizacji. Budynek zostanie dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych.
Integracja społeczna wszystkich grup społecznych	Adaptacja budynku po kotłowni na świetlicę Adaptacja budynku na świetlicę wiejską z punktem bibliotecznym	W odpowiednio przystosowanych budynkach będą organizowane działania w zakresie integracji społecznej.

Źródło: Opracowanie własne.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna

W celu zapewnienia komplementarności proceduralno-instytucjonalnej konieczne jest zaprojektowanie takiego systemu zarządzania LPR, który pozwoli na współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji.

System wdrażania LPR, został opisany szczegółowo w części zarządczej dokumentu łącznie z założeniami monitoringu (rozdział 13 System realizacji PR).

Rolę operatora rewitalizacji pełnić będzie Urząd Gminy Przelewice, z kluczową rolą koordynatora LPR. Takie rozwiązanie zapewni skuteczne zarządzanie LPR oraz pozwoli na kontynuację i uzupełnienie działań podejmowanych w ramach realizacji różnych polityk publicznych. Operator rewitalizacji będzie pełnił rolę wykonawczą i zarządczą. Jednak w celu zapewnienia jak największej efektywności działań, realizacja poszczególnych zadań może zostać zlecona odpowiednim jednostkom i podmiotom (posiadającym kompetencje, uprawnienia itp.).

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna będzie przede wszystkim polegała na integracji i współpracy w ramach działań poszczególnych podmiotów (interesariuszy) zaangażowanych w proces rewitalizacji. Kluczowe znaczenie w tym zakresie będzie miała kooperacja pomiędzy operatorem rewitalizacji, a poszczególnymi wydziałami Urzędu Gminy Przelewice, jednostkami organizacyjnymi i pozostałymi interesariuszami procesu. Na poziomie proceduralnym komplementarność będzie zachowana poprzez mechanizmy wpisane w regulamin prac koordynatora programu.

Komplementarność międzyokresowa

Zaplanowanie sposobu wspierania procesów rewitalizacji w ramach polityki spójności 2014-2020 jest dokonywane na podstawie analizy i oceny oraz sformułowanych wniosków na temat dotychczasowego sposobu wspierania procesów rewitalizacji, jego skuteczności, osiągnięć i problemów wdrażania projektów.

Projekty zaplanowane w Programie są komplementarne wobec przedsięwzięć już zrealizowanych w ramach polityki spójności na lata 2007-2013. Działania te dotyczą przede wszystkim walki z bezrobociem, ubóstwem, negatywnym zjawiskiem patologii, wspieraniem przedsiębiorczości poprzez organizację kursów doszkalających dla mieszkańców. W zakresie środowiska naturalnego programy związane z termomodernizacją budynków mieszkalnych/użyteczności publicznej.

Komplementarność źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania projektów rewitalizacyjnych, znajdujących się zarówno na liście projektów podstawowych jak i określonych jako projekty uzupełniające, będzie polegać na umiejętnym łączeniu własnych środków budżetowych ze wsparciem dostępnym w ramach środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, z wykluczeniem ryzyka podwójnego dofinansowania.

W ramach realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji dopuszcza się także możliwość wsparcia procesu rewitalizacji środkami prywatnymi, szczególnie w zakresie realizacji projektów uzupełniających.

11. Indykatywne ramy finansowe projektów rewitalizacyjnych

W rozdziale przedstawiono potencjalne źródła finansowania Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Przelewice oraz indykatywne ramy finansowe projektów głównych rewitalizacji.

Pełna realizacja LPR wymaga zaangażowania wysokich środków finansowych, często przewyższających możliwości Gminy co wiąże się z koniecznością aktywnego stosowania różnych wariantów montażu finansowego, przy udziale: środków własnych, celowych środków publicznych, instrumentów zwrotnych, a także Funduszy Europejskich.

Podstawowe źródła pozyskiwania środków zewnętrznych obejmują:

- środki Unii Europejskiej – m. in. fundusze strukturalne i inwestycyjne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny, Fundusz Spójności, Instrument Łącząc Europę, Europejski Fundusz na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- środki budżetu państwa – przewidziane na współfinansowanie projektów, jak i jako niezależne źródło finansowania,
- środki budżetów samorządów – wojewódzkich, powiatowych – na współfinansowanie projektów lub jako niezależne źródło finansowania,
- inne środki publiczne – np. fundusze celowe z NFOŚiGW / WFOŚiGW, PFRON
- środki prywatne – np. środki wspólnot mieszkaniowych,

- kredyty, pożyczki, obligacje komunalne i inne narzędzia i instrumenty finansowe kierowane do JST, wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych.

11.1 Plan finansowy LPR

W tabeli poniżej przedstawione zostały szacowane wartości projektów ujętych na liście projektów podstawowych i uzupełniających, a także potencjalne źródła ich finansowania. Z uwagi na brak szczegółowych informacji dotyczących projektów niemożliwe jest precyzyjne określenie wkładu własnego jak i źródła oraz poziomu dofinansowania zewnętrznego, stąd w tabeli pojawiają się jedynie szacowane wartości ogólne projektów. Ostateczne kwoty kosztów całkowitych i kosztów kwalifikowalnych zostaną dookreślone we wnioskach aplikacyjnych na etapie naboru wniosków o dofinansowanie w ramach poszczególnych działań, funduszy lub programów, do których dany projekt zostanie skierowany.

Tabela 23. Propozycja finansowania projektów głównych rewitalizacji.

Lp.	Nazwa Projektu	Podmiot realizujący	Szacowana wartość projektu (zł)	Źródło finansowania
1	Adaptacja budynku na świetlicę wiejską z punktem bibliotecznym	Gmina Przelewice	1 500 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki
2	Modernizacja i doposażenie świetlicy na cele społeczne	Gmina Przelewice	2 000 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki
3	Adaptacja budynku po kotłowni na świetlicę	Gmina Przelewice	800 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki
4	Organizacja zajęć dla seniorów na terenie świetlicy (aktywni seniorzy)	Gmina Przelewice	200 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki
5	Integracja społeczna na rzecz aktywizacji zawodowej na rewitalizowanym obszarze	Gmina Przelewice	200 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki
6	Integracja społeczna wszystkich grup społecznych	Gmina Przelewice	200 000,00	Środki RPO WZ, środki własne gminy, inne środki

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 24. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.

Lp.	Nazwa Projektu	Szacunkowa wartość	Źródło finansowania
1	Termomodernizacja budynków będących w zarządzie Gminy wraz z montażem odnawialnych źródeł energii	1 000 000,00	Środki RPO WZ, środki NFOŚiGW, WFOŚiGW, środki gminne, inne środki
2	Usuwanie wyrobów azbestowych z terenu gminy	1 000 000,00	Środki NFOŚiGW, WFOŚiGW, inne środki
3	Przebudowa dróg gminnych wraz budową chodników i oświetlenia ulicznego	3 000 000,00	Środki RPO WZ, środki PROW, środki gminne, inne środki
4	Organizacja promocji lokalnych produktów rolniczych	500 000,00	Środki RPO WZ, środki PROW, środki gminne, inne środki
5	Wsparcie rolnictwa na obszarze rewitalizacji i gminy	2 000 000,00	Środki RPO WZ, środki PROW, środki gminne, inne środki

Źródło: Opracowanie własne.

12. Mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Partycypacja społeczna Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Przelewice rozumiana jako proces, będzie realizowana na etapie przygotowania programu i jego aktualizowania oraz na etapie realizacji, w tym oceny programu.

Etap przygotowania

LPR został opracowany był metodą partycypacji społecznej przy dużym zaangażowaniu mieszkańców Gminy Przelewice, a także radnych, sołtysów, przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz działaczy kultury i liderów opinii publicznej.

Podczas opracowania dokumentu wykorzystano następujące formy współpracy:

- Przeprowadzono badania ankietowe zarówno w formie elektronicznej jak i w terenie na obszarze każdej jednostki analitycznej (sołectwa),
- Zorganizowano konsultacje społeczne, w trakcie których omówiono wyznaczony obszar rewitalizacji i cele rewitalizacji, a także wyniki przeprowadzonych badań ankietowych,
- Prowadzono nabór projektów rewitalizacyjnych,
- Zorganizowano konsultacje społeczne, w trakcie których omawiano wytypowane projekty rewitalizacyjne,
- Przeprowadzono warsztaty z partnerami projektów rewitalizacyjnych, tj. przedstawicielami instytucji, planującymi realizować lub współrealizować projekty rewitalizacyjne na wyznaczonym obszarze rewitalizacji,
- Ostateczna wersja dokumentu została wyłożona do publicznego wglądu (o czym poinformowano 7 dni wcześniej na stronie internetowej Gminy Przelewice. Dokument dostępny były w wersji papierowej w Urzędzie Gminy Przelewice i w wersji elektronicznej na oficjalnej stronie internetowej Gminy Przelewice.

Etap wdrażania

Dla prawidłowej realizacji działań przyjętych w Programie Rewitalizacji konieczne jest silne i trwałe partnerstwo między różnymi podmiotami zaangażowanymi w prowadzenie procesu rewitalizacji, a szczególnie we wdrażanie i ocenę efektów programu rewitalizacji. Kontrolę nad prawidłową realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Przelewice będą pełnić lokalni liderzy,

przedstawiciele organizacji społecznych i pozarządowych, przedsiębiorstw, itp. Angażowani oni będą w konsultacje poszczególnych projektów rewitalizacyjnych oraz na etapie oceny realizacji całego programu. Formalnie funkcje te będzie pełnić koordynator projektu, który po uchwaleniu dokumentu przejmie funkcje na etapie wdrażania.

Konsultacje będą organizowane w formie pisemnej oraz w formie spotkań otwartych i indywidualnych z instytucjami szczególnie zainteresowanymi wybranymi projektami. Nad prawidłowym przebiegiem konsultacji będzie czuwać Referat Inwestycji i Planowania Urzędu Gminy Przelewice. Do jego zadań w zakresie partycypacji społecznej będzie należało przygotowanie procesu konsultacji i aktywne angażowanie przedstawicieli interesariuszy do prac nad projektami rewitalizacyjnymi oraz nad oceną programu. Referat będzie także odpowiedzialny za organizację spotkań konsultacyjnych.

Etap monitorowania

Etap monitorowania w kontekście partycypacji społecznej został opisany w poniższym rozdziale. Koordynator projektu, który docelowo zostanie powołany jako społeczny organ wsparcia i nadzoru nad realizacją działań rewitalizacyjnych, będzie współpracował z organami administracji samorządowej, które będą głównym wykonawcą przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Mieszkańcy oraz wszyscy interesariusze Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Przelewice zostaną włączeni we wdrażanie i monitorowanie działań poprzez:

- Spotkania informacyjno-konsultacyjne w celu przekazywania informacji na temat postępu we wdrażaniu projektów rewitalizacyjnych co najmniej raz w roku,
- Opracowanie ewaluacji mid-term i ex-post z realizacji LPR wraz z uzyskaniem opinii mieszkańców na temat efektywności przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych,
- Możliwość wystąpienia z wnioskiem o aktualizację dokumentu,
- Opiniowanie zgłoszonych wniosków o aktualizację dokumentu przez koordynatora projektu.

13. System realizacji programu rewitalizacji, monitoring i ewaluacja

13.1. Wdrażanie i aktualizacja

Podstawą skuteczności realizacji celów i założeń Lokalnego Programu Rewitalizacji jest system jego wdrażania. Pierwszym punktem wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie przyjęcie Programu stosowną uchwałą Rady Gminy.

Koordynatorem całego procesu wdrażania rewitalizacji będzie Urząd Gminy Przelewice, który jako instytucja samorządowa posiada odpowiedni potencjał organizacyjny oraz doświadczenie niezbędne do realizacji tego zadania, Wójt Gminy Przelewice wyznaczy pracownika (pracowników) odpowiedzialnego za wsparcie wszystkich powyższych organów w realizacji ich zadań.

Wykaz zadań wyznaczonego koordynatora:

- Współpraca ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w realizację programu,
- Koordynowanie działań projektowych wymagających jednoczesnego zaangażowania jednostek i spółek gminy oraz strony społecznej,
- Składanie wniosków i pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizację projektów,
- Ocena projektów zgłoszonych do realizacji na obszarze objętym rewitalizacją pod kątem osiągnięcia celów programu,
- Przygotowywanie aktualizacji programu, w tym w szczególności wykazu projektów i przedsięwzięć,
- Promocja LPR,
- Organizacja i wdrażanie systemu monitorowania programu,
- Dokonywanie okresowych przeglądów realizacji projektów,
- Sporządzanie raportów okresowych oraz raportu końcowego z realizacji LPR,
- Współpraca z innymi referatami Urzędu Gminy w zakresie realizacji LPR.

Wdrażanie lokalnego programu rewitalizacji wymaga zaangażowania lokalnych partnerów z sektora: publicznego, społecznego i gospodarczego. Realizacja niniejszego programu wiąże się z udziałem podmiotu zarządzającego i koordynującego poszczególne działania także w procesie

monitoringu i oceny programu (przede wszystkim zapewnienie zgodności z harmonogramem realizacji programu rewitalizacji).

W ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji należy monitorować zgodność jego realizacji z dokumentami w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, w tym:

- potencjalnych konieczności zmian w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta,
- potencjalnych konieczności zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Proces rewitalizacji, podlegać może wpływowi czynników zewnętrznych, co wymusza konieczność założenia okresowej aktualizacji LPR oraz aktualizacji nadzwyczajnej w razie zaistnienia takiej konieczności.

Aktualizacja, o ile zaistnieją ku niej odpowiednie przesłanki, dokonywana będzie co najmniej raz w roku wraz z przedłożeniem Radzie Gminy sprawozdania z realizacji Programu.

Procedura okresowej aktualizacji LPR obejmuje następujące kroki:

- Zainteresowane podmioty, działające na obszarach wskazanych do rewitalizacji w ramach Programu lub zainteresowane podjęciem działań, w zakresie przyczyniającym się do realizacji celów rewitalizacji, zgłaszają propozycje projektów w formie pisemnej do Urzędu Gminy Przelewice,
- Wójt po skonsultowaniu z właściwymi wydziałami Urzędu Gminy, oraz po zapoznaniu się z opinią koordynatora dokonuje weryfikacji zgłoszonych propozycji i wydaje opinię odnośnie włączenia lub odmowy włączenia zgłoszonego działania bądź innej proponowanej zmiany do LPR,
- Odpowiedni Referat raz do roku przygotowuje dla Wójta propozycje zmian lub aktualizacji Programu,
- Jeżeli planowane zmiany wymagają: włączenia do LPR nowych projektów, modyfikacji założonych celów bądź też wyznaczonych kierunków działań warunkujących powodzenie rewitalizacji – Wójt podejmuje decyzję o przystąpieniu do aktualizacji dokumentu.

Wniosek o umieszczenie projektu w Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy Przelewice

Typ projektu

☐ Inwestycyjny		☐ Społeczny	
Tytuł projektu			
Lokalizacja projektu Na obszarze rewitalizacji			
Przewidywany termin rozpoczęcia i zakończenia			
Opis projektu			
Finansowanie projektu			
Szacowany koszt realizacji			
Źródło finansowania			
Udział środków własnych			
Planowane efekty realizacji działania			
Powierzchnia odnowionych budynków			
Liczba utworzonych miejsc pracy			
Inne efekty			
Informację o wnioskodawcy			
		Nazwa	
		Adres	
		Tel/fax/mail	
		Osoba kontaktowa	

13.2. Monitoring i ewaluacja

Zapewnieniu efektywności prowadzonych działań rewitalizacyjnych służyć będzie proces monitoringu i ewaluacji.

Monitorowanie Programu Rewitalizacji obejmuje:

- rejestrowanie rezultatów realizacji celów,
- rejestrowanie procesów społecznych, gospodarczych i przestrzennych zachodzących w obszarze rewitalizacji,

- obserwację zewnętrznych uwarunkowań realizacji Programu, w tym zmian w kierunkach polityki regionalnej i krajowej,
- rejestrowanie rezultatów projektów inwestycyjnych oraz społecznych, których realizacja wymaga przeprowadzenia wcześniejszych projektów inwestycyjnych oraz kontynuowanych projektów społecznych z poprzedniego okresu programowania.

Na podstawie danych z monitoringu przeprowadzana będzie bieżąca i okresowa ocena programu rewitalizacji, zarówno w zakresie uzyskiwanych rezultatów i aktualności przyjętych założeń.

Za przeprowadzanie procesu monitoringu odpowiedzialny będzie powołany koordynator projektu.

W ramach przeprowadzanego monitoringu konieczne będzie:

- Sporządzanie raportów z realizacji Programu Rewitalizacji,
- Publikowanie opracowanych wyników sprawozdań na stronie internetowej Urzędu Gminy Przelewice,
- Ocena ewentualnej zmiany lub aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Stopień wdrażania oraz postępy w realizacji konkretnych projektów powinny być monitorowane za pomocą karty monitoringowej projektu (karty będą wykorzystywane w trakcie sporządzania raportów monitoringowych). Przedstawiony poniżej wzór karty oceny projektów powinien zostać wypełniony przez poszczególne podmioty wykonawcze po zakończeniu realizacji projektu. Dzięki kartom monitoringowym możliwe będzie monitorowanie rezultatu z perspektywy pojedynczej inwestycji, co umożliwi opisanie i porównanie efektów w sposób przejrzysty i jednoznaczny.

Tabela 25. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.

Karta monitoringu realizacji projektu	
Podmiot realizujący projekt/podprojekt	
Nazwa projektu/podprojektu	
Opis zrealizowanych działań w roku sprawozdawczym	
Środki finansowe poniesione na realizację projektu/podprojektu w tym wartość dofinansowania [%]	
Możliwe ryzyka dalszej realizacji projektu	
Propozycje działań minimalizujących ryzyka	

Źródło: Opracowanie własne.

Po zakończeniu obowiązywania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Przelewice przeprowadzona zostanie ewaluacja, która pozwoli na ocenę stopnia realizacji zakładanych celów rewitalizacji, stopień, zakres oraz trwałość zmian jakie zaszły na obszarze objętym rewitalizacją na skutek wdrażania programu. Raport ewaluacyjny zostanie opracowany po zakończeniu okresu obowiązywania niniejszego programu i zakończeniu wdrażania większości ujętych w nim działań, tak aby możliwe było dokonanie rzetelnej oceny ich efektów.

Za wykonanie raportu ewaluacyjnego odpowiedzialny będzie powołany koordynator.

Przewiduje się, iż mierząc stopień zmian zachodzących na terenie objętym działaniami rewitalizacyjnymi, przy opracowywaniu raportu ewaluacyjnego Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Przelewice wykorzystany zostanie zestaw wskaźników rezultatu, odnoszących się do wskaźników problemowych które zostały zaplanowane do rozwiązania w ramach LPR w sferach społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej gminy.

Lista wskaźników rezultatu została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 26. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.

Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa	Oczekiwana zmiana	Źródło danych
Przyrost naturalny w przeliczeniu na 100 osób	-0,08	Wzrost	Urząd Gminy Przelewice
Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób	7,34	Spadek	PUP w Pyrzycach
Liczba osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 100 osób	2,90	Spadek	PUP w Pyrzycach
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w przeliczeniu na 100 osób	5,64	Spadek	GOPS w Przelewicach
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	7,42	Wzrost	Urząd Gminy Przelewice
Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON w przeliczeniu na 100 osób	0,82	Wzrost	Urząd Gminy Przelewice
Liczba termomodernizowanych obiektów użyteczności publicznej	0	Wzrost	Urząd Gminy Przelewice

Źródło: Opracowanie własne.

Przeprowadzony proces ewaluacji stanowić będzie materiał umożliwiający wskazanie działań naprawczych w procesie rewitalizacji oraz zaprogramowanie kolejnych działań rewitalizacyjnych, które powinny zostać ujęte w zaktualizowanym programie lub innym, równoważnym dokumencie.

Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia sołectw na terenie gminy Przelewice.....	16
Tabela 2. Bezrobocie na terenie powiatu pyrzyckiego – stan na 31.12.2016 r.	37
Tabela 3. Poziom wykształcenia osób bezrobotnych - rok 2015.	38
Tabela 4. Liczba uczniów w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.....	46
Tabela 5. Wyniki sprawdzianu klas VI – część pierwsza w roku 2015.	47
Tabela 6. Wyniki sprawdzianu klas VI – część druga – język angielski w roku 2015.....	47
Tabela 7. Wyniki sprawdzianu klas VI – część druga – język niemiecki w roku 2015.	47
Tabela 8. Średnie wyniki % sprawdzianu w układzie terytorialnym – powiat pyrzycki.....	47
Tabela 9. Wskaźnik skolaryzacji netto i brutto w latach 2011-2015.....	48
Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji działów PKD raz sektorów własnościowych na terenie gminy Przelewice.....	50
Tabela 11. Liczba gospodarstw rolnych wg wielkości.	54
Tabela 12. Wykaz zabytków na terenie gminy Przelewice.....	56
Tabela 13. Zestawienie dróg w Gminie Przelewice.....	58
Tabela 14. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.....	61
Tabela 15. Wodociągi w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.....	62
Tabela 16. Kanalizacja sanitarna w Gminie Przelewice w latach 2011-2015.....	62
Tabela 17. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery społecznej.....	68
Tabela 18. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery gospodarczej.....	69
Tabela 19. Wskaźnik sumaryczny wyznaczony dla sfery technicznej, przestrzenno – funkcjonalnej i środowiskowej.....	70
Tabela 20. Wskaźniki degradacji dla sołectw na terenie gminy Przelewice.	71
Tabela 21. Lista projektów uzupełniających na obszarze rewitalizacji.	86
Tabela 22. Komplementarność problemowa projektów rewitalizacji.	89
Tabela 23. Propozycja finansowania projektów głównych rewitalizacji.....	93
Tabela 24. Propozycja finansowania projektów uzupełniających rewitalizacji.	94
Tabela 18. Wzór karty monitoringu realizacji projektu.	100
Tabela 19. Wskaźniki rezultatu dla procesu ewaluacji.....	101

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Przelewice.....	16
Wykres 2. Liczba mieszkańców z podziałem na sołectwa na terenie gminy Przelewice w roku 2015.	21
Wykres 3. Gęstość zaludnienia na km ² sołectwa gminy Przelewice.....	22
Wykres 4. Przyrost naturalny na terenie gminy Przelewice z podziałem na sołectwa.	23
Wykres 5. Mieszkańcy z podziałem na grupy ekonomiczne w latach 2010 – 2015 na terenie gminy Przelewice.....	24
Wykres 6. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2010 – 2015.	27
Wykres 7. Powody przyznania świadczeń społecznych rodzinom na terenie gminy Przelewice w roku 2015.	28
Wykres 8. Liczba świadczeń ze względu na bezdomność w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.....	28
Wykres 9. Liczba świadczeń ze względu na alkoholizm w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.....	29
Wykres 10. Liczba świadczeń ze względu na niepełnosprawność w poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.	30
Wykres 11. Liczba świadczeń ze względu na długotrwałą chorobę poszczególnych sołectwach na terenie gminy Przelewice.	31
Wykres 12. Bezrobotni z podziałem na sołectwa w roku 2015.....	37

Wykres 13. Stopa bezrobocia rejestrowanego z podziałem na sołectwa w roku 2015.	38
Wykres 14. Liczba mieszkańców długotrwale bezrobotnych z podziałem na sołectwa.	40
Wykres 15. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę organizacji pozarządowych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	45
Wykres 16. Frekwencja wyborcza na zebraniu wyborczym w sołectwach.	49
Wykres 17. Liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy Przelewice w latach 2010 – 2015.	50
Wykres 18. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie gminy Przelewice w latach 2010 – 2015.	52
Wykres 19. Liczba zabytków na terenie gminy z podziałem na sołectwa.	55
Wykres 20. Procentowy udział wyrobów azbestowych z podziałem na sołectwa.	65

Spis rysunków

Rysunek 1. Podstawy prawne opracowania programów rewitalizacji oraz finansowanie działań rewitalizacyjnych.	6
Rysunek 2. Granice administracyjne gminy Przelewice.	14
Rysunek 3. Położenie gminy Przelewice na tle powiatu pyrzyckiego.	15
Rysunek 4. Położenie gminy Przelewice na tle województwa zachodniopomorskiego.	15
Rysunek 5. Sołectwa gminy Przelewice.	18
Rysunek 6. Liczba mieszkańców gminy Przelewice w latach 2011 – 2015.	21
Rysunek 7. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niski przyrost naturalny na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	24
Rysunek 8. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	25
Rysunek 9. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych świadczeń społecznych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	31
Rysunek 10. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych przestępstw na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem). ...	33
Rysunek 11. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę popełnionych wykroczeń na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	34
Rysunek 12. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę przyznanych niebieskich kart na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem). ...	35
Rysunek 13. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	39
Rysunek 14. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem). ...	41
Rysunek 15. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – frekwencja wyborcza [%].	49
Rysunek 16. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	52
Rysunek 17. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na niską liczbę nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 100 mieszkańców sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	53
Rysunek 18. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę zabytków na 1 km ² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem).	57
Rysunek 19. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na % udział dróg wymagających remontu w stosunku do dróg gminnych (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem). ...	59
Rysunek 20. Prezentacja przestrzenna wskaźnika – liczba budynków wybudowanych przed rokiem 89 w stosunku do wszystkich budynków.	61

- Rysunek 21. Wskaźnik degradacji obszarów ze względu na wysoką liczbę budynków zawierających azbest na 1 km² sołectwa (obszar najbardziej problemowy oznaczony najintensywniejszym kolorem). 64*
- Rysunek 22. Obszary zdegradowane wyznaczone na podstawie uzyskanego wskaźnika degradacji. 72*